

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Středisko Ibero-amerických studií

Historické vědy – Iberoamerikanistika

Diplomová práce

Bc. Simona Maternová

**Československo – venezuelské vztahy v letech
1945 – 1968**

**Czechoslovak – Venezuelan relations in the years
1945 – 1968**

2015

Vedoucí práce: prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala především vedoucímu mé diplomové práce prof. PhDr. Josefu Opatrnému, CSc. za podmětné a inspirativní komentáře, četné rady a velkou ochotu. Cením si rovněž přístupu pracovníků v archívech, ve kterých jsem prováděla svůj výzkum, především za jejich vstřícnost a pomoc při hledání informací. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a svým přátelům za jejich bezmeznou podporu a trpělivost, především mým rodičům, bez jejichž podpory by má diplomová práce jistě nikdy nevznikla.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 3.6.2015

.....

Simona Maternová

Abstrakt

Práce analyzuje dosud prakticky neprobádané téma vztahů Československa a Venezuela v období 1945 – 1968, přičemž pozornost je věnována diplomatickým a hospodářským vztahům. Ohled je brán nejen na vliv vnitropolitické situace v zemích, ale také na vysvětlení širších souvislostí mezinárodních vztahů, především Spojených států amerických, Sovětského svazu a Kuby. Práce se opírá především o archivní materiál z archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky a Národního archivu České republiky.

Diplomatické vztahy mezi zeměmi byly navázány v roce 1929 a po Mnichovské dohodě v roce 1938 bylo československé velvyslanectví v Caracasu uzavřeno. Po 2. světové válce byly znovunavázány obchodní vztahy, a byly to právě obchodní zájmy Československa, které napomohly ke vzniku vztahů diplomatických. Diplomatické vztahy byly Venezuelou přerušeny v roce 1952 za diktatury generála Marcuse Péreze Jiméneze. Po jeho svržení v roce 1958 začaly být diplomatické vztahy postupně navazovány prostřednictvím obchodních vztahů a nakonec byly normalizovány až v červnu 1968.

Vývoj diplomatických vztahů ovlivnilo několik faktorů. Jedním z nich byla vnitropolitická situace v zemích, zatímco se Venezuela potýkala s nestabilními vládami, v Československu se k moci dostali komunisté. Venezuelu zasáhla hospodářská krize, jenž měla vliv na obchodní vztahy mezi zeměmi. Nejvíce ovšem ovlivnila vzájemné vztahy zahraniční politika obou zemí. Práce se zabývá obdobím od roku 1945 – 1968 to znamená i obdobím studené války. Venezuela byla pod sílícím tlakem ze strany Spojených států a Československo spadalo pod vliv Moskvy. Na vzájemné vztahy měla také vliv Kuba.

Klíčová slova

Československo, Venezuela, mezinárodní vztahy, diplomatické vztahy, hospodářské vztahy, Spojené státy americké, Sovětský svaz, Kuba, studená válka

Abstract

This work is an analysis of a topic that until now has been practically no research, the relations of Czechoslovakia and Venezuela in the years 1945 – 1968, while this work focuses attention on diplomatic and economic relations, it also considers the influence of domestic politics in these countries, explaining the context of these international relations, specifically of the United States, Soviet union and Cuba. The thesis is primarily based on material from the archives of the Ministry of Foreign Relations of the Czech Republic and also the National Archive of the Czech Republic.

Diplomatic relations between these countries were established in 1929, after the Munich Agreement of 1938, the embassy of Czechoslovakia in Caracas was closed. After World War II. economic relations were re-established. This was really important because the commercial interest of Czechoslovakia helped to establish the diplomatic relations. Diplomatic relations were discontinued by Venezuela in 1952 during the dictatorship of general Marcus Pérez Jiménez. When the dictator was overthrown in 1958, diplomatic relations were gradually re-established, once more through economic relations and finally established in 1968.

The development of diplomatic relations were affected by several factors. The first one was domestic politics in both of these countries, while Venezuela was under unstable governments, Czechoslovakia was under a communists regime. Moreover Venezuela was affected by the economic crisis, which had an influence on economic relations between countries. The most important influence on mutual relations was foreign policy. This work analyses relations in the years 1945 – 1968, a period during Cold war. Venezuela was under the increasing influence of the United States and Czechoslovakia fell under the influence of Moscow. The mutual relations were also influenced by Cuba.

Key words

Czechoslovakia, Venezuela, international relations, diplomatic relations, economic relations, the United States, Soviet union, Cuba, Cold war.

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. DIPLOMATICKÉ VZTAHY V OBDOBÍ 1945 – 1952	12
2.1. Počátek navazování diplomatických vztahů	13
2.1.1. Vyznamenání Dr. Edgara Sanabrii	13
2.1.2. Konference v Bogotě	14
2.1.3. Žádost o uznání nové vlády	15
2.2. Nová vláda, nový přístup	16
2.2.1. Situace v ČSR	17
2.2.2. Prohlubování kampaně proti ČSR	17
2.3. První pokus o přerušení diplomatických vztahů	18
2.4. Přerušení diplomatických vztahů 1952	21
2.4.1. Odjezd diplomatického sboru z vyslanectví v Praze	23
2.5. Spojené státy americké a jejich role při přerušení diplomatických styků ČSR a Venezuely.....	25
2.6. Přerušení diplomatických vztahů v tisku ve vybraných latinskoamerických zemí.....	27
3. DIPLOMATICKÉ VZTAHY V OBDOBÍ 1952 – 1959	30
3.1. X. Meziamerická konference v Caracasu 1954.....	30
3.2. Pád diktatury a její vliv na obnovu diplomatických vztahů 1958.....	30
3.3. Prezidentské volby ve Venezuele a jejich vliv na vzájemné vztahy s Československem	32
3.3.1. Neoficiální návštěvy a jednání.....	33
3.4. Počátek normalizace vzájemných vztahů.....	35
3.4.1. Parlamentní delegace v ČSSR	38
3.4.2. Návrh na pozvání ministerstva dolů Peréze Alfonse	40
3.4.3. Získání diplomatického statutu	42
3.5. První komplikace v znovunavázání diplomatických vztahů.....	43
3.5.1. Setkání s ministrem zahraničních věcí Jimmym Hernandezem	43
3.5.2. Prezidentské volby a vnitropolitická situace ve Venezuele.....	47
3.5.3. Parlamentní delegace září 1964	48
3.6. Nový prezident, nový postoj k normalizace vzájemných vztahů.....	49
3.7. Normalizace vzájemných vztahů 1965 - 1968.....	51
3.7.1. Rok 1966.....	53

3.7.2.	Kuba a její vliv na normalizaci vzájemných vztahů	54
3.7.3.	Další překážky v znovunavázání diplomatických vztahů.....	57
3.8.	Obnovení diplomatických vztahů	59
4.	OBCHODNÍ VZTAHY V OBDOBÍ 1945 – 1952	62
4.1.	Poválečné období 1945 – 1946	63
4.2.	Obnovování vzájemného obchodu.....	63
4.2.1.	Vliv Spojených států amerických na obnovu obchodu mezi Venezuelou s Československem	65
4.3.	Politické události v Československu a jejich vliv na vzájemné obchodní vztahy	68
4.4.	Obchodní smlouva	69
4.5.	Hospodářská krize ve Venezuele a její vliv na vzájemný obchod.....	71
4.6.	Kritický rok 1950	73
4.7.	Neproloužení obchodní smlouvy v roce 1951	77
4.8.	Vývoj vzájemných obchodních vztahů v roce 1952	79
4.9.	Přerušení diplomatických styků a jeho vliv na vzájemný obchod.....	81
5.	OBCHODNÍ VZTAHY V OBDOBÍ 1952 – 1968	83
5.1.	První jednání o možnosti rozvoje vzájemných obchodních styků.....	83
5.2.	Jednání o zřízení obchodního zastoupení.....	85
5.3.	Hospodářská krize ve Venezuele a její vliv na vzájemné obchodní vztahy	88
5.4.	Nové předpisy a jejich vliv na vzájemný obchod	90
5.5.	Vliv politické situace ve Venezuele na rozvoj vzájemných obchodních styků91	
5.5.1.	Podpora domácího průmyslu a nové předpisy	94
5.6.	Jednání s venezuelským ministrem zahraničních věcí Jimmy Hernandezem..	95
5.7.	Prezidentské volby v roce 1964 a jejich vliv na budoucí vývoj vzájemných obchodních vztahů	96
5.8.	Počátek normalizace diplomatických styků.....	98
5.8.1.	Leoniho vláda a její postoj k normalizaci vzájemných styků.....	99
5.8.2.	Hledání nových možností v rozšíření vzájemných obchodních styků....	100
5.9.	Normalizace diplomatických styků a její vliv na vzájemný obchod.....	103
6.	ZÁVĚR.....	104
7.	Prameny a literatura.....	109
8.	PŘÍLOHY	112

1. ÚVOD

Historie vzájemných vztahů mezi Československem a Latinskou Amerikou se datuje daleko před rok 1945. Ještě když Česká republika byla součástí Rakouska a latinskoamerické státy spadaly pod správu Španělska. Země vzhledem k tomu, že nebyly suverénní, nemohly mezi sebou samozřejmě navázat diplomatické styky, ale mohly spolu navzájem obchodovat. České sklo bylo velmi žádané už v koloniích a na popularitě mu neubralo ani získání nezávislosti latinskoamerických států. S českými imigranty se vzájemné obchodní vztahy prohlubovaly. Ti například v Latinské Americe zakládali pivovary a slad si nechávali dovážet z české země. Postupně se vzájemný obchod rozšiřoval a po rozpadnutí Rakouska – Uherska, Československo obchodovalo se stroji a zbraněmi a v Latinské Americe nakupovalo tropické plodiny, vzácná dřeva, ale také měď či ropu.

O moderní československé zahraniční politice se dá hovořit již od vzniku československého státu v roce 1918.¹ Ne vždycky se československá zahraniční politika zaměřila na ten správný cíl a ne vždycky byla správně vyhodnocena aktuální situace či odhadnut její vývoj. Diplomatické vztahy mezi Československem a Venezuelou byly navázány 15. února 1929, prostřednictvím vydání diplomatické nóty v Paříži. Během okupace Československa nacisty nebyly vztahy samozřejmě nijak intenzivní a po Mnichovské dohodě bylo československé velvyslanectví v Caracasu uzavřeno. Nicméně v roce 1942 byla přijata v Londýně nóta o obnovení vzájemných vztahů. První poválečné roky byly diplomatické styky navazovány prostřednictvím vyslanectví v Bogotě. V roce 1947 pak bylo zřízeno vyslanectví v Caracasu, kde československé zájmy zastupoval vyslanec Vladimír Khek. Cílem poválečné zahraniční politiky Československa bylo spolupracovat se SSSR a udržovat dobré styky se Západem.² Únorem 1948 se radikálně změnil přístup nové vlády k cílům čs. zahraniční politiky,

¹ DEJMEK, J., Diplomacie Československa, díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí i diplomacie (1918 – 1992), Praha: Academia, 2012, ISBN 978 – 80- 200 – 2210 -3, s. 9

² DEJMEK, J., Diplomacie Československa, díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí i diplomacie (1918 – 1992), Praha: Academia, 2012, ISBN 978 – 80- 200 – 2210 -3, s. 121

která se postupně měnila na “blokovou“, tj. sovětskou.³ Od počátku 60. let se objevili v diplomatické sestavě Československa jedinci, kteří se snažili realizovat v praxi spíš teoretický závěr sovětského vedení. Socialistické státy se sice řídily společnou blokovou zahraniční politikou, nicméně každý stát k ní přispíval podle svých možností, ale i potřeb. Postupně se proto začalo hovořit o možnostech vlastní zahraničně politické iniciativy.⁴

Vzájemné obchodní styky byly před válkou velmi rozvinuté. Československo dodávalo do Venezuely slad, kožené rukavice, bavlněné tkaniny, lněné zboží, klobouky, papír, sklo, bižuterii a ocelové a železné zboží. Z Venezuely se dováželo tradičně kakao, káva a surové kůže. Tyto obchodní styky byly přerušeny 2. světovou válkou a smluvně pak byly znovu navázány až v roce 1947.

Předmětem diplomové práce je analýza vztahů mezi Československem a Venezuelou, přičemž pozornost je věnována diplomatickým a obchodním vztahům. Vzájemnými kulturními vztahy se nezabývám záměrně, protože ty již zpracoval prof. PhDr. Pavel Štěpánek, Ph.D.⁵ Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. V první části se věnuji diplomatickým vztahům a v druhé části se zabývám obchodními vztahy mezi zeměmi. Pro lepší přehlednost jsem rozdělila obě části na dvě podkapitoly a to podle časové periodizace. Kdy se v první podkapitole věnuji vzájemným vztahům v letech 1945 – 1952 a v druhé podkapitole vzájemným vztahům v letech 1952 – 1968. A to z toho důvodu, že v roce 1952 byly vztahy během diktatury generála Marcuse Péreze Jiméneze přerušeny a k jejich normalizaci došlo až v roce 1968, ač obě země iniciovaly jejich obnovení již od roku 1958, kdy byla diktatura svržena. Jednotlivá období byla také ovlivněna podobnou zahraniční politikou, která byla stěžejní především pro vývoj diplomatických vztahů mezi zeměmi. Ač jsem se snažila, co nejvíce zachovat strukturu práce, vzájemné kapitoly se samozřejmě prolínají.

Hlavními otázkami, kterými jsem se ve své práci zabývala, byly: Jaké byly diplomatické a hospodářské vztahy mezi Československem a Venezuelou v letech 1945

³ DEJMEK, J., Diplomacie Československa, díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí i diplomacie (1918 – 1992), Praha: Academia, 2012, ISBN 978 – 80- 200 – 2210 -3, s. 11

⁴ DEJMEK, J., Diplomacie Československa, díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí i diplomacie (1918 – 1992), Praha: Academia, 2012, ISBN 978 – 80- 200 – 2210 -3, s. 11

⁵ ŠTĚPÁNEK, Pavel, Cruces de la cultura venezolana y la checa en el curso de la historia, Relaciones histórico-artísticas entre Venezuela y la República checa (Czechoslovaquia)/Artes plásticas, literatura, música (siglos XVII. – XX.), Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2004, ISBN 80-244-0902-X

– 1968? Jaká byla spolupráce mezi těmito zeměmi? Jak docházelo k opětovnému navazování vzájemných vztahů? Jaké byly překážky v navazování vzájemných vztahů? Jaké problémy byly mezi těmito zeměmi? Jaký byl dopad těchto překážek a problémů na vzájemné vztahy? V jakých hospodářských oblastech spolu země spolupracovaly? Jak mezinárodní scéna ovlivňovala vzájemné vztahy?

Hlavními prameny k vypracování této diplomové práce byly archivní materiály. Klíčový pramen představují především fondy v Archivu ministerstva zahraničních věcí (AMZV), kde jsem studovala fondy teritoriálních odborů a to obyčejné i tajné, dále dokumentace teritoriálních odborů, politické zprávy ZÚ Caracas a dokumenty z porad kolegia. Význam měl pro mé studium také Národní archiv (NA), především Archiv ÚV KSČ a fond Antonína Novotného, jakožto politické byro a předsednictvo. Množství materiálů v Národním archivu pro mé studium nebylo dostačující. Zásadní nedostatek spatřuji v tom, že některé fondy nebyly zpracované, což znamená, že jsou pro badatele nepřístupné. To se týkalo například fondu ministerstva zahraničního obchodu, který mohl mít význam pro mé studium obchodních vztahů. Velké množství archivního materiálu v Národním archivu, který se Venezuely v období 1945 – 1968 týká, se věnuje vztahům mezi československou komunistickou stranou a venezuelskou komunistickou stranou, tyto vztahy ovšem nebyly předmětem mého zájmu. Další archiv, který jsem také navštívila, byl Archiv bezpečnostních složek, i zde byly materiály značně omezené a navíc obsahově odpovídaly materiálům z Archivu ministerstva zahraničních věcí. Sekundární literatura k mému tématu není, proto je tato práce vypracována pouze na základě informací získaných v archívech.

Téma vzájemných vztahů mezi Československem a jednotlivými státy Latinské Ameriky je v posledních letech předmětem zájmu Střediska iberoamerických studií. Příkladem může být studie prof. Josefa Opatrného – Czechoslovak - Latin American Relations 1945-1989: The Broader Context⁶ nebo Las relaciones checo-argentinas.⁷ Vzájemnými vztahy se také zabývá Michal Zourek, jenž se zabývá 3 nejjihněji položenými státy Latinské Ameriky – Argentinou, Chile a Uruguayí. Politické,

⁶ OPATRŇY, J., Czechoslovak-Latin American Relations 1945-1989: The Broader Context: in: Central European Journal of International and Security Studies, eISSN 7805-482x 1802-548x, str. 12-37

⁷ OPATRŇY, J., Las relaciones checo-argentinas, (coord.) (=Ibero-Americana Pragensia, Supplementum 37), Praha, Vydavatelství Karolinum 2014, ISBN 978-80-246-2183-8, str. 268 edice a úvodní poznámka na str. 7-9

ekonomické a kulturní vztahy mezi Československem a těmito státy analyzuje ve své knize *Checoslovaquia y el Cono Sur 1945-1989 -- Relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría*.⁸

Vztahy mezi Československem a Latinskou Amerikou se také věnují Jiří Šouša a Jiří Novotný, kteří se soustředí především na hospodářské vztahy v meziválečném období.⁹ Jindřich Dejmek se zabývá diplomatickou historií¹⁰ a také vypracoval biografický slovník československých diplomatů.¹¹ Vztahům mezi Československem a Venezuelou se zatím nikdo nevěnoval a neexistují k tomuto tématu žádné publikace.

⁸ ZOUŘEK, M., *Checoslovaquia y el Cono Sur 1945-1989 -- Relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría*, Karolinum, Praha, 2015, ISBN 9788024627304

⁹ ŠOUŠA, J., NOVOTNÝ J., *El intercambio comercial entre Checoslovaquia y Chile, el Uruguay, Perú, Colombia, Venezuela, Bolivia, Ecuador y el Paraguay en el período entreguerras: análisis de los índices estadísticos checoslovacos*, 1998,

¹⁰ DEJMEK, J., *Diplomacie Československa, díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí i diplomacie (1918 – 1992)*, Praha: Academia, 2012, ISBN 978 – 80- 200 – 2210 -3

¹¹ DEJMEK, J., *Diplomacie Československa, díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918 – 1992)*, Praha: Academia, 2013, ISBN 978 – 80 – 200 – 2285 - 1

2. DIPLOMATICKÉ VZTAHY V OBDOBÍ 1945 – 1952

V roce 1945 se stal prezidentem Rómulo Betancourt, příslušník strany Acción Democrática. V roce 1948 byl zvolen prezidentem Rómulo Gallegos, rovněž člen Acción Democrática, Gallegos byl spíše spisovatel nežli politikem, nicméně jeho spolupracovníkem byl Betancourt, který se velmi dobře orientoval na mezinárodním poli. Betancourt znemožnil vytvoření jihoamerického protikomunistického bloku a vynutil si změnu formulace protikomunistického boje na boj proti všem totalitním režimům. Postavil se rovněž proti vyzbrojování armády starými severoamerickými zbraněmi.¹² Vláda Gallegose se netěšila přízni USA, proto když v listopadu 1948 vypuklo povstání a Gallegos byl donucen opustit úřad, první kdo uznal vládu vojenské junty, byly právě Spojené státy. Prezident Carlos Delgado Chalbaud musel čelit několika pokusům o své svržení, hlavně ze strany generála Marcose Péreze Jiméneze. Chalboud byl však plně podporován Spojenými Státy, které upozornily venezuelskou vládu, že neuznají jinou vládu než to Chalbaudovu.¹³ Venezuela se tak dostala do područí USA, které mělo zájem hlavně o venezuelské surovinové bohatství. Venezuela se také stala odbytíštěm amerického zboží a důležitým opěrným bodem pro leteckou dopravu.

V roce 1945 mělo Československo 8 ambasád v Latinské Americe a to v Argentině, v Brazílii, v Kolumbii, v Ekvádoru, na Kubě, v Mexiku, v Peru a v Uruguayi. Venezuela byla zastupována vyslancem Vratislavem Trčkem z Kolumbie, kdy jeho úlohu v roce 1947 převzal Vladimír Khek, poté co byla v Caracasu vybudována diplomatická kancelář. V roce 1945 – 1947, vzhledem k tomu, že se jednalo o poválečná léta, nebyly vztahy mezi Československem a Venezuelou příliš intenzivní. Navíc, jak již bylo řečeno, Československo nemělo v Caracasu ambasádu a řešení diplomatických otázek přes Bogotu, bylo zdoluhavé. Proto se vzájemné vztahy začaly rozvíjet až v roce 1947.

¹² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela a ČSR, ze dne 20.6.1947, 139.687/50, s. 1

¹³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela a ČSR, ze dne 20.6.1947, 139.687/50, s. 1

2.1. Počátek navazování diplomatických vztahů

Venezuelští politici i veřejnost chovala, až na menší výjimky, kladné vztahy k Československu a přála si prohloubení vzájemných vztahů. Podle vyslance Kheka dokonce chápali nutnost odsunu Němců a slovanské bratrství. Dobré vztahy se snažila narušit německá komunita ve Venezuele a ostatně jako nově příchozí Němci, stejně tak jako nacisté prchající do Venezuely před spravedlností. Podle vyslance Kheka Němci se snažili rozšířit myšlenku, že s jejich odsunem z Československa klesne kvalita čs. výrobků, čímž se snažili získat si čs. zákazníky pro sebe. Vyslanec Khek jako řešení doporučil, větší dodávky propagačního materiálu, a to především toho kulturního. Khek se domníval, že Československo a Lidice zná každý a velmi málo se ví o kulturním a uměleckém životě.¹⁴ Z tohoto důvodu mělo být do Venezuely zasílány ukázky naší literatury, hudby, filmy atd. Měla se také propagovat turistika a lázně, o kterých Němci taktéž tvrdili, že bez nich nemohou fungovat v mezinárodním měřítku. Sice se nedalo očekávat, že po shlédnutí filmů o čs. lázních, je Venezuelci začnou navštěvovat, ale mohly se tak rozptýlit pomlouvačné informace od Němců.

2.1.1. Vyznamenání Dr. Edgara Sanabrii

Dne 14.10.1947 byl udělen univerzitnímu profesorovi a právníkovi Edgaru Sanabriovi řád Bílého lva II. stupně. Edgar Sanabria během II. světové války pracoval ve prospěch ČSR, významnou měrou přispěl k pojmenování městské části Caracasu jménem Lidice, zachránil před zničením archív čs. velvyslanectví v Caracasu a jako právní poradce venezuelského ministerstva zahraničních věcí měl vždy porozumění pro potřeby ČSR, jenž při různých jednáních podporoval.¹⁵ Tento řád mu měl být udělen v roce 1952, kdy měl Sanabria navštívit Československo. Sanabria byl navíc považován za budoucího ministra zahraničních věcí, bylo tedy dobré, mít se Sanabriou velmi kladné vztahy a upevnit tak vztahy mezinárodní.

K posilování vzájemných vztahů skrze vyznamenání nebylo nic výjimečného, tudíž se nedávalo za něco důležitého jako v případě Sanabrii a i zde je otázka, zdali to

¹⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Kultura – Lidice, ze dne 5.5.1947, 1091, s. 2

¹⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Dr. Edgar Sanabria – návštěva ČSR, ze dne 25.5.1952, 116.023/52-ABO-2

bylo jenom za zásluhy. Například byl udělen také velvyslanci Monsantovi, který ovšem nebyl moc spokojen, že musí být v Praze. Tomu nasvědčuje fakt, že se při každé příležitosti vyjadřoval o Československu nepěkně. Říkával, že nic z čs. literatury, umění a kultury není české, ale je to německého nebo francouzského původu.¹⁶ V Praze se stýkal především s peruánským velvyslancem, který sdílel stejné názory na Československo jako Monsanto.¹⁷ Monsanto se také, ač stále ještě velvyslanec v Praze, ucházel o místo velvyslance v Uruguayi a v případě jeho přeložení už měl osobu, která od něj odkoupí majetek, který má v Praze. Během večere s Khekem potvrdil Monsanto, že se do Prahy pravděpodobně již nevrátí. Monsanto měl být jmenován šéfem Národohospodářské sekce venezuelského ministerstva zahraničních věcí a již nyní byl jmenován členem prozatímní Velkokolumbijské hospodářské rady.¹⁸ V případě této kombinace by měl Monsanto velmi důležitou roli v otázkách Venezuely a evropské obchodní politiky. Proto bylo velmi nutné udržovat s ním přátelské vztahy. Monsanto si tohoto dobře vědom, zavedl rozhovor na nedávné udělení řádu Bílého lva Edgardu Sanabriovi, což podle Kheka bylo naznačení, že sám by si tento řád přál také získat.¹⁹

2.1.2. Konference v Bogotě

Československo venezuelské vztahy byly ovlivněny politikou USA ve Venezuele. Důležitým mezníkem byla konference v Bogotě, kde se setkaly zástupci USA se zástupci Latinskoamerických států. Jeden z hlavních bodů konference byl boj proti komunismu a finanční pomoc státům Latinské Ameriky. Konference skončila neúspěchem pro Spojené státy, protože poté, co vyjádřily neochotu finančně pomoci, nebyly ani státy Latinské Ameriky ochotny podepsat pakt proti komunismu.²⁰ Venezuelský zástupce Luis Lander, člen strany Acción Democrática, již před oficiálními projevy na konferenci prohlásil, že „*Venezuela se nezúčastní žádného křížového tažení proti ideologiím. V Latinské Americe musí být odstraněny prvky*

¹⁶ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945-1952, 1972-1974, dr. Edgar Sanabria – vyznamenání, ze dne 25.5.1952, 1594/48

¹⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Činnost nám nepřátelská, ze dne 27.10.1948, 1802/48

¹⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – Vyslanec Monsanto a personální změny v Min. zahraničních věcí, ze dne 4.3.1950, 478/50

¹⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – vyslanec Monsanto a personální změny v Min. zahraničních věcí, ze dne 4.3.1950, 478/50

²⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela na konferenci v Bogotě, Pakt proti komunismu, ze dne 14.6.1948, 527/48, s. 1

diktatur oriolských (Trujillova diktatura v Santo Domingu).²¹ Hlavním důvodem, proč se Venezuela zúčastnila konference bylo, že požadovala zrušení evropských kolonií v Latinské Americe, aspirovala zejména na ostrov Trinidad a Britskou Guayanu. To, že konference nebyla pro USA úspěšná, svědčil také fakt, že postupně ochabovala nepřátelská propaganda vůči ČSR.²²

Ač konference skončila neúspěchem pro USA, rozpoutala se nepřátelská propaganda v tisku vůči ČSR, jenž vyvolali u venezuelské veřejnosti značný rozruch. Tisk přinesl zprávu o tom, že v ČSR jsou mučeni studenti nebo že ministr Masaryk byl zavražděn, konkrétněji byl uškrten a pak vyhozen z okna.²³

2.1.3. Žádost o uznání nové vlády

Ve Venezuele došlo k vojenskému převratu, ustanovení nové vojenské vlády a jmenování nové vlády. Od 24.11.1948 se tak stal prezidentem Venezuely Carlos Delgado Chalbaud, Sesazený prezident Gallegos emigroval na Kubu a Betancourt, jenž byl jeho nejbližší poradce, byl nezvěstný. U nové vlády se daly pozorovat nedemokratické pravicové a proamerické tendence. Tato vláda byla prozatím uznána jen Argentinou a Peru, Spojené státy podmínily své uznání závazkem nové vlády k potírání komunismu. Tento závazek samozřejmě komplikoval rozhodování ČSR, které mělo na udržení vztahů s Venezuelou zájem především z hospodářských důvodů. Bilance čs. – venezuelského obchodních styků byla pro ČSR vysoce aktivní. Při posuzování otázky uznání nové vlády se braly v úvahu především tyto okolnosti: Bylo pravděpodobné, že vojenský puč byl inspirován USA a byl součástí amerického plánu, jak docílit politického a hospodářského připoutání jihoamerických států k USA.²⁴ Vzhledem k tomu, bylo nutné počítat s omezením nebo neprodloužením obchodní smlouvy Venezuely s ČSR, ta navíc podle zákona mohla být prodloužena až po uznání nové vlády.²⁵ Nakonec bylo rozhodnuto, trošku alibisticky, že se vyčká na vyjádření SSSR.

²¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela na konferenci v Bogotě, Pakt proti komunismu, ze dne 14.6.1948, 527/48, s. 1

²² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela na konferenci v Bogotě, Pakt proti komunismu, ze dne 14.6.1948, 527/48, s. 3

²³ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945-1952, 1972-1974, Venezuela, různé politické zprávy obzvl. Se zřetelem k situaci v RČS, ze dne 10.3.1948, 62747, s. 1

²⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Uznání nové vlády, ze dne 28.11.1948, 244.196, s. 1

²⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Ustanovení nové vlády venezuelské, ze dne 28.11.1948, 239.718. s. 1

Do té doby ministr zahraničních věcí měl předstírat, že je nemocen. Kdo ovšem nepřítomnost předstírat nemohl, byl vyslanec Khék, tomu se podařilo vyjednat aplikování již prošlé obchodní smlouvy, a to až do jejího prodloužení. Jako postup pro uznání nové vlády doporučil inspirovat se Švýcarskem a Švédskem, tj. „, *Uznání není potřeba. Šéf protokolu mi slíbil, že přijmou ujištění, že si přejeme pokračovat ve stycích vzájemného srdečného přátelství a je utužovat na poli politickém a hospodářském.*“²⁶ Ostatní státy vyčkávaly na vyjádření USA.

2.2. Nová vláda, nový přístup

Venezuelou zmáhal politický neklid a častěji se hovořilo o státním převratu. Vojenská junta byla pravicově orientována, což se projevilo na vztazích s ČSR. Politická propaganda změnila v tomto období taktiku a snažila se využít náboženské otázky v ČSR. Všeobecně byla situace snesitelná a změna byla očekávána podle toho, zda venezuelská vláda se rozhodne plně kráčet směrem, který ji udají Spojené státy.²⁷

V roce 1949 došlo k ochladnutí styků diplomatických zástupců zemí „Atlantického Paktu“ s ČSR a USSR, změny vzájemných stycích měl mít na svědomí velvyslanec USA Donelly.²⁸ Velvyslanci přestali opětovat návštěvy, nejčastějšími „důvody“ byla dovolená či nemoc. Když už velvyslanci opětovali návštěvu, přišli bez manželek – což bylo považováno za porušení protokolárních zvyklostí, vzájemné rozhovory byly spíše náhodné a rychle ukončeny. Skoro paradoxně nejvíce „přátelsky“ se choval velvyslanec USA Donelly, jenž vždy přijal pozvání na recepci a dorazil i s manželkou, o té bylo ovšem známo, že společně s manželkami ze zemí Atlantického Paktu vytvořila společenský kroužek a odmítala hovořit s manželkami velvyslanců z ostatních zemí.

²⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Uznání nové vlády, ze dne 28.11.1948, 244.196

²⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela politické události, ze dne 25.6.1949, 896/49

²⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, bez názvu, ze dne 12.12.1948, 113.118

2.2.1. Situace v ČSR

Dne 13.11.1949 navštívil zaměstnanec venezuelské ambasády Falbra²⁹ v bytě venezuelského vyslance De Solu s jeho manželkou. Návštěva byla soukromého charakteru, kde si manželové De Solovi postěžovali, že jsou ignorováni západními diplomaty, kteří je nikdy nezvou na recepci, domnívali se, že je to z toho důvodu, že De Sola se velmi zajímal o socialismus – ne ovšem z politického hlediska, ale z vědeckého.³⁰ De Sola se stejně jako Fabrer podívovali nad tím, že se stále nevrátil odvolaný venezuelský velvyslanec Monsanta. De Sola se domníval, že Monsanta se nevrací proto, že pravděpodobně bude vyměněn, jelikož nebyl u venezuelského ministerstva zahraničních věcí příliš oblíben. Monsanta měl zpronevěřovat peníze a při koupi obrazů pro Státní obrazárnu, měl stát okrást. Monsanta si také často půjčoval peníze od ostatních velvyslanců, které samozřejmě nevracel.³¹ Fabrer chtěl vědět, zdali by v případě, že se Monsanta nevrátí, mohl být novým velvyslancem De Sola, tento ovšem viděl jako nepravděpodobné, protože byl znám svým postojem k socialismu. Navíc západní diplomaté si své názory o D'Solovi nenechávali pro sebe a informovali o nich Caracas.

2.2.2. Prohlubování kampaně proti ČSR

Jakmile začaly nepokoje na Univerzitě v Caracasu, proslýchalo se, že se připravuje stávka petrolejářských dělníků, usoudil ministr zahraničních věcí Gómez Ruiz, že je vhodná doba, aby znovu začal prosazovat ve vládě možnost zrušení diplomatických vztahů s ČSR a SSSR.³² Gómez Ruiz obvinil venezuelskou komunistickou stranu z organizace nepokojů a pokusů o převrat, v pozadí pak mělo stát ČSR a SSSR.

Po konferenci ve Washingtonu (jedním bodem byl opět boj proti komunismu) byla zahájena nová kampaň proti ČSR, jednalo se zatím o útoky tisku, které ovšem

²⁹ Jeho pracovní pozice není v dokumentech nijak specifikována.

³⁰ D'Sola sám o sobě prohlašoval, že spíše než politik či diplomat je básník a spisovatel.

³¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, bez názvu, ze dne 17.11.1949, čj. 461349/D/I/1/49, s.1

³² Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945-1952, 1972-1974, Venezuela – vztahová zpráva, bez datumu, 2377/51, s. 5

mohly ovlivnit budoucí politiku vůči ČSR. Podle článku ze 4. května 1951 v *Ultimas Noticias* byla čs. emigrace do Venezuely řízena Sověty a emigranti byli informátoři. Za sovětské informátoři byli také označeni čs. obchodníci.³³ V časopise se objevil přepis rozhovoru s údajným sovětským špiónem Albertem Raidl, který tvrdil, že pro Sověty pracoval „*ale neměl jsem jiného východiska, Kdybych nebyl neposlechl příkazů NKV (sovětská tajná policie) byla by moje sestra v Praze vydána na pospas nejhoršímu mučení. Moje situace byla velmi obtížná a donucen výhrůzkami... pokud jde o osud mé sestry, musel jsem učiniti vše, co mně bylo nařízeno.*“³⁴ Další „sovětský špión“ Karel Strauss se vyjádřil obdobně, přitvrdil ovšem tvrzením, že „*V Americe, hlavně v latinskoamerických státech je mnoho Čechů, kteří se musí podřizovati příkazům Ruska. Používá se pro tyto účely československého vyslanectví a mnoho obchodníků cestujících do Prahy jsou výhradně ruskými vyzvědači, kterým slouží tyto obchodní cesty k snazšímu zakrytí pravého účelu.*“³⁵ U příležitosti audience ministra zahraničních věcí, jednal Khek o těchto informacích s ministrem zahraničních věcí. Ministr sice odpověděl, že tisková kampaň proti ČSR není akcí žádného oficiálního místa, a že si uvedený plátek dovoluje lživé útoky nejen proti ČSR, ale i proti němu a například proti portugalskému vyslanci. Cenzura, kvůli demokratickým svobodám, byla nepřijatelná. Podle názoru Kheka se však jednalo o záměrné útoky nějaké politické skupiny, která tím chtěla vyprovokovat přerušeni diplomatických styků.³⁶

2.3. První pokus o přerušeni diplomatických vztahů

O přerušeni vzájemných styků byla snaha již v roce 1951, jak informoval vyslanec Khek ve své zprávě z 9.6.1951: „*Nápor na přerušeni diplomatických styků s námi a URSS byl podle informací ze spolehlivého místa prozatím zažehnán. Věc se může státi aktuální snad asi za 4 měsíce.*“³⁷ Ministr zahraničních věcí Miguel Otero

³³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela a RČS politická zpráva č. 15, ze dne 20.5.1951, s. 1

³⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela a RČS politická zpráva č. 15, ze dne 20.5.1951, s. 3

³⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela a RČS politická zpráva č. 15, ze dne 20.5.1951, s. 3

³⁶ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945-1952, 1972-1974, Venezuela, kampaň proti RČS, rozhovor s ministrem zahraničních věcí, ze dne 1.6.1951, 1295/51, s. 1

³⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, Styk s RČS a URSS, ze dne 9.6.1951, 1355/51

během návštěvy redakce listu El Nacion jeho majiteli Silvovi, že vláda jedná o přerušení diplomatických styků s ČSR a URSS. Čs. vyslanec už prý měl u něho osobně “sondovat“ situaci. Hlavní zásluhu na tom, že nebyly styky přerušeny, měl mít člen Junty de Gobierno Teniente Coronel Marcos Pérez Jiménez, který se zásadně stavil proti jakémukoliv zahraničnímu nátlaku. Jako důkaz mělo sloužit prodloužení obchodní smlouvy, nicméně ministr byl plně zaměstnán revizí obchodní smlouvy s USA, proto na její prodloužení musela ČSR počkat.

Rok 1951 znamenal pro Venezuelu prohlubování vnitřních rozporů, jenž vláda ovládaná Spojenými státy řešila jen s velkými obtížemi. Po konferenci zahraničních ministrů ve Washingtonu se Spojené státy americké začaly soustředit na úplné politicko-hospodářské ovládnutí Jižní Ameriky. Venezuela, jakožto země s velkým přírodním bohatstvím – myšlena především ropa a železná ruda, se dostala do popředí zájmů USA.³⁸ Plánovala se také revize vzájemných obchodních vztahů, která se týkala například dovozu amerického zboží, které bylo prezentováno jako levnější a lepší. Po návratu z USA bylo předloženo kabinetu rozhodnutí o přerušení diplomatických styků s ČSR a SSSR. *„Podle velmi důvěrných zpráv, je rozhodnutí o přerušení již v případě SSSR schváleno. Pokud jde o nás, zatím rozhodnutí padlo a přes velký nátlak reakční skupiny ve zdejší vládě nebudou se zatím rušit styky s ČSR.“*³⁹ Zaměstnanec čs. ambasády Falbr⁴⁰ tyto informace získal od venezuelského velvyslance v USA Arauja, který se porady o zrušení styků s ČSR a SSSR účastnil a byl proti. Současně se “přiostrčil boj“ o vytlačení ČSR z trhu. Byla zahájena kampaň proti firmě Koh-I-noor a podána žaloba na firmu Ferromet za pozdní dodání ostnatého drátu. Spojené státy americké jen prozatím nedocílily přerušení styků s ČSR, nechaly alespoň čs. úřad sledovat. Tehdejší velvyslanec Khek měl informace *„ze spolehlivého diplomatického pramene, že USA nyní zavedla informační zdejší službu / cca 1200 politických zde přítomných USA agentů / toto sledování zdejšího úřadu: Je-li někdo zjištěn, že se stýká s někým ze zdejšího našeho velvyslanectví, je navštěvuje, nebo jen příležitostně s ním na ulici promluví, ano i když prý se někdy vyjádří, že někoho ze zdejšího úřadu zná, jsou ihned proti němu uplatňovány USA “sankce“, tj. nemůže dostati ku příkladu USA*

³⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Politicko - hospodářská situace ve Venezuele, ze dne 3.6.1951, 1311/51-III/1, s. 1

³⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Politicko-hospodářská situace ve Venezuele, z dne 3.6.1951, 1311/51-III/1, s. 2

⁴⁰ Jeho pracovní pozice není v dokumentech nijak specifikována.

visum k cestě nebo ku průjezdu USA apod.“⁴¹ Je zřejmé, že tyto sankce mohly poškodit hlavně obchodníky, ti pak odmítali s ČSR obchodovat. Khek také informuje, že v budově, kde sídlí čs. úřad je v pátém patře umístěna „*výzvědná pozorovací kancelář zdejší politické policie*“⁴² Tato kancelář fungovala pod fiktivní firmou a byli v ní zaměstnáni 2 policejní agenti, kteří nejenom pozorovali, co se v budově děje, ale pozorovali také osoby, které navštěvovaly čs. úřad.

I ke konci roku byla politická a hospodářská situace ve Venezuele podle čs. úřadu velmi napjatá. U moci byla už ne vojenská, nýbrž spíše vládní junta, ani ta ovšem nemá skoro nic pod kontrolou a její moc se opírá především o armádu. Američané se pomalu ale jistě zmocňují všeho přírodního bohatství. Životní úroveň lidí klesala a vláda nedělala nic proto, aby situace zlepšila. Situace samozřejmě vyeskalovala do nepokojů a stávek. Tisk i jednotlivé politické strany osočovali z této situace komunismus. Napadali při každé příležitosti Sovětský svaz, Polsko a ČSR.⁴³ Vyslanec Khek se domníval, že tisk se snaží vyvolat odpor k ČSR a docílit tak, přerušeni diplomatických vztahů.⁴⁴ Tato tisková negativní kampaň vůči ČSR ustala a zásluhu na tom měl pluk. Jimenez, který vyslance Kheka ujišťoval, že „*přerušeni styků nepřichází v úvahu.*“⁴⁵ Proti jeho slovům ovšem hovořily činy, bylo odmítnuto prodloužení obchodní smlouvy, jejichž platnost vypršela již v roce 1950. V posledních týdnech byl čs. vyslanec Khek obtěžován přílišnou pozorností ze strany zdejší policie, která hlídala jeho rezidenci. Tato pozornost se projevovala důkladnou kontrolou každé návštěvy, a to od vyžadování legitimace, po prohledání aktovky až po sdělení důvodu návštěvy. Strážníci dokonce vyzvali několik osob, které byly očekávány, aby odešly, jako důvod uvedly, že velvyslanec není doma. Vyslanec přemýšlel, že stráže odvolá, což mohl, jenže si byl téměř jist, že jak mile by to udělal, byla by zorganizována nějaká

⁴¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Sledování ZÚ orgány USA, ze dne 26.10.1951, 2508/51

⁴² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, Výzvědná kancelář, ze dne 6.6.1951, 1338/51

⁴³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Vztahová zpráva, bez data, 142.637

⁴⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Vztahová zpráva, bez data, 142.637

⁴⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Vztahová zpráva, bez data, 142.637

nepříjemnost⁴⁶, aby mu bylo dokázáno, že stráž potřebuje.⁴⁷ Dále již zmíněna špionážní kancelář v budově vyslanectví, znovu se objevily články proti ČSR, přemlouvání personálu, aby si našel práci jinde. Posílání na vyslanectví pomatených lidí, kteří tvrdili, že mají v hlavě radiové přijímací zařízení, kteří se snaží v budově zanechat písemnosti, které by ČSR mohlo kompromitovat. Výskyt nadávek a hanlivých nápisů na dveřích kanceláří, strhávání vizitek, či ucpávání zámků dveří. Bylo také přerušeno telefonní spojení, telefonní společnost s k této “závadě“ odmítla vyjádřit.⁴⁸ A v neposlední řadě zatčení delegáta Centrotextu Františka Beneše, který byl zadržen a vyslýchán venezuelskými bezpečnostní úřady hned po příjezdu v březnu 1951. Beneš byl propuštěn po zákroku tituláře čs. zastupitelského úřadu. Za svého pobytu byl Beneš stále sledován a byla mu znemožňována jakákoliv činnost. Z obavy před dalším možným uvězněním byl nakonec Beneš poslán do Brazílie. I když se čs. zastupitelský úřad snažil zjistit důvody Benešova zatčení, jediné čemu se mu od ministerstva zahraničních věcí dostalo, byla omluva, nic víc.⁴⁹ Vyslanec Khek se domníval, že za všechny tyto nepříjemnosti mohou Spojené státy, kteří podle něj ovládaly venezuelské ministerstvo zahraničí.⁵⁰

2.4. Přerušování diplomatických vztahů 1952

Dne 21.6.1952 navštívil venezuelský vyslanec Marturet v Praze české MZV, aby na základě telegramu, který obdržel od své vlády, oznámil, že venezuelská vláda přerušila styky s ČSR.⁵¹ Bylo mu nařízeno, aby se vrátil, co nejrychleji do Venezuely. Vyslanec také oznámil, že členům čs. vyslanectví budou zajištěna všechna diplomatická práva a umožněn odjezd z Venezuely. Sám vyslanec neznal důvod přerušování styků mezi oběma zeměmi. Věděl jen to, co obsahoval telegram, který obdržel, a v něm žádné

⁴⁶ Což se také stalo, v přízemí byla údajně přepadena směnárna, načež bylo uvedeno v tisku, že budova bude pod policejním dozorem.

⁴⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – obtěžování, ze dne 12.6.1952, 121.600

⁴⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela a RČS – politické dráždění, ze dne 9.6.1951, 125.936

⁴⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuelský delegát Centrotexu, Beneš, Incident, ze dne 22.11.1951, 147.233/51, s.1

⁵⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuelská delegát Centrotexu, Beneš, Incident, ze dne 22.11.1951, 147.233/51, s.2

⁵¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Návštěva venezuelského vyslance 21.6.1952 - přerušování diplomatických styků, ze dne 25.6.1952, 121.066/52, s. 1

důvody uvedené nebyly. Když se snažil získat na své vládě nějaké vysvětlení, bylo mu odpovězeno, že *„jde o akt zcela neodůvodněný, jehož příčiny vláda nemůže oznámit.“*⁵² MZV se domnívalo, že důvodem, nebo spíše záminkou, pro přerušování styků byla pomoc ČSR SSSR,⁵³ respektive členům jejich zastupitelského úřadu ve Venezuele. SSSR přerušilo 14.6.1952 po řadě provokací z venezuelské strany diplomatické styky, jimiž venezuelské úřady, a dalšími svými postupy proti nim, porušovaly mezinárodní právo.⁵⁴ Venezuelská vláda podnikala tyto kroky, protože chtěla přerušit styky se SSSR, nicméně nechtěla to být ona, kdo je přeruší, proto byla zvolena strategie provokací. Vrcholem provokací bylo, když venezuelská policie zatkla bez jakéhokoliv důvodu pracovníka sovětského vyslanectví N.P. Jukaševa a jeho manželku a přesto, že měli platná vstupní visa, byli z Venezuely vykázáni. Vyslanec L.V. Krylov, jenž na manžele čekal na letišti, byl napaden policií a také zatčen. SSSR posléze přerušilo diplomatické styky *„ protože vláda Venezuely, která zřejmě jedná podle pokynů svých severoatlantických pánů, nepotrestala venezuelskou policii za její zločinný postup vůči sovětskému velvyslanectví a porušila tím základní všeobecné platné normy mezinárodního práva, což svědčí o tom, že ve Venezuele nejsou normální podmínky pro diplomatickou činnost, odvolává sovětská vláda sovětského chargé d'affaires a.i. a personál sovětského velvyslanectví ve Venezuele a přerušuje styky s vládou Venezuely.“*⁵⁵ Khek ve své zprávě informoval,⁵⁶ že všichni členové sovětského zastupitelského úřadu byli drženi v rezidenci, bez telefonu a hlídání 50 policisty a 50 detektivy s kulomety. Směli jednou denně opustit rezidenci, za doprovodu policie, aby si nakoupili jídlo či potřeby nutné na cestu do SSSR. Jeden člen - Zatiupov, byl těžce zbit po té, co sám vyšel ze dveří. Ministr zahraničních věcí Gomez Ruiz odůvodňoval tento postup tím, že stejného postupu použili i při přerušování styků s Německem. (ty byly ovšem přerušeny za válečného stavu) ČSR tak na žádost SSSR převzala zastoupení zájmů sovětské vlády a zejména ochranu členů zastupitelského úřadu. Tento

⁵² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Návštěva venezuelského vyslance 21.6.1952 – přerušování diplomatických styků, ze dne 25.6.1952, 121.066/52, s. 2

⁵³ ČSR převzala ochranu sovětského diplomatického sboru 18.6.1952, vztahy mezi ČSR a Venezuelou byly přerušeny o 3 dny později, tj. 21.6.1952

⁵⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Návštěva venezuelského vyslance 21.6.1952 – přerušování diplomatických styků, ze dne 25.6.1952, 121.066/52,, s. 3

⁵⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, bez názvu, ze dne 18.6.1952, 5833/52, s. 4

⁵⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Návštěva venezuelského vyslance 21.6.1952 – přerušování diplomatických styků, ze dne 25.6.1952, 121.066/52, s. 1 - 4

důvod byl i uveden v oficiální tiskové zprávě z 21. června 1952: „*Vláda ČSR ochotně převzala zastupování zájmů SSSR ve Venezuele prostřednictvím svého zastupitelského úřadu a současně podnikla diplomatický zákrok proti nezákonnému postupu venezuelských úřadů vůči členům sovětského vyslanectví. Venezuelská vláda, vědoma si své zodpovědnosti a nemajíc žádných argumentů pro vysvětlení svého neslýchaného protiprávního postupu, odpověděla přerušáním diplomatických styků s ČSR. Veškerá zodpovědnost za tento jednostranný krok a za jeho následky padá na vládu Spojených států venezuelských.*“⁵⁷

2.4.1. Odjezd diplomatického sboru z vyslanectví v Praze

Poté, co byly přerušeny diplomatické vztahy mezi Venezuelou a Československem, bylo zapotřebí, dostat členy diplomatických misí a jejich rodiny z Československa respektive z Venezuely. Venezuela ovšem nechtěla pustit čs. zaměstnance do projednání odjezdu svého vyslance v Praze, které mělo zprostředkovat britské velvyslanectví. Nechtěli dovolit odjezd ani paní Khekové, která potřebovala lékařské ošetření kvůli zánětu slepého střeva. Vyslanec Khek z důvodu nemoci své ženy odmítl opustit Venezuelu, dokud ona nebude převezena do nemocnice v Riu. Čímž komplikoval odjezd celé skupiny. Situace se vyostřovala, venezuelské úřady odmítaly poslat telegramy od čs. vyslanectví čs. vládě a odmítaly kohokoliv pustit ze země. Zprostředkování odjezdu se nakonec zhostilo mexické velvyslanectví - účast třetí země na odjezdu diplomatické mise odpovídala mezinárodním zvyklostem a diplomatické praxi. Podle noty mexického velvyslanectví v Praze ze dne 28. července zaručila venezuelská vláda mexické vládě, že povolí 2. srpna 1952 odjezd z Venezuely zbývajícím členům čs. vyslanectví v Caracasu a jejich rodinám.⁵⁸ Téhož dne bylo povoleno členům venezuelského vyslanectví v Praze, a jejich rodinám, opustit Československo.⁵⁹ Tajemník mexického vyslanectví v Praze, Manuel de Araoz Herrasti,

⁵⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Návštěva venezuelského vyslance 21.6.1952 – přerušení diplomatických styků, ze dne 25.6.1952, 121.066/52, s. 4

⁵⁸ Jednalo se o vyslance Kheka s rodinou, pomocného zaměstnance Nykla – jeho rodině se podařilo opustit Venezuelu 25. června, zástupce obchodního přidělence Mizeru s rodinou a Matulovi, jenž byl ve Venezuele přechodně a měl, co nejdříve odcestovat do Ekvádoru.

⁵⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, přerušení diplomatických styků, odjezd členů bývalého venezuelského vyslanectví v Praze, ze dne 30.7.1952, 125.718, s. 2

doprovodil osazenstvo, jenž tvořilo venezuelskou diplomatickou misi a jejich rodiny,⁶⁰ do Rozvadova na hranice, odkud pokračovali do Německé spolkové republiky. Obdobně se postupovalo ve Venezuele, kde tajemník mexického vyslanectví doprovodil čs. diplomatickou misi a jejich rodiny do přístavu La Guaira, kde se nalodili na loď De Grasse, která plula do Southampton. Zprostředkování skončilo ve chvíli, kdy jak českoslovenští tak venezuelští diplomaté a jejich rodiny, opustili Venezuelu respektive Československo. Majetek (kancelářské potřeby, nábytek ale i auto) čs. vyslanectví v Caracasu byl poskytnut čs. vyslanectví v Mexiku.

Zprostředkování odjezdu bylo důležité především pro Československo, i když venezuelská vláda ujišťovala, že všechny diplomatické výsady budou zachovány a odjezd proběhne v pořádku. MZV ovšem mělo zprávy o velmi netaktním chování venezuelských úřadů proto sovětskému vyslanectví, po přerušení styků se SSSR. Byly zde proto oprávněné obavy, že budou znepříjemňovat odjezd i členům čs. diplomatické misi a jejich rodinám. MZV proto varovalo venezuelské vyslanectví, že v případě jakýchkoliv problémů, budou nuceni sáhnout k odvetným opatřením proti nim. Přes toto varování a sliby venezuelského vyslanectví, byly porušeny diplomatické zvyklosti a byly podniknuty kroky, které měly znepříjemnit pobyt a odjezd čs. mise z Caracasu. Například: bylo odmítnuto doručovat telegramy, byl znemožněn mezinárodní telefonický styk a volný pohyb členům čs. vyslanectví, kteří nedostali ani povolení opustit Venezuelu.⁶¹ I přes tyto nepříjemnosti, čs. diplomatická mise nebyla tak utlačována jako ta sovětská. Československo reagovalo na tyto nepříjemnosti tak, že znemožnilo odjezd venezuelské diplomatické mise ze svého území, dokud nebude mít spolehlivé zprávy, že všichni členové čs. diplomatické mise a jejich rodiny neopustili Venezuelu. K tomuto postupu je také vedl fakt, že Venezuela byla iniciátorem přerušení diplomatických styků a podle diplomatických zvyklostí, když nějaká země přerušila styky s druhou, její osazenstvo opouštělo zemi jako poslední, čímž se zaručovala bezpečnost diplomatické mise ze země, s níž byly styky přerušeny. Jejich odjezd, kromě venezuelských úřadů, komplikovala také nepravdělná doprava z Venezuely do Evropy, kdy se nedařilo nalézt vhodný spoj i přesto, že stačila jakákoliv loď plující

⁶⁰ Jednalo se o vyslance Eduarda Martureta, o tajemníka Pabla Rojase Guardi, jeho ženu Mercedes Alvarez, jejich syna Armanda a dceru Sylvii a o sekretářku Marii Mossanet.

⁶¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Záznam pro s. Pudlák, bez data, 22.103/52 - DP

do kteréhokoli přístavu v Evropě, na rozdíl od bezproblémové dopravy z ČSR mimo její hranice.

2.5. Spojené státy americké a jejich role při přerušení diplomatických styků ČSR a Venezuely

Protože Venezuela neudala oficiální důvody, proč přerušila styky s ČSR, mohlo Československo o nich jen spekulovat. Jednou verzí byla již zmíněná pomoc sovětskému diplomatickému sboru, druhou nátlak USA na Venezuelu, aby styky přerušila.

Venezuela, byla země mimořádně důležitá pro USA vzhledem ke své geografické poloze v Karibské oblasti a především velkým zásobám strategických surovin. Spojené státy měly zájem hlavně na venezuelské naftě a na těžbě železné rudy. Severoamerické monopoly ovládaly až 70% veškeré těžby nafty a těžba železné rudy byla zcela v rukou USA.⁶² Co se týče zemědělství, bylo obděláváno asi 1% půdy, zemědělská produkce byla ovládána latifundistky a v podstatě rozdělená na sektor vývozní a spotřební. Vývozní sektor byl orientován na monokulturní pěstování kávy a kakaa, jejíž cena byla zcela závislá na americkém trhu.⁶³ Závislost Venezuely na USA byla také zřejmá ze zahraničního obchodu – až 70% z celkového dovozu v roce 1951 připadlo na USA, vývoz se odhadoval až na 90%.⁶⁴ Zbytek vývozu a dovozu připadal na státy Západní Evropy (hlavně Belgie, Holandsko, Itálie, Švédsko a Spolkové republiky Německo), země Východního bloku představovali dohromady asi 0.33% celkového dovozu i vývozu.⁶⁵ Z těchto čísel je jasně patrná ekonomická závislost Venezuely na USA a tím i možná ochota venezuelské vlády respektovat zájmy jejich zájmy. Což je také obsaženo v důvodové zprávě o přerušení styků mezi ČSR a Venezuelou. „*Současná vnitro i zahraničně politická situace Venezuely je charakterizována stále více se prohlubujícím pronikáním severoamerického vlivu. Nynější venezuelská vláda, která je věrným nohsledem a služebníkem USA / jde o*

⁶² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – dědičný statek Wall streetu, bez data, 122.526, s. 1

⁶³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – vztahy k ČSR a SSSR, ze dne 6.6.1952, 120.045/52, s. 2

⁶⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – dědičný statek Wall streetu, bez data, 122.526, s. 2

⁶⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – vztahy k ČSR a SSSR, ze dne 6.6.1952, 120.045/52, s. 2

*vojenskou juntou / nemá za sebou nikoho, nejméně lid a ve skutečnosti se drží u moci pouze a výlučně terorem, je v neustálém nebezpečí, že bude odstraněna. USA využívá této její krajně nepříznivé a obtížné pozice k tomu, aby si více podrobily jednotlivé členy, aby Venezuelu ještě více spoutaly, a aby z ní učinily loutku poslušnou jejich příkazům.*⁶⁶ To, že Spojené státy vměšovaly do politického života Venezuely přímo potvrdil i bývalý prezident Romulo Gallegos, který po svém odvolání přijel na Kubu, kde místním médiím otevřeně řekl: „*Moje výpověď ze státu je práce Washingtonu.*“⁶⁷ To, že USA měly své zásluhy na přerušení diplomatických vztahů s ČSR a SSSR, hovořila i část venezuelské společnosti. Venezuelský časopis Tribuna Popular⁶⁸ je komentoval takto: „*Páni poroučejí, sluhové vykonávají: dnes nemáme diplomatické styky se SSSR ani s ČSR, máme však diplomatické styky s Francem, Trujillo, Videlou, Vargasem, Somozou a celou řadou dalších loutek téhož pána, kterému slouží diktatura.*“⁶⁹

Ve stycích s ČSR se projevoval nátlak USA na Venezuelu již od roku 1948, hlavně v omezování vzájemného obchodu, kdy se nejen postupně snižovala rozmanitost a kvantita obchodovatelného zboží, ale i platnosti obchodních smluv.⁷⁰ K podstatnému zhoršení styků došlo od počátku roku 1951. Již v květnu 1951 uvažovala venezuelská vláda o přerušení styků s ČSR a SSSR. V červenci bylo zjištěno, že je čs. diplomatickému sboru otevírána pošta. Koncem roku naléhal venezuelský ministr zahraničních věcí Ruíz, který se nijak netajil dobrými vztahy s USA a kritickým vztahem k ČSR a SSSR, na přerušení styků. V březnu téhož roku zmiňovalo čs. vyslanectví informaci, že: „*Venezuela má tajný závazek vůči USA – přerušit v případě*

⁶⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – dědičný statek Wall streetu, bez data, 122.526, s. 1

⁶⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – dědičný statek Wall streetu, bez data, 122.526, s. 2

⁶⁸ časopis Tribuna Popular byl komunistickým ilegálním časopisem.

⁶⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Informační zpráva o hospodářství a politické situaci ve Venezuele v souvislosti s přerušením diplomatických styků SSSR s Venezuelou a Venezuely s ČSR, ze dne 30.9.1952, 132.005/52, s. 3,

⁷⁰ V roce 1947 byla obchodní smlouva uzavřena na 1 rok, v roce 1948 - 1949 už jen na 3 měsíce a v roce 1950 využila venezuelská vláda nepřítomnosti čs. vyslance, který se do konce lhůty o podepsání další obchodní smlouvy nestihl vrátit do Venezuely a platnost smlouvy tak nebyla prodloužena.

potřeby ihned styky s lidovými demokraciemi.⁷¹ USA si vymohly připojení této klausule v obchodní dohodě s Venezuelou.

2.6. Přerušení diplomatických vztahů v tisku ve vybraných latinskoamerických zemí

Tisk ostatních zemí Latinské Ameriky informoval o přerušení vztahů s ČSR a SSSR přičemž se shodl na tom, že viníkem přerušení vztahů byl SSSR a že to byla Venezuela, kdo s ním přerušil vztahy, nikoliv naopak, jak to bylo ve skutečnosti.

Argentina

Podle článku z 1.7.1952 v časopisu La Nacion, byly styky s ČSR přerušeny proto, že „*Praha podporovala obvinění o špatném nakládání se sovětskými diplomaty v Caracasu*“⁷² Skutečnost, že československá vláda vyhověla žádosti sovětské vlády a hájila zájmy SSSR byla podle časopisu Critica komentována v článku z 21.6.1952 jako „*povolná, solidarita s ruskými obviněními, která překrucujíc úplně fakta, snaží se desorientovat mezinárodní veřejné mínění, tvrdíc, že sovětsští úředníci jsou obětí nelidského jednání, odporujícího zvyklostem posvěcených lidskými právy*“⁷³ Sovětské vyslanectví bylo také v článku označeno jako „*trvalé centrum tajné propagandy, sloužící k vyvolání vnitřních nepokojů a porušování veřejné bezpečnosti a klidu*“. V části argentinského tisku byly zveřejněny zprávy o venezuelské provokaci a jejích důsledcích, nicméně veškerá zodpovědnost byla přisuzována sovětským a československým diplomatům.

Brazílie

Postoj brazilského tisku byl obdobný argentinskému, objevila se zde navíc úvaha, že by si Brazílie měla vzít z Venezuely příklad a také přerušit styky s ČSR a

⁷¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela – dědičný statek Wall streetu, datum není, 122.526, s. 2

⁷² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Informační zpráva o hospodářství a politické situaci ve Venezuele v souvislosti s přerušением diplomatických styků SSSR s Venezuelou a Venezuely s ČSR, ze dne 30.9.1952, 132.006/52, s. 2

⁷³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Informační zpráva o hospodářství a politické situaci ve Venezuele v souvislosti s přerušением diplomatických styků SSSR s Venezuelou a Venezuely s ČSR, ze dne 30.9.1952, 132.006/52, s. 2

SSSR. Časopis *Correio da Manha* 12.6.1952 zveřejnil článek o konci vztahů mezi Venezuelou a SSSR a dokonce i ČSR. Datum článku sice odpovídá událostem na letišti, ale vztahy ještě přerušeny nebyly. 22.6. časopis napsal, že vztahy s ČSR byly ukončeny z důvodu „*otrocké podřízenosti ČSR k rudé politice.*“⁷⁴ a přerušení je odpovědí na ruské obvinění, podle nichž se dopustil caracaská policie dopustila „banditských“ činů vůči bývalých ruským diplomatům. Tentýž časopis se věnoval těmto událostem celkem intenzivně a byl to právě tento časopis, který vyzýval k následování Venezuely, protože „rudá“ vyslanectví byla „zdrojem nákazy“ komunismu a špionáže.⁷⁵ Brazilský tisk přijal zprávu o přerušení vztahů velmi příznivě.

Mexiko

I Mexický tisk publikoval venezuelskou verzi ukončení vzájemných vztahů. V časopise *Novedad* dne 22.6.1952 vyšel článek obsahující vyjádření venezuelského vyslance v Mexiku Rafaela Angarity Armela, který tvrdil, že vztahy s ČSR byly přerušeny z důvodů vnitřní bezpečnosti. Sověti měli v Praze organizovat Ústřední komunistický výbor pro Latinskou Ameriku, jejíž sídlo se mělo nacházet na Kubě. Praha byla údajně vybrána, protože ČSR mělo více styků s touto částí světa než kterékoliv jiné satelitní země SSSR. Na Kubě se pak měli soustředit sovětští odborníci v otázkách Latinské Ameriky a vypovězení komunisté z Nového světa. Společně pak měli kontrolovat komunistickou činnost celého amerického kontinentu.⁷⁶

Uruguay

Celkový postoj uruguayského tisku byl do značné míry ovlivněn nedávným uznáním venezuelské vlády a znovunavázání diplomatických styků. Událostmi se začal zabývat *El País*, který 12.6.1952 přinesl zprávu o tom, že venezuelské MZV požádalo sovětskou vládu o okamžité odvolání svou sovětských diplomatů, protože se „těžce“ provinili proti zásadám styku mezi oběma zeměmi a násilně zasahovali do rozhodnutí

⁷⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Informační zpráva o hospodářství a politické situaci ve Venezuele v souvislosti s přerušením diplomatických styků SSSR s Venezuelou a Venezuely s ČSR, ze dne 30.9.1952, 132.006/52, s. 3

⁷⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Informační zpráva o hospodářství a politické situaci ve Venezuele v souvislosti s přerušením diplomatických styků SSSR s Venezuelou a Venezuely s ČSR, ze dne 30.9.1952, 132.006/52, s. 3

⁷⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Informační zpráva o hospodářství a politické situaci ve Venezuele v souvislosti s přerušením diplomatických styků SSSR s Venezuelou a Venezuely s ČSR, ze dne 30.9.1952, 132.006/52, s. 4

venezuelské policie. O přerušení styků Venezuely s ČSR informovaly snad všechny uruguayské noviny, které se shodly na tom, že ČSR je pouhou loutkou SSSR a společně ve Venezuele organizovaly komunistické skupiny.

3. DIPLOMATICKÉ VZTAHY V OBDOBÍ 1952 – 1959

3.1. X. Meziamerická konference v Caracasu 1954

Meziamerická konference byla konferencí, na které se sházely členské státy Organizace amerických států. Členy této organizaci byly všechny státy amerického kontinentu s výjimkou Kanady. Hlavním cílem organizace bylo dosažení míru a spravedlnosti, rozvíjení solidarity a upevnění spolupráce mezi členskými státy. Zatímco zájem latinskoamerických států byl soustředěn na hospodářské otázky, USA řešily hlavně země východní bloku a protikomunistickou rezoluci.⁷⁷ Problém komunismu byl ovšem zařazen do programu konference na žádost Dominikánské republiky, v jejíž čele byl v proamerický diktátor Rafael Trujillo. Dá se tedy předpokládat, že tak učinil na “doporučení“ USA. Zajímavé bylo, že projev amerického ministra zahraničí Johna Fostera Dullese se soustředil hlavně proti ČSR a ostatní země Východního bloku byly zmíněny jen v souhrnu nebo všeobecně.⁷⁸ Postupně svou podporu protikomunistické rezoluci vyslovilo celkem 10 států: Brazílie, Dominikánská republika, Paraguay, Kuba, Bolívie, Honduras, Kolumbie, Haiti, Nicaragua a Venezuela. Podepsání Venezuelou této rezoluce neznamenal pro ČSR až tak významné obavy ze změn, protože diplomatickou vztahy byly přerušeny a obchodní bilance byla minimální. Znamenalo to však komplikaci v případě normalizaci vztahů v budoucnu, protože podepsáním rezoluce dala Venezuela jasně najevo, že s tím nepočítá.

3.2. Pád diktatury a její vliv na obnovu diplomatických vztahů 1958

Vnitropolitická situace zaznamenala na počátku roku 1958 velmi převratnou změnu. V druhé polovině ledna byla svržena téměř desetiletá diktatura generála Marcuse Peréze Jiméneze. Tato změna vedla k určitému uvolnění a demokratizaci poměrů ve Venezuele, jenž mělo za následek jisté náznaky možného rozvoje

⁷⁷ Kancelář 1. tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného II. část (1946) 1951 - 1967 (1968), zn. KSČ-UV-ANII, č. 1261/0/44, Mezinárodní konference v Caracasu, bez data, č.j. 112.493/54-ABO/2, s. 13

⁷⁸ Kancelář 1. tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného II. část (1946) 1951 - 1967 (1968), zn. KSČ-UV-ANII, č. 1261/0/44, Mezinárodní konference v Caracasu, bez data, č.j. 112.493/54-ABO/2, s. 15

obchodních vztahů s Československem.⁷⁹ To se projevilo například jednáním mezi čs. obchodním přidělcem v Montevideu a Rafaelem Pizanim, který byl pověřen venezuelskou vládou. Na základě tohoto jednání byla vydána 2 vstupní víza do Venezuely a to delegátům PZO Jablonec a Strojexportu, kteří měli během svého pobytu provést průzkum tamějšího trhu a zjistit možnosti dalšího umístění čs. výrobků. Dále se začalo jednat o vybudování obchodně-průmyslové společnosti ve Venezuele. Na doporučení ZÚ v Montevideu bylo uvažováno o normalizaci diplomatických styků mezi Československem a Venezuelou, čs. strana se ale prozatím přiklonila k provádění průzkumu předpokladů k realizaci této možnosti do budoucna a rozhodla se vyčkat, dokud se vnitropolitická situace ve Venezuele nestabilizuje.⁸⁰

V následujících měsících se vláda postupně stabilizovala a zároveň sílil odpor vůči USA. Tento odpor se projevilo například při návštěvě tehdejšího amerického prezidenta Nixona, kdy se setkal s velkým rozhořčením většiny venezuelské společnosti a byl nakonec donucen opustit zemi dříve, než-li plánoval. Odpor společnosti byl motivován hospodářskou politikou USA v zemi.⁸¹ Když Nixon nechal povolat americkou armádu k venezuelským hranicím, venezuelská vláda označila demonstrace jako “akci komunistů” a slíbila, že projedná zrušení komunistické venezuelské strany. Tento akt by jistě negativně ovlivnil případnou normalizaci vzájemných vztahů. K tomu nakonec nedošlo, ale byli vyměněni někteří představitelé vládnoucí junty a to ve prospěch Československa. Ministrem zahraničních věcí byl jmenován René de Sola, bývalý právní poradce čs. vyslanectví v Caracasu. Dalším členem vládní junty byl jmenován Edgar Santabria, nositel čs. Řádu Bílého lva. Oba dva měli k Československu kladný vztah a mohli by dopomoci k otevření otázky normalizace vztahů mezi oběma zeměmi. O možnostech dalšího rozšíření obchodních styků pak měly zajistit zastupitelské úřady v Mexiku a Kolumbii. K tomu byla rovněž určena chystaná cesta zvláštní čs. obchodní delegace, která vedle Kolumbie, Ekvádoru a Peru měla také navštívit Venezuelu a zjistit zde podmínky pro eventuální umístění stálých obchodních

⁷⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahy ČSR – Venezuela VI. Čtvrtletí 1958, ze dne 3.4.1958, s. 26

⁸⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahy ČSR – Venezuela VI. Čtvrtletí 1958, ze dne 3.4.1958, s. 27

⁸¹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahy ČSR – Venezuela ve II. čtvrtletí 1958, ze dne 15.7.1958, s. 28

delegátů PZO v Caracasu. S pokusem o znovunavázání diplomatickou vztahů se pak mělo vyčkat až bude po volbách a tím dokončen proces demokratizace.⁸²

3.3. Prezidentské volby ve Venezuele a jejich vliv na vzájemné vztahy s Československem

Volby se konaly 7. prosince 1958 a nejvíce hlasů v nich získal Rómulo Betancourt z politické strany Acción Democrática. Rómulo Betancourt již prezidentskou funkci vykonával a to v letech 1945 – 1948. Nový venezuelský prezident byl sice liberálnější než jeho předchůdce, ovšem předpokládalo se, že vzhledem hospodářské závislosti země na USA, bude inklinovat právě ke Spojeným státům. Bude muset ale zároveň respektovat demokratický proces v zemi a také protiamerické tendence. Dále se předpokládalo, že Betancourt bude kolísat mezi těmito protichůdnými tendencemi, kdy se bude snažit alespoň navenek zachovat dojem zdánlivé demokracie.⁸³ Bylo proto rozhodnuto této situace využít a pokusit se navázat diplomatické styky, které za prezidentské období Betancourta v letech 1945 – 1948 existovaly a byly přerušeny za Jiméneze, který Betancourta navíc donutil opustit Venezuelu. Z těchto důvodů se předpokládalo, že znovunavázání diplomatických styků bude reálné. Prvním vstřícným krokem mělo být zaslané blahopřání a případné pozvání na instalaci.⁸⁴ Blahopřání ale zůstalo bez odezvy. Nicméně prezident Betancourt při přijímání svého úřadu řekl, že „*Venezuela bude udržovat styky se všemi národy světa*“.⁸⁵ Na základě toho prohlášení a po provedení rozboru vnitropolitické situace ve Venezuele byl dán čs. vyslanci v Mexiku p. Pišetorovi pokyn k provedení oficiálního pokusu o znovunavázání vzájemných styků. Venezuelská strana ovšem na tuto snahu nijak nereagovala. K diskuzi o možnosti znovunavázání diplomatickou vztahů došlo až při návštěvě obchodní mise ČOK, která byla vedena p. Nebeským, jemuž se od ministra zahraničních věcí Arcayi dostalo ujištění, že „*Venezuela nemá námitek proti zřízení*

⁸² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahy ČSR – Venezuela ve II. čtvrtletí 1958, ze dne 15.7.1958, s. 28

⁸³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1955 – 1959, karton 1, Venezuela – návrh blahopřejného telegramu prezidenta republiky nově zvolenému prezidentovi Venezuely Dr. Rómulo Betancourt, ze dne 16.12.1958, 025.756/58-6/2, s.1

⁸⁴ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton1, Vztahy ČSR – Venezuela ve IV. Čtvrtletí 1958, bez data, s. 29

⁸⁵ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahová zpráva ze II. čtvrtletí 1959, Venezuela, bez data, s. 30

*stálého obchodní zastoupení ČSR v Caracasu.*⁸⁶ K otázce diplomatických styků pak ministr prohlásil, že *„dojde k obnovení diplomatických styků se zeměmi socialistického tábora, avšak v této otázce bude Venezuela postupovat s velkou opatrností, aby podobná akce nemohla být zneužita mezinárodní reakcí.*⁸⁷ Venezuela byla totiž stále pod velkým vlivem USA.

3.3.1. Neoficiální návštěvy a jednání

Styk mezi oběma zeměmi se tak prozatím omezil na neoficiální návštěvy, kdy například venezuelský vyslanec Farro Murzi navštívil Československo, ovšem jako turista. Během svého pobytu se setkal neoficiálně s představiteli MZV, které ujistil, že zřízení obchodní zastupitelství je možné. V otázce diplomatických styků byl ovšem zdrženlivější a nepřímou potvrdil, že hlavní překážkou v jejich znovunavázání byl prezident Betancourt, který preferoval spolupráci s USA.⁸⁸ Tomu nasvědčovali i jeho reakce, když se čs. strana pokusila o jakýkoliv kontakt – blahopřání, pozvání atd., kdy se jí nikdy nedostalo žádné odpovědi.

Ač se Československo nedostávalo ve Venezuele žádných reakcí, ve světě tomu bylo jinak. V Riu de Janeiro udržovaly mezi sebou zastupitelské úřady obou zemí konkrétnější, oficiálnější a srdečnější vztahy. Proto také byl na recepci konané ku příležitosti čs. státního svátku, tj. 9. května 1959, pozván venezuelský chargé d'affaires André Paúl, velvyslanec Mario Diez a ministr zahraničí Ignacio Luis Arcaya, který se ale nakonec omluvil. Velvyslanec se na této recepci o Československu vyjadřoval velmi příznivě. Řekl také, že *„se od této chvíle považuje za přítele, a že Venezuela pojí k Československu mnoho společných věcí.*⁸⁹ Vyslanec projevil zájem o udržování blízkého vztahu i přes to, že obě země mezi sebou neudržovaly diplomatické styky.

Ke vřelému rozhovoru také došlo mezi vyslancem Ježkem a vyslancem Manuelem Chuecosem během slavnostního otevření nové válcovací tratě v závodech VOEST v Linzi. Shodou okolností seděli oba vyslanci u jednoho stolu. Podle Chuecose

⁸⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahová zpráva ze II. čtvrtletí 1959, Venezuela, bez data, s. 30

⁸⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahová zpráva ze II. čtvrtletí 1959, Venezuela, bez data, s. 30

⁸⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Vztahová zpráva ze II. čtvrtletí 1959, Venezuela, bez data, s. 30

⁸⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Styky s Venezuelským ZÚ, ze dne 15.5.1959, s. 16

by měly být vzájemné vztahy, co nejdříve obnoveny. Dodal také, že podle jeho informací se vláda i parlament znovunavázáním zabývají a měli by být kladně vyřešeny v nejbližší době. Chuecos dále pokračoval, že „*prý jeho vláda došla k přesvědčení, že dřívější jednostranně orientovaná zahraniční politika Venezuely je jí velmi škodlivá a je proto třeba navázat a pěstovat vztahy se všemi zeměmi. Především je prý třeba obnovit diplomatické vztahy s Československem a SSSR, které již existovaly a byly zrušeny.*“⁹⁰ Čímž vlastně potvrzoval slova prezidenta Betancourta během jeho proslovu k přijímání svého úřadu, a která se stále jevila poněkud nadsazená, soudě podle “postupu“ řešení této situace. U stolu s oběma vyslanci seděli ještě kolumbijský vyslanec Manuel Agudejo a chilský generální konzul Leo Plaza, kteří vyjádření Chuecose podporovali a Leo Plaza navíc dodal, že i Chile se zabývá otázkou normalizací vztahů se ZTS. Nakonec si všichni připili na přátelství mezi svými zeměmi. Rozhovory a přípitek proběhli v přítomnosti amerického vyslance v Rakousku, který seděl také u tohoto stolu a podle Ježka v tichosti poslouchal.⁹¹

V Ženevě navštívil venezuelský vyslanec u OSN Alfredo Farre Murzi, kde jednal s Maruškou a Zamlarem. Jednalo se o návštěvu neoficiální, na které se mimo jiné hovořilo o normalizaci vzájemných vztahů. Bylo konstatováno, že k dalšímu rozvoji vzájemných obchodních, kulturních, sportovních atd. styků překáží neexistence těch diplomatických. Podle vyjádření Farrera byl na venezuelské straně zájem navázat diplomatické styky se socialistickými zeměmi, pro což se kladně vyjádřili všechny politické strany kromě Acción Democrática, která byla vládnoucí stranou. Znovunavázání diplomatickou vztahů také komplikovala vnitřní situace v zemi, která nebyla dosud zcela vyjasněna a dále napětí mezi Venezuelou a Dominikánskou republikou. Navíc byla vypovězena obchodní smlouva s USA, která byla pro Venezuelu velmi nevýhodná a primárně bylo potřeba vyřešit smlouvu novou, výhodnější, protože Venezuela byla na obchodu s USA zcela závislá. Československo samozřejmě nemohlo vůbec konkurovat obchodní bilanci Venezuely a USA. Podle Marušky mohlo ČSR dovážet do Venezuely hlavně spotřební zboží a stroje a naopak dovážet do ČSR

⁹⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1955 – 1959, karton 1, Rozhovor s novým venezuelským vyslancem v Rakousku, ze dne 27.10.1959, 01408/59-Dr.Je/PE, s. 1

⁹¹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Rozhovor s novým venezuelským vyslancem v Rakousku, ze dne 27.10.1959, s. 18

především kakaové boby, olejnatá semena, kávu a popřípadě železnou rudu, a to samozřejmě v mnohem menším množství než tak činily Spojené státy.⁹²

Předzvěstí počátku obnovy diplomatických vztahů pak mohla být první polooficiální návštěva venezuelských zástupců ČSR, která se uskutečnila ve dnech 22. 8. – 26. 8. 1958. Výsledkem této návštěvy byla dohoda o vyslání čs. hospodářské delegace do Venezuely, a to nejméně na jeden rok, s cílem prostudovat možnosti rozvoje obchodu mezi oběma zeměmi. Cesty by se zúčastnili zástupci všech velkých podniků, především těch strojírenských. Termín cesty byl navržen na první pololetí 1959 po ukončení prezidentských voleb. Vedoucí venezuelské delegace Gorge Ollavaria viděl možnosti obchodu v průmyslových výrobcích, dřevoobráběčcech, kovoobráběčcech, traktorů, automobilů, chmele a sladu.⁹³

3.4. Počátek normalizace vzájemných vztahů

Vzhledem k politickým a obchodním zájmům ve Venezuele pověřilo MZV v lednu 1960 generálního konzula v Bogotě Svobodu cestou do Caracasu za účelem projednání zřízení čs. obchodní delegatury a sondáží ve věci obnovení diplomatických styků. Svoboda navštívil Venezuelu v březnu 1960, kde mu byla sjednána schůzka s ministrem zahraničních věcí Arcayou. Ministr mu sdělil, že vláda má v plánu normalizovat vztahy nejprve s PLR⁹⁴ a poté s Československem.⁹⁵ Mělo k tomu dojít ovšem až po schválení nové ústavy (měla být schválena v dubnu), aby se předešlo případným rozporům v parlamentu. Svoboda předpokládal, že by mohlo dojít k normalizaci vztahů v květnu či červnu. Arcaya ovšem prohlásil, že „ *zřízení generálního konsulátu nepřichází v úvahu, protože prý nechtějí zůstat na poloviční*

⁹² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Záznam o jednání s Dr. Farro Murriou, venezuelským stálým delegátem v Ženevě, u s. Ing. Marušky, ze dne 22.7.1959, s. 20

⁹³ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Záznam o jednání s Dr. Farro Murriou, venezuelským stálým delegátem v Ženevě, u s. Ing. Marušky, ze dne 22.7.1959, s. 21

⁹⁴ Venezuela přerušila vzájemné vztahy se socialistickými zeměmi, ne však s Polskem. Polsko stejně jako ČSR, žádalo o zřízení obchodního zastoupení a bylo mu též vyhověno.

⁹⁵ Arcaya to, že souhlasí s normalizací vztahů potvrdil v rozhovoru pro kolumbijské noviny La República v článku, který byl publikován 12.6.1960, viz Zamini, Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, 020.309/60/6/3, str.1

*cestě.*⁹⁶ Řešení otázky normalizace diplomatických vztahů, tak byla znovu ve slepé uličce. V obchodních vztazích byla situace jiná, zde Arcaya souhlasil se zřízením obchodního zastupitelství a podepsal v tomto směru rezoluci. Souhlasil také s určitými diplomatickými výhodami pro vedoucí obchodní delegace, jako byly dovoz vzorků a materiálu nutných k provozu. Tím byl vlastně Svobodův úkol splněn, protože zřízení obchodního zastupitelství bylo přednější než diplomatické vztahy, proto se dá jeho návštěva považovat za úspěšnou. Bylo však potřeba jednat rychle, protože v dubnu mohlo dojít ke změně vlády. Svoboda se také s Arcayiou projednal, proč nebyly přijímány československé delegace, bylo to prý proto, že venezuelská strana neobdržela telegram o pozvání. Ministr byl však ochoten toto nedorozumění napravit výměnou parlamentních delegací, kterou by venezuelská delegace spojila s návštěvou dalších socialistických zemí.

Vybudování obchodního zastoupení, jak se ukázalo, bylo, zřejmě složitější než se očekávalo, protože ještě v srpnu 1960 nebyl ve Venezuele jediný zástupce. Poláci, kteří se zřízením obchodního zastoupení přišli později, již svého zástupce ve Venezuele měli. Jako vedoucí byl vybrán Jiří Davídek, který ovšem nebyl patřičně vyškolen se této funkce zhostit a neměl ještě vydané vízum. I sám Arcaya se nad tím to pozastavoval a důrazně doporučoval, aby obchodní zastoupení bylo zřízeno, co nejdříve. Jedním z důvodů mohla být možná rezignace Arcayi, který prohlásil že, *je připraven rezignovat, bude-li nucen vládou hlasovat pro útočné opatření proti Kubě. Je proto nutné ihned urychlit naše kroky na navázání diplomatických styků s Venezuelou, neboť po jeho rezignaci obsadí MZV reakce. Tím by bylo ohroženo i vybudování obchodního zastoupení.*⁹⁷ Arcaya tomuto slibu dostal a odstoupil z funkce poté, co odmítl na konferenci v Kostarice podepsat protikubánskou rezoluci. Nicméně i po odstoupení z funkce byl stále významnou osobou v politickém životě Venezuely. Byl členem parlamentu a tajemníkem tehdejší nejsilnější opoziční strany URD (republikánsko demokratická strana), která vystupovala proti Betancourtově straně Acción Democrática. Vzhledem k jeho politickému postavení a jeho zájmu na spolupráci se zeměmi Východního bloku (mj. byl stoupencem obnovení

⁹⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, ministr zahraničních věcí Arcaya, bez data, 020.309/60/6/3, s.1

⁹⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Potvrzení o příjmu dopisu, ze dne 8.9.1960, 030.423/60, s. 2

diplomatických styků se zeměmi Východního bloku), se 6. odbor domníval, že by bylo vhodné Arcayu, který byl toho času na cestách po Evropě, pozvat i do Prahy. Jeho eventuální návštěva měla být samozřejmě především politického charakteru a mohla by přispět k objasnění některých vztahových otázek.⁹⁸ Pozvání bylo schváleno a o jeho předání se měl postarat ZÚ v Paříži. Nicméně Arcaya odletěl z Evropy dříve než bylo předpokládáno a pozvání mu tak nebylo doručeno. Avšak podle zprávy od obchodního zastoupení v Caracasu, měl Arcaya v červnu 1961 navštívit Moskvu. V rozhovoru s vedoucím obchodního zastupitelství potvrdil svůj zájem o návštěvu Prahy a požádal, aby mu pozvání bylo předáno během jeho pobytu v Moskvě.

Pozvání Arcayi do Prahy nebyl jediným pokusem ČSSR o znovu navázání vzájemných vztahů. Nejvhodnějším způsobem, bylo oslovit zástupce venezuelské strany během jejich pobytu v Evropě. I když reprezentanti Venezuely byli oslovováni až při pobytech v Evropě, MZV mělo informace o jejich cestě už před jejich odjezdem z Venezuely a to díky informacím od obchodního zastoupení ČSSR v Caracasu, mohlo se tedy na jejich případné pozvání předem připravit. Tento postup byl ovšem mnohdy neefektivní, protože i když obě strany měly o návštěvu ČSSR zájem, většinou se návštěvy neuskutečnily. Důvod byl skoro vždy stejný - nestihla se vyřídit víza. Příkladem je dvoučlenná mise vyslaná městskou radou Caracasu do Evropy, aby zde studovala sanitární zařízení.⁹⁹ Jednalo se o Dr. Octavia Cabella, který podporoval politiku prezidenta Romula Betancourta a o Oscara Hernandezze z opoziční strany URD, ČSSR v tomto případě měla možnost navázat vztahy, jak s vládnoucí stranou, tak i s opozicí. I když vedoucí odboru MZV Richard Ježek měl zájem navázat především užší kontakt s Oscarem Hernandezem, protože opozice měla v městské radě většinové zastoupení. Tato dvoučlenná mise měla obdržet pozvání a příslušné dokumenty povolující vstup do ČSSR na konzulátu v Curychu, které bylo z Prahy předstihem informováno o jejich návštěvě na konzulátu a také jim bylo připomenuto předchozí pomalé vyřizování víz s tím, že v rámci možnosti rozšíření vzájemných styků, mělo být

⁹⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Pozvání bývalého ministra zahraničních věcí J. Arcayi do ČSSR, ze dne 10.2.1961, 021,418/61-/2

⁹⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Venezuela, - návrh na pozvání 2 členů městské rady města Caracasu, ze dne 30.5.1963, 025.564/63-6, s. 1

vyřízení dokumentů pro Cabella a Hernandezze prioritní a urgentní.¹⁰⁰ I přes včasné upozornění Curyšského konzulátu, víza se vyřídit nestihla.

3.4.1. Parlamentní delegace v ČSSR

Důležitou návštěvou byla parlamentní delegace z Venezuely, která navštívila Sovětský svaz v srpnu 1961, kde projevila zájem o návštěvu Československa. Vzhledem k tomu, že i ČSSR mělo zájem na této návštěvě, souhlasila s ní. Návštěva byla naplánována na 10. – 12. září a její organizace se ujala československá skupina mezinárodní parlamentární unie. Vedoucím delegace byl Cesar Ramón Lovera, který byl poslancem za stranu Acción Democrática, jenž byl stoupencem znovunavázání diplomatických styků se všemi zeměmi. Podle informací z Moskvy vystupoval velmi přátelsky a rád by vedl neoficiální jednání o vzájemných stycích. Zajímal se především o možnost jednání s představiteli ministerstva zahraničního obchodu a ministerstva školství a kultury, se kterým chtěl prodiskutovat možnost výměny vysokoškolských profesorů.¹⁰¹ Delegace byla složena z poslanců, kteří zastupovali důležité politické strany Venezuely, už zmíněnou Demokratickou stranu, poslance z křesťansko demokratické strany, republikánsko demokratického svazu, nezávislých, revoluční hnutí levých, ale i z komunistické strany. Politická pestrost parlamentní delegace zvyšovala úspěšnost nejen normalizovat vztahy, ale i možnost navázat styky s více politickými stranami.

Jak je zřejmé ze zprávy Zdeňka Vágnera¹⁰², pracovníka MZV, informující o pobytu parlamentní delegace, byly obě strany spokojeny s průběhem i výsledkem návštěvy. *„Návštěva třeba velmi krátká, byla prospěšná a měla kladný průběh. Členové delegace se alespoň stručně seznámili s hlavními rysy našeho hospodářského a politického života a viděli, jak žije náš lid. O naší životní úrovni se vyjadřovali velmi pochvalně a srovnávali ji v náš prospěch s celkovou životní úrovní, jakou poznali ze svého předcházejícího pobytu v Polsku a v Sovětském svazu. Zkušenosti delegace, její vlastní poznatky a poznatky získané z jejího osobního styku jistě přispěly k tomu, aby si její členové upravili řadu mylných názorů o nás, zejména o organizaci našeho*

¹⁰⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, j26/6

¹⁰¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Zpráva o pobytu venezuelské parlamentní delegace v ČSSR, ze dne 18.9.1961, 030.244/61-62/2

¹⁰² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Zpráva o pobytu venezuelské parlamentní delegace v ČSSR, ze dne 18.9.1961, 030.244/61-62/2

politického života nebo aby alespoň o svých dosavadních názorech hlouběji přemýšleli. Všichni se zajímali o tištěné materiály, týkající se našeho státu. Sám poslanec Cardenas žádal, aby mu byl posílán různý tiskový materiál, kterého by mohl použít pro své články ve venezuelském tisku. Poslanec Casal pod dojmem návštěvy před odletem z ČSSR prohlašoval, že po návratu domů budou hájit všechny socialistické země“.¹⁰³ Vedoucí delegace Cesar Ramón Lovera byl s průběhem návštěvy také spokojen, prohlásil, že: „Návštěva přispěje k zlepšení styků mezi venezuelským Kongresem a Národním shromážděním, což může být počátkem zlepšení styků mezi vládami obou zemí.“¹⁰⁴ Vedoucí delegace se vyjadřoval kladně o navázání diplomatických styků a v neoficiálních rozhovorech přislíbil, že strana Acción Democrática nebude hlasovat proti znovunavázání diplomatických styků. Lovera tak přislíbil, že otázku znovunavázání vztahů bude sledovat a osobně podporovat.¹⁰⁵ Svoje úmysly potvrzoval otevřeností, se kterou hovořil s protější stranou, ač už o vnitropolitické situaci ve Venezuele a slábnoucímu postavení prezidenta Betancourta kvůli jeho protikomunistickým a protikubánským názorům, nebo o hospodářské krizi. Stěžoval si na americký monopol, hlavně co se týká těžby ropy a železné rudy. Tvrdil, že polovina zisků, které americký kapitál čerpá z Latinské Ameriky, pochází právě z jejich země. Americký imperialismus byl jedním z důvodů vyslání delegace do socialistických zemí, vláda by chtěla získat větší kontrolu nad svým hospodářstvím a hledala jiné možnosti než byla „spolupráce“ se Spojenými státy americkými. Americký prezident Kennedy sice slíbil zavést určitá opatření pro zlepšení situace, nicméně jeho sliby se netěšily velké důvěře. Věřili spíše v pomoc, která by mohla vyplynout ze spolupráce se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi.¹⁰⁶ Z tohoto důvodu všechny politické skupiny sledují hospodářský, politický a sociální vývoj v socialistických zemích, a protože chtěli poznat skutečnost, rozhodli se tyto země navštívit a přispět tak k vzájemnému sblížení. Ramón Lovera velmi litoval, že do ČSSR přijel na tak krátkou návštěvu. Byl však pevně přesvědčen, že „tento první styk s československým parlamentem je začátkem budoucích širších styků mezi oběma parlamenty. Proto také

¹⁰³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Zpráva o pobytu venezuelské parlamentní delegace v ČSSR, ze dne 18.9.1961, 030.244/61-62/2, s. 5

¹⁰⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Zpráva o pobytu venezuelské parlamentní delegace v ČSSR, ze dne 18.9.1961, 030.244/61-62/2, s. 1

¹⁰⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Zpráva o pobytu venezuelské parlamentní delegace v ČSSR, ze dne 18.9.1961, 030.244/61-62/2, s. 5

¹⁰⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Zpráva o pobytu venezuelské parlamentní delegace v ČSSR, ze dne 18.9.1961, 030.244/61-62/2, s. 3-4

pevně věří, v další vzájemné návštěvy.“¹⁰⁷ Ujišťoval, že si z Československa odnášejí ty nejlepší dojmy, a že budou i nadále usilovat o další rozšíření styků mezi Venezuelou a ČSSR. Obnovení diplomatických styků bylo ovšem výlučně v rukou presidenta Betancourta, který osobně brzdil každou iniciativu, která by vedla ke zlepšení jakékoliv spolupráce. Jeho názory na Československo by mohla změnit snad jen nějaká vážná změna v mezinárodní situaci nebo v Latinské Americe.¹⁰⁸

3.4.2. Návrh na pozvání ministerstva dolů Peréze Alfonse

V březnu 1961 pozval sovětský velvyslanec v Mexiku během svého pobytu ve Venezuele na návštěvu do Sovětského svazu venezuelského ministra dolů a nafty Juana Pabla Péreze Alfonse, se zámětem s ním prodiskutovat rozšíření exportu nafty a udržení cen. Pérez kromě SSSR navštívil i Itálii, kde ovšem musel přerušit svoji cestu a vrátit se do Venezuely. Ještě předtím než opustil Itálii, setkal se v Římě s československým velvyslancem, který ho pozval do Prahy. Pérez projevil o návštěvu Prahy velký zájem a byl ochoten do Prahy přiletět v říjnu. Jak je uvedeno v důvodové zprávě o pozvání Péreze do Prahy,¹⁰⁹ Návštěva venezuelského ministra dolů a nafty mohla příznivě ovlivnit další vývoj vzájemných styků mezi ČSSR a Venezuelou a mohla se stát počátkem jednání o obnovení diplomatických styků mezi zeměmi. Tyto předpoklady byly opodstatněné, protože *“ již před před cestou do Sovětského svazu prohlásil Pérez Alfonso, že jede do SSSR jednak studovat techniku sovětského naftového průmyslu, zároveň však poznamenal, že jeho cesta může být považována za předeheru možného obnovení diplomatických vztahů.”*¹¹⁰ Navíc podle zpráv od členů KSV nebyla možnost obnovení diplomatických vztahů jen osobním názorem Péreze, ale bylo v souladu s usnesením zahraničního výboru poslanecké sněmovny. Konkrétněji se jednalo o usnesení, ve kterém stálo, že Venezuela je ochotna navazovat diplomatické vztahy se všemi státy, které o to mají zájem. Usnesení zahraničního výboru není ovšem pro vládu

¹⁰⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Zpráva o pobytu venezuelské parlamentní delegace v ČSSR, ze dne 18.9.1961, 030.244/61-62/2, s. 2

¹⁰⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Zprávy z Venezuely, ze dne 6.6.1961, s. 109

¹⁰⁹ Národní archiv, KSČ-ÚV-02/2, KSČ – ústřední výbor 1945 – 1989, Praha politické byro 1954 – 1962, sv. 324, a.j. 412/8, důvodová zpráva, s. 1

¹¹⁰ Národní archiv, KSČ-ÚV-02/2, KSČ – ústřední výbor 1945 – 1989, Praha politické byro 1954 – 1962, sv. 324, a.j. 412/8, důvodová zpráva, s. 1

závazné a určuje pouze určitý směr politiky.¹¹¹ KSČ se nakonec rozhodla Péreze do ČSSR pozvat, a to i proto, že velvyslanec, který s ním hovořil v Itálii, si byl jist, že Pérez mu během jejich rozhovoru naznačil, že by o normalizaci vzájemných vztahů stál.

Venezuelský ministr byl pozván do ČSSR na říjen 1961 a měl být přijat svým ministerským protějškem, v tomto případě ministrem paliv a energetiky, dále ministrem chemického průmyslu a ministrem zahraničního obchodu. Podle výsledků rozhovorů případně ministrem zahraničních věcí. KSČ považovala také za nutné, aby se o návštěvě Péreze dozvěděli občané ČSSR to díky přiměřené publicitě, kterou měl zajistit tisk a rozhlas. Jeho cesta se ale nakonec neuskutečnila, předpokládalo se, že to bylo z těchto důvodů: *„Venezuelský ministr nafty a dolů po svém návratu ze své cesty ze SSSR a Polska kladně hodnotil polský metalurgický průmysl a v této souvislosti usiloval o technickou spolupráci s polskými techniky, kteří by ve Venezuele studovali možnosti těžby některých rudných ložisek venezuelským státem. I když ministr Pérez Alfonso k realizaci svého úmyslu nepřikročil, vyvolal hněvivý ohlas pravicového tisku a jeho pozice byla otřesena natolik, že se předpokládalo, že bude nucen podat demisi.“*¹¹² Pérez Alfonso byl na své cestě po SSSR a Polsku doprovázen poslancem za křesťansko-demokratickou stranu COPEI Hugem Salasem, který zveřejnil v pravicovém deníku La Esfera článek o svých dojmech o životě v socialistických zemích, v němž jej popsal poněkud *“neobjektivně“* z pohledu KSČ. Tento článek a vnitřní politická situace ve Venezuele vedly k tomu, že vedoucí československého obchodního zastoupení pozvání k návštěvě Pérezovi Alfonsovi nepředal. Měl tedy vyčkat na příznivější situaci, nicméně v souvislosti s celkovým vývojem vztahů mezi Venezuelou a Kubou, které byly dost vyhrocené, nebylo možno předpokládat, že by Pérez Alfonso návštěvu ČSSR uskutečnil. Za vhodný rok k pozvání Péreze Alfonse byl shledán rok 1963, ale z důvodu konání prezidentských voleb ve Venezuele se nedalo předpokládat, že by se návštěva uskutečnila. Na druhou stranu, kdyby zvítězila ve volbách opoziční strana Union Republicana Democrática, Pérez Alfonso by ve funkci ministra nesetřval. Z toho důvodu bylo nakonec rozhodnuto ministra do ČSSR pozvat.

¹¹¹ Národní archiv, KSČ-ÚV-02/2, KSČ – ústřední výbor 1945 – 1989, Praha politické byro 1954 – 1962, sv. 324, a.j. 412/8, důvodová zpráva, s. 2

¹¹² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Venezuela – ministr dolů a nafty Dr. Pérez Alfonso pozvání k návštěvě ČSSR, návrh na zrušení usnesení politického Byra ÚVKČ, ze dne 22.4.1963, 023.669/63, s. 1

3.4.3. Získání diplomatického statutu

V záležitosti obnovení diplomatických vztahů nebo alespoň jejich zlepšení zaměřil náměstek ministerstva zahraničních věcí Jiří Hájek svá jednání na prosazení diplomatického statutu pro vedoucího obchodního zastoupení, případně na obnovení konzulárních styků. I když se předpokládal negativní výsledek, bylo získání diplomatického statutu důležité a bylo nutno se o něj alespoň pokusit. Za tímto účelem byla dne 5. 12. 1961 zaslána nota venezuelskému ministerstvu zahraničních věcí, a to po předběžné dohodě s ředitelem protokolu Otto de Solou. Bylo také potřeba získat visum pro nového pracovníka obchodního zastupitelství Hochmana, ovšem i toto bylo značně obtížné. Kladný výsledek záležel hlavně na rychlé spolupráci československého ministerstva zahraničních věcí, protože Hájek neměl k dispozici nóty, jejichž prostřednictvím by mohl žádat o visum a potřeboval, aby mu byly zaslány. Co se týkalo vyřizování různých záležitostí neobchodního charakteru, tj. kulturní nebo udržování styků s předními osobnostmi politických a kulturních kruhů vyžadovalo mít k dispozici větší množství dárkových předmětů, na něž chyběli obchodnímu zastupitelství peníze. Davídek proto žádal o finanční příspěvky 300 – 400 USD čtvrtletně, aby dárkové předměty mohly být zakoupeny.¹¹³ ČSSR muselo využít každého způsobu, jak si venezuelské představitel naklonit. Vnitropolitická situace se ve Venezuele zhoršovala¹¹⁴ a po přerušení diplomatických styků s Kubou, byla zahájena negativní kampaň proti komunistické straně s cílem ji ilegalizovat. Poté, co odjeli pracovníci kubánského zastupitelského úřadu, bylo předpokládáno, že se pozornost protisocialistických skupin zaměří na úřady ČSSR a Polska, popřípadě Jugoslávie. Tomuto předpokladu nasvědčoval fakt, že někteří obchodníci byli voláni na zastupitelský úřad Spojených států amerických, kde jim bylo sděleno, že budou-li obchodovat s ČSSR, nebude jim povolen vstup ani obchodní aktivita s USA. Navíc američtí úředníci usilovali o prohlášení těchto obchodníků, že s ČSSR nespolupracovali jen na rovině obchodní, ale i politické.¹¹⁵

¹¹³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, bez názvu, 7.12.191, 107.907/62, str. 2

¹¹⁴ Již přes rok byly zakázány některé základní ústavní svobody.

¹¹⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, bez názvu, 7.12.1961, 107.907/62, str. 3

3.5. První komplikace v znovunavázání diplomatických vztahů

V roce 1962 nedošlo ve stycích se zdejšími diplomatickými zastoupeními k podstatným změnám. Na základě nezájmu o normalizaci vzájemných styků Betancourtovy vlády¹¹⁶, veškeré sondáže o navázání diplomatických styků, uskutečněné čs. obchodním zastupitelstvím neměly úspěch. Postoj vlády i k hospodářským stykům byl nepříznivý a v některých případech až diskriminační,¹¹⁷ nebylo proto vhodné v sondážích pokračovat. Venezuelské ministerstvo zahraničních věcí dalo dokonce prošetřit činnost čs. obchodního zastoupení. Výsledek šetření dopadl pro ČSSR kladně, ale jeho pozice zůstala velmi vratká. Předpokládala se i možnost, že by mohlo dojít k jeho zrušení, budou-li Spojené státy americké pokračovat ve svém nátlaku na Betancourta. Po přerušení diplomatických styků s Kubou, jedinou socialistickou zemí s diplomatickým zastoupením zůstalo Polsko. ČSSR doufala v navázání styků přes Polsko, nicméně polští funkcionáři s těmi československými zásadně nekomunikovali z obav, že by to mohlo mít negativní následky na jejich vztahy s Venezuelou. Pozornost byla proto zaměřena na rozvoj kulturních vztahů, například podporou venezuelských Lidic, vzájemnou výměnou studentů, pořádáním nejrůznějších výstav (sklo, dětské knihy...) atd., jejichž cílem bylo samozřejmě ukázat ČSSR jako zemi s bohatou kulturní tradicí. Československo chtělo také pomoci k navázání přátelštějších vztahů přes sport, konkrétně chtělo využít popularity národní fotbalové reprezentace, která v roce 1962 na mistrovství světa pořádáním v Chile, získala stříbrné medaile.

3.5.1. Setkání s ministrem zahraničních věcí Jimmym Hernandezem

Dne 2.2.1962 se sešel Davídek se zástupcem ekonomicko-politického odboru venezuelského ministerstva zahraničních věcí Jimmym Hernandezem, aby si pohovořili o současné situaci Československa ve Venezuele. Proti ČSSR panovala v Latinskoamerických státech averze v důsledku spolupráce s Kubou a to zejména po konferenci v Punta del Este. Panoval zde názor, že ČSSR vyvíjí na území Venezuely politickou činnost, a to prostřednictvím obchodního zastupitelství. Hernandez věřil

¹¹⁶ Obnovení diplomatických styků bylo výlučně v rukou Betancourta, ten se netajil tím, že nejhorší vztah má k ČSSR a SSSR, a že osobně brzdí každou iniciativu, která by vedla ke zlepšení vzájemných vztahů. Více: Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Zprávy z Venezuely, ze dne 6.6.1961, s. 109

¹¹⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Vztahová zpráva za rok 1962, bez data, s. 273

Davídkovi, že k žádné politické činnosti nedochází, protože nikdo ze zastupitelství nejedná na Kubu a neúčastní se recepcí pořádaných komunistickými politiky. Na důkaz toho, že se obchodní zastupitelství věnuje jen komerčním záležitostem, nabídl Davídek Hernandezovi, že je ochoten zaměstnat jakéhokoliv zaměstnance, kterého jim Hernandez určí. Jednalo se pouze o řečnický argument, u něhož si byl Davídek jist, že ho Hernandez nepřijme. Ten ho samozřejmě odmítl a prohlásil, že je ochoten se osobně za Československo zaručit.¹¹⁸

Napětí mezi zeměmi trvalo i v roce 1963, ale přes nepříznivé okolnosti přijel v II. polovině ledna do ČSSR na neoficiální návštěvu Jimmy Hernandez. Hernandez přijel hlavně, aby zjistil možnosti rozšíření vzájemných obchodních styků. I když normalizace diplomatických styků byla nyní nereálná, Hernandez měl ve Venezuele dobrou pozici v hospodářských kruzích a měl i mnoho významných přátel na politické scéně, kteří by také rádi navštívili ČSSR, což by se mohlo kladně projevit na vzájemných vztazích.

Hernandez byl v ČSSR na neoficiální návštěvě, jejíž statut na oficiální se změnil během jeho pobytu na základě zpráv, které doručil jeho průvodce Curiel Baiz venezuelskému velvyslanci v Bonnu. Hernandez tak jednal v pověření venezuelské vlády. Rozhovor s ním se týkal obchodní ale i diplomatické oblasti, podle jeho osobního názoru by bylo možné počítat s tím, že do konce roku 1963 by bylo reálné uvažovat o zřízení konsulárního zastoupení jako základny pro pozdější možnost znovuzřízení diplomatického úřadu. Čímž se chtěl po svém návratu plně zabývat.¹¹⁹ Asi před 3 lety se venezuelská vláda a parlament začaly vážně uvažovat nad znovunavázáním diplomatických styků především z hospodářských důvodů a poukazující na dobré tradiční styky v minulosti. Venezuela již navázala diplomatické styky s Polskem a Jugoslávií a ráda by je obnovila i s ČSSR. Jako hlavní překážku k znovunavázání diplomatických styků Hernandez označil nadstandartní vztahy mezi ČSSR a Kubou. Ve Venezuele roste obava a odpor navazovat styky s Československem jakožto nejbližšímu spojenci Kuby, které je – ať už právem či neprávem – činěn spoluodpovědným za

¹¹⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Stručný záznam k jednání na MZV s Dr. Jimmy Hernandez, Sub-director de Comercio Exterior y Consulado, ze dne 2.2.1962, s. 251

¹¹⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Záznam o rozhovoru vedoucího 6.ter. odboru se zástupcem vedoucího ekonomicko-politického odboru venezuelského MZV Dr. Hernandezem, ze dne 30.1.1963, 021.033/63-6, s.1-2

diverzní činnost kubánské revoluční strany v Latinské Americe. Zejména ve Venezuele bylo známo a důkladně sledováno, jak ČSSR podporuje Kubu a to především finančně, hospodářsky, technicky a vojensky.¹²⁰ Problémem bylo, že Kuba tyto prostředky nevyužívala ke své obraně či pro budování ekonomiky, nýbrž proti jiným státům Latinské Ameriky. Konkrétně na případu Venezuely, se jednalo o finanční a materiální podporu povstalců, především o dodávky zbraní. Hernandez doporučil, aby ČSSR domluvila Kubě, aby zanechala své škodlivé politiky.¹²¹ Právě v souvislosti s dodávkami zbraní se vyvinula situace, které mohla skončit uzavřením československého obchodního zastupitelství v Caracasu. Ježek sdělil Hernandezovi, že jedním ze základních pilířů československé zahraniční politiky je nevměšování se do vnitropolitických záležitostí jiných států. Což platí i vůči zemím Latinské Ameriky, v jejichž případech je to ovšem složitější v tom, že jiné státy, mají zájem na tom poškodit československé a kubánské vztahy vůči nim. Ježek zmínil konkrétně Spojené státy americké, kdy poukázal „na zločinný postup amerického imperialismu vůči Kubě a na jeho nejhrubší vměšování do vnitřních záležitostí i jiných latinskoamerických států.“¹²² Hernandez zhodnotil rozhovor s Ježkem jako velmi kladný a slíbil, že využije svého vlivu k upevnění pozice obchodního zastupitelství, zařízení udělování víz, respektive

¹²⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Záznam o rozhovoru vedoucího 6.ter. odboru se zástupcem vedoucího ekonomicko-politického odboru venezuelského MZV Dr. Hernandezem, ze dne 30.1.1963,, 021.033/63-6, s.3

¹²¹ Prezident Betancourt zkonstruoval doktrínu, která přímo reagovala a existenci autoritářských režimů. Základním principem tzv. Betancourovy doktríny byla spolupráce demokratických vlád, které měly mj. společně svrhnout autoritářské režimy. Přijetí této doktríny znamenalo rozvázat diplomatické vztahy s Kubou, ale také s Argentinou, Brazílií, Guatemalou, Hondurasem a Peru. Betancourtova doktrína také upevnila vztahy s USA v oblasti zahraniční politiky. Vzájemné interakce probíhaly především prostřednictvím platformy Organizace amerických států. Největší shody dosahovaly jejich jednání v otázce Kuby, kdy se Venezuela na schůzi OAS v San José v roce 1959 přidala k americké deklaraci, která považovala Castrovu alianci se Sovětským svazem jako hrozbu. V roce 1960 přerušila Venezuela s Kubou diplomatické vztahy a v roce 1963 hlasovala pro vyloučení Kuby z OAS.

Kubánská vláda pak začala útočit skrze tisk na vysoké venezuelské představitele v podobě nejhrubších urážek a začala provádět špionážní a diverzantskou činnost ve Venezuele. Postupně byly stupňovány dodávky zbraní nejrozličnějším skupinám – od komunistů až po “dobrodruhy“, kteří prováděli atentáty, pumové útoky, loupeže, vraždy... což působilo negativně na venezuelskou veřejnost a to i tam, kde Kuba měla opravdovou podporu. Paradoxní je, že kdyby se Kuba snažila na ostatní Latinskoamerické státy působit před rozvoj a ne přes násilí, Venezuela by ji revolučním příkladem následovala. Více ¹²¹ Archiv MZV Teritoriální odbory – tajné, 1960 – 1964, karton 5, 021.033/63-6, s. 3 - 4

¹²² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Záznam o rozhovoru vedoucího 6.ter. odboru se zástupcem vedoucího ekonomicko-politického odboru venezuelského MZV Dr. Hernandezem, ze dne 30.1.1963, 021.033/63-6, s. 4

jeho hladšímu průběhu, a připravit možnosti rozšíření vzájemných obchodních vztahů a v neposlední řadě se zasloužit o zřízení konsulárního zastoupení.¹²³

I když rozhovor s Hernandezem dopadl více než kladně, bylo třeba posuzovat normalizaci vzájemných vztahů zdrženlivěji. Návštěva Hernandeze byla z hlediska politického považována za účelnou, nicméně již brzy po jeho návratu do Venezuely bylo toto stanovisko přehodnoceno. Hernandez nedostál svým slibům, které učinil během jednání s Hájkem v Praze. Ač se mu podařilo získat pro vedoucího obchodní reprezentace diplomatickou franchisu, což znamenalo devizové úspory při nákupu lihovin, skla atd. pro potřeby obchodní delegace. Také se zasloužil o to, aby po více než 4 měsíční přestávce bylo vydáno vízum pro dalšího pracovníka obchodního zastupitelství, bez jehož pomoci, by jistě k vydání víza nedošlo.¹²⁴ Nicméně se očekávalo od Hernandeze více, „v důsledku pro nás krajně nepříznivé a nepřátelské politiky Betancourtovy vlády nepočítali jsme pochopitelně, že by jeho cesta mohla bezprostředně ovlivnit změnu této politiky a zlepšení našich obchodních a obnovení diplomatických vztahů. Počítali jsme však s tím, že v jeho osobě získáme obdivovatele naší republiky a nástroj, který nám pomůže uведенé cíle v příhodné době realizovat a jako neméně důležité minimum, že nám pomůže zachovat v této těžké a složité době do voleb existenci naší obchodní reprezentace.“¹²⁵ Ač se Hernandez nestal „nástrojem“ k dosažení zmíněných cílů, prezentoval ČSSR velmi kladně, zvláště pak její sociální a kulturní vyspělost a informoval vládu, že by rozšíření vzájemných vztahů bylo pro Venezuelu užitečné a potřebné. Je tedy pravděpodobné, že Hernandez se pokusil dostát svých slibů, ale narazil na nepřítelství Betancourtovy vlády, které se stupňovalo. Z tohoto důvodu je nepravděpodobné, že by došlo ke zřízení konsulárního zastoupení a ani naděje na zlepšení vzájemných vztahů, dokud se nezmění vláda ve Venezuele. Naopak se očekávaly spíše útoky proti socialistickému táboru a tím spojené zhoršení postavení ČSSR ve Venezuele. O této tendenci svědčilo i neustálé spojování ČSSR s tzv. podvratnou činností Castra na americkém kontinentě a již zmíněnými dodávkami zbraní, které Československo rezolutně popíralo. Ač současná situace nedovolovala vést

¹²³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Záznam o rozhovoru vedoucího 6.ter. odboru se zástupcem vedoucího ekonomicko-politického odboru venezuelského MZV Dr. Hernandezem, ze dne 30.1.1963, 021.033/63-6, s. 4

¹²⁴ V listopadu 1962, po kubánské krizi, vydal ministr vnitra zákaz udělování vstupních víz pro příslušníky socialistického tábora.

¹²⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, bez názvu, ze dne 8.7.1963, 027.189/63, s. 2

vážnější, pokud vůbec nějaká, jednání o zlepšení vzájemných vztahů, Hernandezova cesta se dočkala kladného ohlasu ve straně COPEI, což by v případě jejího vítězství ve volbách znamenalo možnost tyto jednání zahájit. Někteří poslanci a funkcionáři z této strany byli toho názoru, že by Venezuela měla udržovat diplomatické a přátelské vztahy se socialistickými zeměmi.

3.5.2. Prezidentské volby a vnitropolitická situace ve Venezuele

V II. polovině roku 1963 byla situace ještě více komplikovanější, protože vrcholila příprava na prezidentské volby. Kampaň probíhala za velmi složité vnitropolitické situace a ozbrojených srážek policie a vojska s Ozbrojenými silami národního osvobození (Fuerzas Armadas de Liberación Nacional – FALN). Navíc v souvislosti s kampaní byla ve Venezuele vystupňována protikomunistická kampaň, zejména strany Acción Democrática a COPEI se vystupovaly velmi antikomunisticky a používaly tvrdé represálie proti KSV a MIR s cílem znemožnit těmto stranám účast ve volbách. Betancourtova vláda nechala například pozatýkat většinu poslanců a senátorů (mezi nimi byli i generální tajemník KSV Jesus Faría nebo členové politického byra Gustavo a Eduardo Machodové), ale i další členy levicově smýšlejících stran.¹²⁶ Bylo proto nemyslitelné podniknout jakoukoliv iniciativu k normalizaci vzájemných vztahů. Jediné politické vztahy byly udržovány mezi generálním tajemníkem KSV Jesusem Fariou a tajemníkem pro mezinárodní styky Eduardem Gallegosem Mancerou s vedoucím obchodního zastupitelství Jiřím Davídkem a jeho zástupcem Richardem Hochmanem. Jednalo se o styky pravidelné a dlouhodobé, které se díky předvolební kampani více zintenzívněly.¹²⁷ Jedná se také o styky, jejichž existenci Davídek popřel v rozhovoru s Hernandezem. (viz podkapitola Hernandez) Koncem května se Faria obrátil na KSČ s žádostí o finanční pomoc pro předvolební kampaň a pro zneutralizování finančního nátlaku ze strany pravice. Faria požadoval částku mezi 150.000 – 200.000 USD. KSV (stejně jako strana MIR) byla ovšem pololegální stranou a nemohla se tak jako politická strana zúčastnit voleb, proto se rozhodla využít značného politického vlivu strany FDP, infiltrovat se do ní a ovládnout jí, což se jí

¹²⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Zpráva o vnitropolitické a hospodářské situaci ve Venezuele v roce 1963, bez data, s. 35

¹²⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Informace pro sekretariát ÚV KSČ o žádosti ÚV Komunistické strany Venezuely, bez data, s. 43

dařilo.¹²⁸ Smyslem tohoto postupu bylo využít popularity admirála Wolfganga Larrazábala, který byl kandidátem na prezidenta za stranu FDP a těšil se velké podpory v lidových masách pro svou účast na svržení diktátora Péreze Jimeneze v roce 1958. Pravicové politické kruhy si uvědomovaly nebezpečnost Larrazábalovy kandidatury a snažily se za pomoci peněz získat vliv ve FDP. Faria si vybral pro svou žádost ČSSR, protože se domníval, že jako nejprůmyslovější země socialistického tábora by jim v dané situaci mohla rychle pomoci.¹²⁹ Faria se dokonce zastavil v Praze, když letěl z Moskvy, ovšem tajemník KSČ Novotný, jej pro zaneprázdněnost nepřijal, což se Farii velmi dotklo. Jedním z důvodů, proč se KSČ žádostí o finanční pomoc nezabývala, mohlo být to, že se předpokládalo, že k volbám nakonec nedojde, a že před, případně krátce po nich, bude uskutečněn vojenský puč.¹³⁰ V tomto případě by finanční pomoc byla neefektivní.

3.5.3. Parlamentní delegace září 1964

ČSSR s představiteli venezuelské strany chtěla projednat především diskriminační vízovou politiku Venezuely vůči ČSSR a s tím spojený rozvoj obchodních styků a vytvoření podmínek pro normalizaci vzájemných vztahů. Zájem o návštěvu ČSSR projevil pouze vedoucí delegace Dr. Silva Torrez a poslanci Godolfredo González a Carpio Castillo s tím, že by se jednalo o neoficiální návštěvu, která by zahrnovala rozhovor s poslanci zahraničního výboru a MZV, poznání do Prahy a cestu do Karlových Varů. I když neoficiální charakter návštěvy byl zprvu určitým zklamáním, byl nakonec uvítán „*po uvážení všech okolností, vzhledem k tomu, že tato návštěva by měla do značné míry neoficiální charakter a jednání by v každém případě bylo neoficiální, čímž by tudíž nikterak nemusely být dotčeny československo-kubánské vztahy.*“¹³¹ Navíc i neoficiální návštěva může mít příznivý dopad na existenci obchodních vztahů, což se ostatně potvrdilo v roce 1961 při již zmíněné návštěvě parlamentní delegace. I přes souhlas s neoficiálním statutem bylo navrženo: „*aby této návštěvy bylo využito argumentačně k poukazování na diskriminační vízovou politiku*

¹²⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Informace pro sekretariát ÚV KSČ o žádosti ÚV Komunistické strany Venezuely, bez data, s. 44

¹²⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Informace pro sekretariát ÚV KSČ o žádosti ÚV Komunistické strany Venezuely, bez data, s. 44

¹³⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Informace pro sekretariát ÚV KSČ o žádosti ÚV Komunistické strany Venezuely, bez data, s. 49

¹³¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Pozvání venezuelské parlamentní delegace do ČSSR, ze dne 7.8.1964, 026.971/64, str. 2-3

*Venezuely vůči ČSSR, na vzájemné nevyužívání existujících obchodních možností pokud se týče spolupráce československého průmyslu při výstavbě venezuelského průmyslu a konečně k vytváření předpokladů k normalizaci vzájemných vztahů s cílem získat zájem této parlamentní skupiny alespoň o urychlení obnovení konsulárních styků diskrétní formou, bez tiskových prohlášení, apod., nebo alespoň s minimálním cílem, dále upevnit pozici československého obchodního zastupitelství.*¹³²

3.6. Nový prezident, nový postoj k normalizace vzájemných vztahů

I přes veškeré snahy bylo velmi těžké normalizovat vztahy mezi ČSSR a Venezuelou, jedním z důvodů byl odpor prezidenta Betancourta k socialistickým zemím. Prezidentské volby, které proběhly v zimě 1964, byly proto ostře sledovány, na jejichž výsledku závisel vývoj budoucích vztahů mezi zeměmi. Volby vyhrál Raúl Leoni Otero, což bylo pro ČSSR zklamáním. Leoni se v nástupnickém projevu vyjádřil, že bude víceméně pokračovat v politice předchozího prezidenta Betancourta a v orientaci jeho vlády nedojde k podstatným změnám a bude se stejně jako Betancourt vyznačovat ostrým kursem proti komunismu ve vnitřní i zahraniční politice.¹³³ Svá slova stvrdil při jmenování vlády, která byla vyloženě proamerická. Dalo se tedy předpokládat, že *„ v poměru jeho vlády k socialistickým zemím, bude pokračovat v udržování více méně chladných vztahů k Polsku, poněkud vřelejším vztahům k Jugoslávii, a že je těžko dojde ke zlepšení vztahů s námi a SSSR. Pokud jde o Kubu je nebezpečí, že bude pokračovat v Betancourtově provokační politice, organizování izolace Kuby od Latinské Ameriky a přijetí sankcí proti ní.*¹³⁴ Nicméně během večere, která se konala 17. dubna a byla uspořádána čs. vicekonzulem Slezákem na počest venezuelského 1. tajemníka Cavalda Treja, vyslovil Trejo názor, že *„za vlády prezidenta Leoniho bude do jisté míry uvolněna politika Venezuely vůči některým zemím socialistického tábora a že zejména ČSSR by měla uvažovat o navázání diplomatických*

¹³² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Pozvání venezuelské parlamentní delegace do ČSSR, ze dne 7.8.1964, 026.971/64, str. 3

¹³³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Vnitropolitická situace – Venezuela, ze dne 19.6.1964, 035/64

¹³⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5, Vnitropolitická situace – Venezuela, ze dne 19.6.1964, 035/64

vztahů s Venezuelou.¹³⁵ Davídkovi bylo zase venezuelskými vysokými funkcionáři doporučeno, aby navštívil ministra zahraničních věcí a při této příležitosti nadhodil otázku normalizace diplomatických vztahů. Z čs. strany bylo ovšem Davídkovi nařízeno, aby s ohledem na venezuelskou kampaň vůči Kubě vyčkal na iniciativu ministra zahraničních věcí.

Leoniho vláda se i přes prvotní prohlášení přece jenom lišila od vlády Betancourta, například sílicími tendencemi vytvořit koalici vládnoucí strany Demokratické akce s jinými politickými stranami jako byly URD (Unión Republicana Democrática) a FND (Frente Nacional Democrático). Venezuelské hospodářství nutně potřebovalo budování domácího průmyslu, čemuž bránily Spojené státy. Venezuelské hospodářství bylo plně soustředěno na těžbu ropy, což bylo sice vysoce výnosné, nicméně USA rozhodovaly o použití financí z ropy a investování do rozvoje domácího hospodářství bylo zakázáno.¹³⁶ Což mělo značný negativní vliv na venezuelské obyvatele. Okolo Demokratické strany se tak začala vytvářet stále vlivnější skupina, která požadovala revizi jak vnitřní tak zejména zahraniční politiky. Skupina chtěla rozvíjet obchodní a hospodářské styky se všemi zeměmi, včetně socialistických.¹³⁷ I když v tomto období nedošlo ve vzájemných vztazích k výraznějším změnám, rostl počet neoficiálních návštěv venezuelských novinářů, parlamentních a kulturních činitelů v ČSSR. Všichni se shodovali, že „ *současná venezuelská vláda hledá cesty, jak stabilizovat vnitropolitickou situaci v zemi, a jak rozvinou národní hospodářství postupným rozšířením výměny zboží se všemi zeměmi.*“¹³⁸ Například venezuelský politik a předseda strany Národního lidového předvoje José Herrera Oropeza se během své návštěvy ČSSR vyslovil příznivě o možnostech normalizace vzájemných styků. Oropeza byl také překvapen životem v ČSSR a slíbil, že po svém návratu do Venezuely poukáže na naprostý rozpor mezi tvrzeními nepřátelské propagandy a skutečností.

Dne 5.11.1964 byla ustanovena nová koaliční vláda se širším zastoupením stran, Leoni si od toho sliboval rozšíření nejen politické základny ve Venezuele, ale také na

¹³⁵ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Venezuela – vztahová zpráva za II. čtvrtletí 1964, ze dne 26.6.1964, s. 126

¹³⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, republika Venezuela – vztahová zpráva za III. čtvrtletí 1964, ze dne 30.9.1964, s. 127

¹³⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, republika Venezuela – vztahová zpráva za III. čtvrtletí 1964, ze dne 30.9.1964, s. 127

¹³⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Venezuela – 3. čtvrtletí 1964, bez data, s. 129

mezinárodní scéně. V rámci rozšiřování mezinárodních styků byly povýšeny styky s Polskem na úroveň velvyslanectví, předpokládalo se proto, že Venezuela přistoupí k postupné normalizaci vztahů i s dalšími socialistickými zeměmi, hlavně s ČSSR a SSSR. Tuto skutečnost potvrzoval i venezuelský titulář ve Washingtonu, který považoval navázání styků za možné a mj. projevil ochotu být iniciátorem. K realizaci by mohlo dojít koncem roku 1965 na úrovni konzulátu, který by byl později nahrazen diplomatickou misí.¹³⁹ Komplikacemi mohlo ovšem být to, že opět vzplanul ozbrojený partyzánský boj a dále to, že v listopadu bylo v Havaně otevřeno sídlo první zahraniční mise venezuelské Fronty národního osvobození, které bylo venezuelským ministrem zahraničních věcí označeno jako nová agrese proti Venezuele.¹⁴⁰ Další nepříznivou skutečností bylo zatčení zaměstnankyně čs. obchodního zastoupení, která byla obviněna z účasti na únosech fotbalisty Di Stefana a amerického vojenského funkcionáře. Realizace obnovení vzájemných vztahů byla také závislá na vnitropolitickém vývoji ve Venezuele, jenž nebyl zrovna stabilní.

3.7. Normalizace vzájemných vztahů 1965 - 1968

Ve vztahu k zemím Východního bloku nastoupila Leoniho vláda linii postupného rozvíjení vzájemných styků, „*kromě již za Betancourta existujících aktivních diplomatických styků s Jugoslávií, normalizovala Leoniho vláda své styky na úrovni velvyslanectví s Polskem. Podle opětovných důvěrných zpráv sondovala Leoniho vláda možnost rozšíření obchodních styků se SSSR a postupnou normalizaci styků s ČSSR a Rumunskem. V tomto směru však zatím Leoniho vláda nechtěla z vnitropolitických důvodů přikročit k oficiálním krokům z vlastní iniciativy.*“¹⁴¹ O normalizaci se mluvilo častěji, nebyly ovšem podniknuty žádné oficiální kroky. O snaze o zlepšení vzájemných vztahů tak vypovídaly častější vzájemné návštěvy, které byly oficiálního i neoficiálního charakteru. V roce 1965 se uskutečnila například návštěva Prahy venezuelským diplomatem Tejerou Parisem, zde se zajímal o čs. zkušenosti

¹³⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, republika Venezuela – vztahová zpráva za IV. Čtvrtletí 1964, ze dne 15.12.1964, s. 131

¹⁴⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, republika Venezuela – vztahová zpráva za IV. Čtvrtletí 1964, ze dne 15.12.1964, s. 131

¹⁴¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Venezuela – normalizace čs. venezuelských styků, ze dne 8.10.1966, 027.311/66-7, s. 3

z plánování na Kubě, zda by bylo možné je využít i pro ekonomický rozvoj Venezuely. Tejera se netajil svým názorem o nutnosti normalizace vzájemných vztahů, z naší strany bylo k této otázce přistupováno zdrženlivě, protože Tejera byl v Praze pouze jako turista a nebyl pověřen svoji vládou. Nebo když navštívil brněnský veletrh vedoucí ekonomické a konzulární sekce venezuelského MZV Ignacio Silva Sucre za doprovodu ředitele venezuelského sdružení pro rozvoj obchodu Salvadora Valery. Za svého pobytu v ČSSR se setkali jak s hospodářskými tak politickými pracovníky MZO a MZV. Jejich posláním bylo zjistit nejen možnosti další obchodní spolupráce, ale také zjistit neoficiálně podmínky a prospěšnost znovunavázání diplomatických styků.

Podle informací československých zastupitelských úřadů v Latinské Americe a ve Washingtonu začali venezuelští diplomaté projevovat zájem o osobní styk s československými diplomaty od roku 1965.¹⁴² Nicméně, i když se venezuelští diplomaté účastnili akcí, které pořádali naši diplomaté, nebylo zřejmé, zda se jednalo pouze o osobní zájem nebo byli pověřeni venezuelskou vládou. Konkrétní rozměr tyto osobní styky nabyly počátkem roku 1966 ve Washingtonu, kdy venezuelský diplomat Tejera Paris pozval československého diplomata Dudu na návštěvu Caracasu. Tam se měl setkat s ministrem zahraničních věcí, s nímž by si mohl vyměnit názory na postupnou normalizaci vzájemných styků. Venezuelská vláda prý uvažovala o normalizaci, potřebovala však vidět také iniciativu ze strany ČSSR.¹⁴³ Té bylo zapotřebí, protože ať nyní byla vnitropolitická situace příznivější a v tomto směru již nebylo překážek, byla zde ještě zahraniční politika, která nedovolovala Venezuele, aby přišla v této otázce s vlastní iniciativou. Nicméně ČSSR nechtěla být iniciátorem, protože to byla Venezuela, kdo v roce 1952 přerušil diplomatické styky a k normalizaci vztahů ještě nevyjádřila svůj postoj.

Ač se československá vláda v předchozích letech snažila o normalizaci vzájemných vztahů, nyní, když mohla dosáhnout svého cíle, začala váhat. Zvažovala možná pozitiva a negativa. Normalizace by jistě měla velký politický účinek v Latinské Americe, znamenala by posílení pozice dalších zemí Východního bloku ve Venezuele, díky čemuž by se mohl změnit přístup venezuelské vlády ke Kubě. Byla zde ale i

¹⁴² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Venezuela – normalizace čs. venezuelských styků, ze dne 8.10.1966, 027.311/66-7, s. 4

¹⁴³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Venezuela – normalizace čs. venezuelských styků, ze dne 8.10.1966, 027.311/66-7, s. 4

negativa, která, co do počtu, převažovala nad pozitivy. Bylo zřejmé, že snaha o normalizaci styků se socialistickými zeměmi byly vedeny převážně vnitropolitickými a ekonomickými zájmy, nikoliv snahou o všestranném prohloubení styků.¹⁴⁴ Dalším negativem bylo, že i přesto, že vzájemný obchod již několik let fungoval bez výraznějších obtíží, nebyl v budoucnosti nijak perspektivní a očekávala se stagnace. Venezuela neměla žádné zboží (vyvážela hlavně naftu, její deriváty a železnou rudu), které by mohlo zvýšit československý dovoz.¹⁴⁵ Rovněž vývozní možnosti byly značně omezené vzhledem k tomu, že venezuelské hospodářství bylo kontrolováno americkými a britskými monopoly.¹⁴⁶ Z uvedených důvodů nemělo ministerstvo zahraničního obchodu o normalizaci zájem, byla pro ně neefektivní. I 7. Odbor sdílel tento názor a jako další argument použil fakt, že obrat zahraničního obchodu s Venezuelou dosáhne stejného obratu jako obchod s Mexikem a Chile dohromady, kde má ČSSR obchodní zastoupení a konzuláty.

3.7.1. Rok 1966

V roce 1966 nedošlo k žádným zásadním změnám, i když o normalizaci vzájemných vztahů se hovořilo stále častěji, skončilo to pouze u slov.

U příležitosti oslav 9. května uspořádal vedoucí československé obchodní reprezentace v Caracasu recepci, které se zúčastnili zástupce ředitele zahraničního obchodu a konzulátu ministerstva zahraničních věcí, ředitelé ministerstva rozvoje a venezuelské společnosti pro rozvoj a také zástupci politických stran. Jejich účast ovšem nevedla k rozhovorům o znovunavázání vztahů. ČSSR mělo informace o případných změnách pouze z druhé ruky. Například od svého zastupitelského úřadu sídlícího v Santiagu de Chile, kde venezuelský velvyslanec sdělil československému tituláři, že byl informován prezidentem Leonim, že hodlá v dohledné době navázat styky RSR a ČSSR. Sama venezuelská vláda ovšem nevyvinula žádnou iniciativu, tudíž normalizace zůstávala na úrovni spekulací. Jistotu československé vládě nedala ani návštěva vedoucího ekonomické a konsulární sekce venezuelského MZV Ignacia Silvy Sucreho,

¹⁴⁴ Pro tento postoj mluvila neochota venezuelské vlády s konkrétními normalizačními návrhy a stále existující vízové omezení, jenž se netýkalo pouze stálých obchodních zástupců.

¹⁴⁵ Jedním z důvodů, proč Československo udržovalo vzájemný obchod, bylo, že si vláda od toho slibovala navázání diplomatických styků. Viz obchod se sardinkami.

¹⁴⁶ Tento závěr byl vydedukován na základě zkušeností Polska a Jugoslávie, které měly navázány jak obchodní styky tak diplomatické, ovšem nedosáhly dohromady ani obratu, které mělo s Venezuelou ČSSR bez diplomatických styků.

který přiletěl na pozvání ČOK, aby navštívil brněnský veletrh. „ Z rozhovoru se Sucrem vyplynulo, že posláním venezuelských hostů v ČSSR bylo zjistit možnosti dalšího rozvoje československo-venezuelských obchodních vztahů a zjistit podmínky, na jejichž základě by případně mohli doporučit venezuelské vládě, s jejímž vědomým ČSSR navštívili, prospěšnost postupné normalizace vzájemných styků.“¹⁴⁷ Sucre tedy přímo neřekl, že Venezuela usiluje o znovunavázání vzájemných vztahů, spíše naznačil, že by možná v budoucnu o tom vláda mohla uvažovat.

Výraznější změny byly zaznamenány pouze v kulturní oblasti, kdy ČSSR představilo na putovní výstavě dětské knihy nebo byla navázána spolupráce mezi československými architekty s fakultou architektury Universidad Central v Caracasu.

3.7.2. Kuba a její vliv na normalizaci vzájemných vztahů

Začátek roku 1967 nebyl nijak přelomový v navazování diplomatických vztahů. Znovu se potvrzoval zájem o znovunavázání styků, ovšem nebyly v tomto směru podnikány výraznější kroky.

V lednu pozval venezuelský velvyslanec v Chile na schůzku velvyslance ČSSR, SSSR a SFRJ s venezuelským ministrem dolů a nafty Josém Antoniem Mayobrem. V rozhovoru se Mayobre dotázal československého velvyslance, zda by byla ČSSR ochotna spolupracovat při rozvoji venezuelského strojírenského průmyslu. Na sdělení, že by k tomu bylo potřeba odborného projednání a příslušné smlouvy, což by usnadnila existence diplomatických styků, Mayobre odpověděl, že prezident Leoni hodlá styky obnovit, jakmile to dovolí příznivější vnitropolitická situace. Poslední odklad byl prý zaviněn novým růstem aktivity partyzánským bojů.¹⁴⁸

Dvoučlenná delegace navštívila ve dnech 2.-13.5.1967 Caracas, jednalo se o čs. velvyslance v Brazílii Kocmana a vedoucího oddělení pro Latinskou Ameriku ministerstva zahraničního obchodu Hradeckého. Důvodem návštěvy byla probíhající konference Hospodářské komise pro Latinskou Ameriku, kde plnila úkol pozorovatele. Návštěvy delegace bylo také využito i k prověření stanovisko venezuelské vlády k normalizaci diplomatických styků s ČSSR a možnosti rozšíření vzájemných

¹⁴⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Venezuela, ze dne 21.1.1966, s. 17

¹⁴⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, čtvrtletní hodnocení – přehled styků, ze dne 21.3.1967, s. 135

obchodních styků, neboť venezuelská vláda projevila zájem o těchto otázkách jednat. Během svého pobytu uskutečnila československá delegace řadu návštěv s nejvyššími politickými a hospodářskými činiteli. Dalším jejím úkolem bylo zhodnotit vnitropolitickou situaci, jenž podle československé vlády, nebyla příhodná k normalizaci styků. Z rozhovorů vyplynulo, že vládní politické kruhy nechávají otázku obnovy diplomatických styků otevřenou. Časově se rozhodnutí bude odvíjet od vnitropolitické situace v zemi také v souvislosti s blížícími se prezidentskými volbami. Vliv bude mít i vývoj v Karibské oblasti a hospodářská situace v zemi, u níž se ovšem neočekávalo zlepšení. Aby obě strany lépe pochopily vnitropolitický vývoj toho druhého, byly dohodnuty výměnné návštěvy poslanců, které měly být užitečné pro vzájemné poznání a překonání nedůvěry, jež již neměla opodstatnění, ale stále ještě existovala.

Vážným článkem vnitřní i zahraniční politiky byla kubánská politika v Karibské oblasti. Právě postoj venezuelské vlády ke Kubě, československo-venezuelskou normalizaci velmi silně ovlivňoval.¹⁴⁹ Venezuelská vláda respektovala vnitřní vývoj na Kubě, a neměla zájem na změně režimu či podnikat násilné akce. Nemohla ovšem v žádném případě souhlasit s tím, že se Fidel Castro snažil vměšovat do vnitropolitického vývoje Venezuely a narušovat tak jeho vývoj. Venezuela také nemohla akceptovat výsledky Havanské konference¹⁵⁰, jež podle ní představovala vměšování se do vnitropolitických záležitostí země. ČSSR, které se Havanské konference zúčastnilo, bylo vyzváno, aby během parlamentní návštěvy sdělilo své závěry a vyjádřilo se k nim. Venezuelská vláda totiž nepovažovala závěr Havanské konference za slučitelný s politikou mírového soužití, kterou prosazovala. Ač Venezuela nebyla imperialistická, nemohla se vyvíjet ani v kapitalistickém duchu.¹⁵¹ Otázka Kuby značně ovlivňovala navazování diplomatických vztahů (Demokratická strana¹⁵² ji dokonce označovala za největší překážkou), což bylo potvrzeno i během

¹⁴⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Venezuela – zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 15.6.1967, 024.059/67-8, s. 1

¹⁵⁰ Havanská konference byla mezinárodní konference svolaná z popudu KS Kuby v srpnu 1967 s programem vypracovat taktiku boje proti imperialismu USA v Latinské Americe. Účastnily se jí komunistické strany a zástupci levicových a pokrokových organizací, kteří přijali deklaraci o nutnosti boje za národní osvobození a pronikání imperialismu na kontinent.

¹⁵¹ Venezuelské hospodářství bylo závislé na USA.

¹⁵² Vládnoucí strana, která prováděla politiku sociálních a hospodářských změn ve prospěch širokých vrstev. Prováděla politiku dalšího neudělování koncesí cizím naftovým monopolům, politiku obrany

rozhovoru mezi československými diplomaty a vedoucími činiteli Demokratické strany: „*Obnovení diplomatických styků je zatím z hlediska vnitropolitické situace Venezuely neúnosné vzhledem k politice Fidela Castra vůči ní a zemím Latinské Ameriky.*“¹⁵³ Demokratická strana se domnívala, že Fidel Castro by bez politické a materiální pomoci SSSR a ČSSR nemohl nejen existovat, ale ani podporovat partyzánské skupiny ve Venezuele.¹⁵⁴ Partyzánské skupiny sice nemohly ohrozit stabilitu vlády, nicméně měly negativní vliv na hospodářský život země a brzdily příliv zahraničního kapitálu a rozvoj vládních hospodářských programů. Venezuela měla navíc důkazy, že o účasti ČSSR na podpoře a výcviku lidí, které Kuba posílala do Venezuely, a že jsou v Praze vybavování i falešnými doklady. Demokratická strana dala najevo, že by se diplomatické styky obnovily rychleji, kdyby ČSSR „domluvila“ Fidelovi Castorovi a omezila svoji podporu Kubu. První prezident DS Dr. Paz Gallaraga přímo požádal, aby „*evropské komunistické strany, které jsou známy svou politikou nevměšování, formulovaly prohlášení a respektování zásady nevměšování do vnitřních záležitostí jiných států a to jak v souvislosti v americkou agresí vůči Kubě a jiným státům LA, tak v souvislosti s agresivním postojem Kubu k vnitropolitickému vývoji v jednotlivých zemích Latinské Ameriky.*“¹⁵⁵ DS byla sice ze zásady proti americké intervenci na Kubě, zároveň ale nemohla souhlasit s tím, aby si Fidel Castro osoboval právo na intervenci ve Venezuele. Během zdvořilostní návštěvy mezi náměstkem ministerstva zahraničních věcí Jaroslavem Kohoutem a jeho venezuelským protějškem Raúlem Nassou v červnu, se Kohout pokusil vysvětlit stanovisko ČSSR ke Kubě. Argumentoval, že ČSSR udržuje přátelské styky s Kubou z ideologického hlediska, což je přirozené. Neznamenalo to ovšem, že ČSSR souhlasí se vším, co kubánská vláda činí. ČSSR zaujímal například odlišné stanovisko na revoluční hnutí v Latinské Americe. Otázka ovšem je, zdali Kohout neříkal Nassovi to, co si myslel, že chce slyšet, což by potvrzoval i fakt, že

cen venezuelské nafty na cizích trzích, které tyto monopoly uměle snižovaly. Podporovala rozvoj domácího naftového průmyslu a politiku obrany zájmu venezuelské nafty v USA.

¹⁵³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, 087/67/koc, s. 3a

¹⁵⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, 087/67/koc, s. 4

¹⁵⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, 1 087/67/koc, s. 5

Kohout zapřel, že by Kubánci v Praze dostávali falešné doklady.¹⁵⁶ Kohout v tomto zalhal, protože čs. úřady opravdu vydávaly falešné cestovní doklady.

Setkání československé delegace s venezuelskými vládními činiteli bylo ohodnoceno kladně. Byly objasněny zájmy a možnosti pro rozšíření hospodářských vztahů a vytvořeno příznivější ovzduší pro jejich další prohlubování. Byla také objasněna zahraniční politika, ve které nebyly shledány žádné velké rozepře, až na Kubu. Leoniho vláda si uvědomovala, že pro ni není vhodné uzavírat se před intenzivnějšími styky se zeměmi Východního bloku. A protože postoj vlády nebyl jednotný, byly zde i názory, že by bylo možné přehlédnout „kubánský problém“, vzhledem k potřebě prosadit se na trzích socialistických zemí. Tím by si mohla upevnit mezinárodní postavení, kterého by mohla využít pro otevření dialogu se socialistickými zeměmi v otázce kubánské politiky. Druhá skupina chtěla obnovení diplomatických styků využít k tlaku na změnu politiky Kuby a předem získat určité politické záruky. Vládní kruhy proto ponechávaly otázku obnovení diplomatických styků s ČSSR otevřenou a jejich rozhodnutí, tak bude souviset s dalším vnitropolitickým (prezidentské volby), zahraničně politickým vývojem (postoj Kuby k Venezuele) a hospodářskou situací v zemi, která neslibovala zlepšení. Bude také záležet na výsledku parlamentních návštěv. Delegace proto doporučila se soustředit na obchodní styky a potvrdila stanovisko ústředí, že v současné době není situace vhodná k normalizaci diplomatických styků.¹⁵⁷

3.7.3. Další překážky v znovunavázání diplomatických vztahů

Vývoj vzájemných vztahů mohly ovlivnit i zdánlivě nesouvisející situace. V srpnu 1967 se podařilo jedné československé rodině¹⁵⁸ utéci do Rakouska, situaci komplikoval fakt, že nejmladší syn zůstal, respektive byl zadržen v ČSSR. Rodina se obrátila venezuelský zastupitelský úřad s žádostí o intervenci. Venezuelská vláda požádala o jeho vydání a upozornila na nepříznivé důsledky, jenž by mohly, v případě zamítnutí, nastat. Upozornila také, že by případ mohl být projednáván ve venezuelském

¹⁵⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Československo – venezuelské vztahy, ze dne 22.9.1967, s. 150 -153

¹⁵⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 15.6.1967, 024.059/67-8, s. 2

¹⁵⁸ Jednalo se o rodinu Šindarovu, která žila do roku 1961 ve Venezuele. Rodiče sice nezískali venezuelské občanství, synové se však narodili ve Venezuele a tudíž se na ně vztahovali zákon o nabytí nároku na venezuelské občanství v dospělosti.

tisku i ve vzájemných obchodních vztazích a nevyloučila možnost, že by stejný postoj zaujaly i ostatní státy Latinské Ameriky. Podle informací československého obchodního zastoupení v Caracasu, Venezuela tímto způsobem chtěla demonstrovat svůj nesouhlas s postojem ČSSR na Havanské konferenci.¹⁵⁹ Venezuela také přehodnotila vízovou politiku, kdy i přes neexistenci diplomatických vztahů venezuelská vláda zavedla velmi benevolentní praxi ve vydávání víz československým občanům, kteří služebně navštěvovali Venezuelu. Ministr vnitra Leandro Mora se ovšem rozhodl zastavit vydávání víz a to všem československým občanům. Důvodem prý bylo to, že venezuelská vláda měla nesporné důkazy o tom, že v ČSSR byl vydáván propagační materiál namířený proti venezuelské vládě.¹⁶⁰ Ředitel politického odboru Ministerstva vnitra Faustino Pulgar čs. vedoucímu obchodního zastupitelství Milošovi Křivdovi ukázal 3 plakáty-letáky Mezinárodního svazu studentstva, jenž měly nepřátelský charakter proti venezuelské vládě s tím, že má důkazy, že byly tištěny v ČSSR. Pulgar ovšem nespécifikoval důkazy, a proto je celkem pravděpodobné, že bylo jejich vytištění spojováno s ČSSR proto, že sekretariát Mezinárodního svazu studentstva sídlil v Praze. To ovšem neznamenal, že tam byly i vytištěny. Dále měla Venezuela důkazy¹⁶¹, že Praha je spojkou mezi partyzány ve Venezuele a kubánskými představiteli (Kubánci nemohli letět do Venezuely přímo z Kuby, proto létali přes Prahu) a většina financí, které měly partyzáni k dispozici, taktéž pochází z Prahy. Tyto skutečnosti vedly venezuelskou vládu k závěru, že československá vláda nejenom, že partyzány toleruje, ale hlavně je podporuje, což bylo v rozporu s venezuelskou žádostí o “domluvu“ Fidelovi Castrovi a omezení podpory Kuby. Na schůzi s Milošem Křivdou ministr Leandro Mora uvedl, že „ *venezuelská vláda má upřímný zájem na prohloubení vzájemných styků, včetně znovunavázání styků diplomatických, čemuž však brání zmíněné okolnosti vyvolané československou stranou. Přesto však jako důkaz dobré vůle dává okamžitě příkaz k obnovení dřívějšího postupu neomezeného vydávání víz československým občanům. Venezuelská vláda je však nucena nadále podrobně sledovat vývoj zmíněných skutečností, které negativně ovlivňují vzájemné styky a provést znovu*

¹⁵⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, čtvrtletní hodnocení – přehledy styků, ze dne 16.12.1967, s. 138

¹⁶⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, čtvrtletní hodnocení – přehledy styků, ze dne 16.12.1967, s. 139

¹⁶¹ 8.května byli zadrženi dva Kubánci, kteří se podle venezuelské policie, chtěli připojit k partyzánům. Kromě toho, že je možné, že tito Kubánci poskytli venezuelské policii informace, měli u sebe československé zbraně.

za půl roku jejich nové zhodnocení.“¹⁶² Jako způsob řešení této situace byl navržen zcela opačný postup, než zvolila venezuelská vláda. Tj. rozšíření styků mezi představiteli hospodářského a politického, hospodářského a kulturního sektoru, například vysláním venezuelských obchodních a ekonomických činitelů do ČSSR nebo uskutečněním myšlenky asociace venezuelských vývozu a vytvořit v Praze stálé zastoupené této asociace. Bylo také připomenuto, že Venezuela nesla také část viny díky své antikomunistické propagandě, kdy neváhala použít jakýchkoliv prostředků a provokací vůči ČSSR s cílem znemožnit tak rozvoj vztahů se zeměmi Latinské Ameriky.¹⁶³

3.8. Obnovení diplomatických vztahů

V prvním čtvrtletí tohoto roku nedošlo k žádným změnám v diplomatických vztazích, obchodní vztahy se naproti tomu rozvíjely příznivě. V březnu Pudlák působící na zastupitelském úřadu ve Washington¹⁶⁴ sdělil, že podle slov venezuelského tituláře, je Venezuela připravena vyslat koncem dubna do ČSSR delegaci průmyslníků a obchodníků, s jejichž pomocí by chtěla navázat obchodní a technickou spolupráci.

Další období bylo ve znamení zvýšené aktivity ve vzájemných diplomatických vztazích, z iniciativy venezuelské vlády se rozvinula jednání o normalizaci. Na základě perspektivně se rozvíjejících obchodních styků, doporučil odbor, aby ČSSR vyšla vstříc venezuelské iniciativě navázat diplomatické styky. Rovněž z politického hlediska patřila Venezuela k významným zemím latinskoamerického subkontinentu. Československá vláda souhlasila se zřízením velvyslanectví v Praze a v Caracasu, která měla být obsazena diplomatickými pracovníky, včetně dvou diplomatů věnující se zahraničnímu obchodu a administrativně technickým personálem. Ministerstvo obchodu považovalo za vhodné, aby na zastupitelském úřadu bylo počítáno ještě s funkcí obchodního rady a jeho zástupce.

¹⁶² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, čtvrtletní hodnocení – přehledy styků, ze dne 16.12.1967, s. 140

¹⁶³ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, čtvrtletní hodnocení – přehledy styků, ze dne 16.12.1967, s. 141

¹⁶⁴ Jednání o normalizaci styků byla vedena přes naše ZÚ ve Washingtonu nebo New Yorku.

Ve dnech 1. – 3. května 1968 navštívil ČSSR zvláštní zmocněnec venezuelské vlády velvyslanec Demetrio Boersner, aby se zástupci MZO projednal příjezd obchodní delegace, který se měl uskutečnit v druhé polovině června. Boersner informoval, že vedoucí delegace bude chtít kromě obchodních styků projednat ty diplomatické a také kulturní. Dále uvedl, že „ *venezuelská vláda by uvítala, kdyby znovunavázání diplomatických styků bylo publikováno formou společného komuniké obou vlád a to jak v Praze, tak v Caracasu.*“¹⁶⁵ Ač iniciativy k znovunavázání vzájemných styků byla čistě venezuelská, venezuelská strana opakovaně žádala a připomínala, aby to bylo publikováno jako společná akce obou států.

Dne 25.5.1968 byl československý stálý zástupce u OSN Klusák informován svým venezuelským protějškem Guerrerem, že se venezuelská vláda rozhodla obnovit diplomatické styky s ČSSR na úrovni velvyslanectví. Tomuto rozhodnutí předcházelo několik předběžných jednání prostřednictvím delegací obou zemí u OSN, jakož to přes československý zastupitelský úřad ve Washingtonu a stálého obchodního zastupitelství v Caracasu. Poté, co byly navrženy texty nót, Venezuela navrhla, aby jejich výměnou byly pověřeny mise obou zemí u OSN v New Yorku. Nóty pak byly vyměněny 10.7.1968 a znamenaly obnovení diplomatických styků.¹⁶⁶ Caracas však podle informací, které obdržel ZÚ Washington na konci srpna, chtěl pozdržet zřízení velvyslanectví, dokud nebude situace v ČSSR normalizována. V listopadu se vedoucí tajemník československé komise pro spolupráci s UNESCO Oldřich Kaisr zúčastnil konference, během které se setkal s venezuelským velvyslancem Rafaelem Angelem, jenž se velmi zajímal o situaci v ČSSR. Panovala zde obava, zda vpád cizích vojsk do ČSSR nesváže vládě ruce natolik, že nebude moci realizovat náplň normalizace diplomatických styků. Kaisr ujistil Angela, že tyto obavy jsou zcela zbytečné a ČSSR se chystá vyslat koncem roku do Venezuely tajemníka, aby tam začal zřizovat úřad. Pražské jaro postoj Venezuely k ČSSR rovněž nezměnil a stále chtěla pokračovat v normalizaci vztahů, ovšem měl vliv na normalizaci vztahů s ostatními socialistickými zeměmi. Angel informoval Kaisra, že „ *Venezuela hodlala navázat diplomatické styky i s SSSR a s dalšími socialistickými zeměmi v Evropě. Zatím byla tato snaha zastavena a*

¹⁶⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Normalizace diplomatických styků mezi ČSSR a Venezuelou na úrovni velvyslanectví, ze dne 18.2.1968, 023.295/68-6, str. 1

¹⁶⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, čtvrtletní hodnocení styků, bez datumu, str. 282

plány budou zřejmě revidovány.“¹⁶⁷ Protože zřízení velvyslanectví a vůbec plnění nót trvalo déle, nežli se předpokládalo, navrhl Kaisr spolupráci na kulturní, vědecké a jiné podobné úrovni pod patronací obou národních komisí UNESCO v souladu se zájmy obou zemí v těchto sférách. (např. pořádání výstav, přednášky profesorů na univerzitách, promítání filmů atd.)

Plnění nót, které bylo pozdrženo vnitropolitickou situací v ČSSR, pokračovalo spíše váhavě. Venezuela svého velvyslance nevyslala a ČSSR bylo doporučeno venezuelským velvyslancem v New Yorku, aby byl tajemník vyslán po volbách konající se v prosinci a titulář až v březnu následující roku, kdy převezme úřad nový prezident.¹⁶⁸ Ještě v červenci 1969 nebyla vybrána ani vhodná budova a navíc Čadek, který měl být Československým velvyslancem, byl tak navíc indisponován kvůli nemoci. Zřízení zastupitelského úřadu v Praze bylo ještě méně pravděpodobnější, protože Venezuela se soustředila na svá stálá zahraničně - politická jednání, jako byly konference Andského paktu v Cartageně a jednání s USA a odběrech venezuelské nafty, a vůbec nevěnovala pozornost realizaci zastupitelského úřadu.

¹⁶⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Záznam o rozhovorech s venezuelským ministrem školství a s venezuelským stálým delegátem při Unesco v Paříži (říjen – listopad 1968), ze dne 29.11.1968, 026.358/68, str. 1

¹⁶⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 -1969, karton 1, Venezuela – normalizace diplomatických styků s ČSSR, ze dne 24.2.1969, 025.628/68

4. OBCHODNÍ VZTAHY V OBDOBÍ 1945 – 1952

Hlavním rysem venezuelské ekonomiky byla jednostrannost, konkrétně těžba ropy, která byla druhá největší na světě.¹⁶⁹ Těžba ropy zaručila Venezuele během 2. světové války nevídané bohatství, díky čemuž byla po válce zemí bez dluhů, s plnou státní pokladnou a měnou podloženou zlatem. Na druhou stranu musela dovážet potraviny a další komodity zajišťující denní potřeby svých obyvatel. V zemědělském odvětví se soustředila na tradiční pěstování kávy a kaka, obě tyto komodity byly velmi vysoké jakosti, ale také ceny. Venezuelská vláda chtěla toto jednostranné hospodářské zaměření omezit a udělat z Venezuely stát více soběstačný, toho měla dosáhnout za pomoci institucí pro plánování národní ekonomie a financování nových průmyslových odvětví a zemědělského rozvoje. Tento plán ovšem nebylo možné uskutečnit hned nebo během několika málo let, proto byla Venezuela a hlavně její trh velmi zajímavým odbytištěm pro výrobky jiných států, včetně Československa. Navíc dovoz československého zboží byl v zásadě volný a nebyl omezen žádnými předpisy, kromě zákazu dovozu a vývozu zboží. Dovážet se nesmělo vepřové sádlo, oleje, brambory, rýže, konzervy, bavlněné látky a hedvábí, pytle a pytloviny. Vývozní omezení se pak týkalo olejů a tuků, semen, strojů a nářadí, chemických produktů, zemědělských výrobků (kukuřice, cukr, dobytek) s výjimkou kaka a kávy.¹⁷⁰ Vzájemný obchod se řídil podle celního sazebníku z roku 1936 a jednalo se sazby všeobecné. Obchod s Venezuelou zjednodušoval i fakt, že neexistovaly předpisy na osvědčení původu nebo osvědčení zdravotní, které bylo vyžádáno jen u farmaceutických výrobků. Jediné, co bylo požadováno, aby faktury byly psané španělsky.

¹⁶⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: hospodářská zpráva, bez data, 166.587, s. 1

¹⁷⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: hospodářská zpráva, bez data, 166.587, s. 4

4.1. Poválečné období 1945 – 1946

Předchozí obchodní styk je poněkud nejasný, zřejmě se nevedly podrobnější záznamy nebo export nebyl exportem přímým a čs. zboží se tak dostalo do Venezuely jako zboží jiné země. Z těch málo záznamů, které jsou k dispozici, je ovšem patrné, že obchodní tradice mezi zeměmi existovala již před 2. sv. válkou. Dovoz byl pak prakticky nulový, Venezuela nabízela pouze kávu a kakao, ceny za tyto produkty byly ovšem oproti jiným producentům velmi vysoké. Ovšem import byl pro Československo velmi zajímavým, do Venezuely se dovážela především auta, stroje a motory, kovy (železo a ocel) a kovové výrobky (roury, železné plechy, dráty, kabely), nářadí, textilní výrobky (hlavně bavlněné), farmaceutické výrobky, papír, hračky a samozřejmě sklo, keramika a porcelán.¹⁷¹ Protože Venezuela představovala velké obchodní možnosti, byl samozřejmě zájem na tom, aby vzájemný obchod byl, co nejrychleji obnoven, čemuž měla pomoci dobrá pověst Československa a obchodní přidělenec.

4.2. Obnovování vzájemného obchodu

V roce 1947 se venezuelský trh vyznačoval liberálností v dovozních předpisech. Československo nemělo s Venezuelou uzavřenou obchodní smlouvu, to ovšem nijak neomezovalo vzájemný obchod. Čs. zboží mělo naprosto volný přístup na venezuelský trh a čs. výrobky nebyly celně zatíženy víc, než tomu bylo u jiných států. Jedinými exportními produkty, které byly pro ČSR příliš drahé, byla káva a kakao. Bylo to dáno jejich vysokou cenou. Ani venezuelští importéři nebyli zatíženi žádnými povoleními, když chtěli dovést nějaké zboží z Československa. Čs. zboží mělo navíc ve Venezuele velmi dobrou pověst pro svoji kvalitu. Jedinou překážkou k větší obchodní bilanci byla doprava. Zatím nebyla doprava na takové úrovni, aby se dalo zajistit plynulé a pravidelné dodávky zboží. Venezuela měla nedostatek lodního prostoru, neměla žádné cisternové a chladicí lodě. ČSR pak pro změnu neměla lodě žádné, proto využívala k dopravě hlavně holandských lodních společností, které ovšem pluly do Brazílie. Odsud pak bylo potřeba zboží dále přemístit. Venezuela se snažila tuto situaci řešit založením společného loďstva "La Flota Grancolombiana" s Kolumbií a Ecuadorem.

¹⁷¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela, Ecuador, hospodářské zprávy, ze dne 27.9.1946, 92357-46-II/9, s. 9

Bylo také potřeba vybudovat dobré obchodní zastoupení, které by zajistilo větší odbyt čs. zboží. Přes tyto omezení se vzájemného obchodu dařilo, pro konkrétnější představu v roce 1946 statistika nevykazovala žádný dovoz a vývoz činil 17 723 000 Kč, v roce 1947 činil dovoz Venezuely 39 161 000 Kčs a vývoz 113 368 000 Kč.¹⁷² Z těchto dat je jasně patrná důležitost obchodních styků s Venezuelou. Venezuela disponovala produkty, o které mělo zájem čs. hospodářství, tj. suché hovězí kůže, ovčí kůže, různé druhy dřevin, surová ropa apod. Československo pak mohlo dodat výrobky průmyslu chemického, keramického, sklářského, dřevozpracujícího, textilního, kožedělného, kovodělného, papír atd.¹⁷³ Vybudování a rozšíření obchodních styků mohlo mít také vliv na jiné státy Střední nebo Jižní Ameriky. Surovina, se kterou se již obchodovalo a to velmi intenzivně, byl český slad. Venezuelské pivovary¹⁷⁴ měly o český slad takový zájem, že musely být častokrát odmítnuty. Časté odmítnutí dodávek mohlo mít vliv na rozvoj hospodářských vztahů, vyslanec Khek navrhol jako řešení, dodat slad z rezerv. „I nyní si myslím, že budeme nuceni uvolnit určité, třeba menší množství sladu pro Venezuelu, budeme-li chtít s Venezuelou dohodu o výměně zboží, která jest nyní při počínajících snahách alespoň částečně ovlivňovati dovoz a při případných snahách s vyrovnanou dovozní a vývozní bilancí, podle mého názoru velmi důležitou, neboť pro nás by mohla Venezuela znamenati jeden z mála volných zdrojů hodnotných deviz.“¹⁷⁵ Udržet obchod se sladem byl důležitý i proto, že Venezuela měla zájem jen o velmi málo druhů čs. zboží a obchod se sladem by jí mohl dokázat, že ČSR je spolehlivý obchodní partner a později by mohla kupovat více druhů zboží z ČSR. Venezuela byla sice velmi vzdáleným trhem, ale velkým, proto nesměla být zanedbávána. Pokud by ČSR odmítalo dodávat slad, mohla by Venezuela ztratit zájem s ČSR obchodovat. Venezuela měla o slad opravdu zájem, a protože si byla vědoma nedokonalosti platebních podmínek s ČSR, byla ochotna měnit slad za petrolej.¹⁷⁶

¹⁷² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, obchodní styky, ze dne 25.7.1948, 145 118, s. 1

¹⁷³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, obchodní styky, ze dne 25.7.1948, 145 118, s. 1

¹⁷⁴ O slad měl zájem především pivovar Polar, v němž vedoucí pozici zastával krajan Roubíček. více : Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: dovoz sladu, ze dne 5.3.1947, 15j.118, s. 1

¹⁷⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: dovoz sladu, ze dne 5.3.1947, 15j.118, s. 1

¹⁷⁶ Venezuela jako měnu pro mezinárodní obchod uznávala pouze americké dolary, kterých se Československu nedostávalo. Jedním z řešení bylo založit účet v New Yorku a používat ho pouze na obchodování s Venezuelou nebo právě výměna zboží ve stejné hodnotě. S tímto způsobem obchodu

Výhodná výměna zboží byla ovšem také podmíněna nákupem kávy a kakaa. ČSR tyto komodity nepotřebovala a Venezuela je mohla bez obtíží prodat někomu jinému. Nicméně Venezuela musela vzhledem k zdejší veřejnosti a také vzhledem k výměně zboží s dalšími státy vykazovat výsledky také pro své zboží, tj. nejenomže nakupovala ale i prodávala.¹⁷⁷ Po úvaze bylo rozhodnuto tyto komodity nakoupit po 500 tunách, našlo se i využití pro velmi kvalitní, ale velmi drahé kakao. V Československu se vyráběly čokolády, bylo proto navrženo, aby se kvalitní kakao smíchalo s méně kvalitním kakaem a bylo použito při jejich výrobě.¹⁷⁸

4.2.1. Vliv Spojených států amerických na obnovu obchodu mezi Venezuelou s Československem

Přesto, že Venezuela si v tomto roce udržovala nezávislost v rozhodování o své zahraniční politice či obchodování, již zde byly náznaky vlivu USA. Konkrétně se jednalo o prodej petroleje do Československa, kdy čs. vyslanec Khek vyjednal se šéfem národohospodářské sekce ministerstva zahraničních věcí Otáñezem dohodu o jeho prodeji. Ten před jejím podpisem odjel do Brazílie a Argentiny, a po svém návratu byla však smlouva pozměna a její podpis protahován. Khek vysvětlil změnu chování Otáñeze takto: *„Maje jisté zkušenosti z Argentiny, Uruguaye a Chile poznal jsem již po prvních slovech Otáñeze, že jde o zásah USA do našeho jednání, neboť jmenovaný začal operovati týmiž argumenty a výrazy, které dostatečně znám ze svých předchozích jednání. Mám dokonce dojem, že existuje nějaká jednotná příručka, kterou byly USA zastupitelské úřady v Latinské Americe instruovány, jak mají proti nám postupovati, neboť systém zdá se býti jednotný a důvody stejné. USA použily zjevně též jednání v Riu, aby na venezuelskou delegaci v tomto směru zapůsobily.“*¹⁷⁹ Otáñez se ptal, odkud Československo petrolej dováží a proč chce zrovna ten venezuelský, nebo zda se chystáme petrolej reexportovat (do Ruska), a v případě reexportu zda je ČSR ochotna platit sankce. Otáñez se před svoji cestou do Brazílie, kdy byla už dohoda vyjednána, nezmínil o tom, že by některá z těchto otázek byla pro obchod důležitá, proto Khek

mělo Československo zkušenosti již z předválečného období, kdy takto obchodovalo s Argentinou a Uruguayí.

¹⁷⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: dovoz sladu, ze dne 5.3.1947, 15j.118, s. 2

¹⁷⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: dovoz sladu, ze dne 5.3.1947, 15j.118, s. 2

¹⁷⁹ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, obchodně politická jednání, cizí zásahy, ze dne 21.10.1947, 2i2j32/1947, s. 1

usoudil, že se jedná o cizí zásah. Navíc vzhledem k sílící hospodářské závislosti Venezuely na USA se daly v nejbližších letech očekávat častější zásahy Spojených Států do volného venezuelského hospodářství. Československo by se pak těmto zásahům mohlo bránit za pomoci obchodní smlouvy platné na jeden rok s možností automatického prodloužení.¹⁸⁰

Ke konci roku byly směry a metody venezuelské obchodní politiky stále více závislé na poměru Venezuely k USA. Dalekosáhlý finanční zásah USA do vybudování vnitřního hospodářství Venezuely, jakož i kontrola těžby petroleje nutilo Venezuelu k respektování přání USA při obchodně politickém postupu vůči třetím zemím. Vyslanec Khek se domníval, že: *„tato okolnost zřejmě není osobně vhod ani Betancourtovi, ani některým členům revoluční junty, kteří by rádi dali přednost úplné svobodě při úpravě svých hospodářských styků s cizinou. Nátlak jest ovšem neviditelný a jakýkoliv poukaz naň by byl jistě rozhořčeně dementován. Prakticky si myslím, že nelze zdejší vládě ignorovati rady a přání USA, neboť je tu vždy v pozadí doutnající revoluční hnutí, které dle potřeby může s malou pomocí zvenčí způsobit převrat a změnu vedoucích osob. Pomoc USA je vydatná, ale nutno ji dobře zaplatiti, jako ostatně vždy a všude, i v Evropě.“*¹⁸¹ Změnily se také podmínky vývozu a dovozu, byly sice stále volné, ale jevila se snaha zahraniční obchod ovlivňovat a to především vývoz těchto komodit: petrolej, káva a kakao. Velká změna nastala ve clech, kdy americké společnosti využívaly při dovozu značné výhody a to, že neplatily cla.¹⁸² To ze Spojených států učinilo největšího konkurenta na trhu. Československo se navíc potýkalo s dalšími potížemi jako byly vysoké ceny (hlavně v strojírenském průmyslu), platební podmínky a nevybudovaná síť zástupců. Výhodami pak byla kvalita, přijatelné dodací lhůty a dobrá pověst, kterou se snažili zničit Němci, kteří tvrdili, že všechno kvalitní zboží pocházelo ze Sudet a poté, co oni odtamtud odešli, již zboží není kvalitní. Němci si byli také vědomi transportních problémů, které Československo mělo a snažili se toho využít tvrzeními “oni vám to stejně nedodají, nemají jak“ nebo “kdo ví, kdy to dojde a jestli to nebude rozbité“. Problémy byly i se stanovením cen, protože čs.

¹⁸⁰ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, obchodně politická jednání, cizí zásahy, ze dne 21.10.1947, 2i2j32/1947, s. 2

¹⁸¹ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Periodická zpráva hospodářská, ze dne 10.10.1947, 1737/1947, s. 1

¹⁸² Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Periodická zpráva hospodářská, ze dne 10.10.1947, 1737/1947, s. 5

vývozci neznali trh a “pro jistotu“ požadovali zprvu ceny nepřiměřené. Musely se přizpůsobit i obaly, ve Venezuele je tropické podnebí a vlivem počasí by se mohlo zboží poškodit. Navíc občas bývalo se zbožím v přístavech špatně zacházeno anebo bylo rozkradeno. Objednané zboží se tak k odběrateli vůbec nedostalo nebo bylo poškozené, což samozřejmě ovlivňovalo dobrou pověst čs. výrobků a obchodních zástupců. Dalším problémem byla infrastruktura, již zmíněný nedostatek lodí, ale také přeplněné přístavy, železnice téměř neexistovala, silnice sice byly kvalitní, ale spojovaly jen ty nejdůležitější města. Čs. výrobky tak nebylo možno transportovat do celé země.

Tyto nedostatky měly být odstraněny vybudováním obchodního zastoupení v Caracasu, tento záměr však nemohl být realizován, kvůli protikomunistickým akcím v Latinské Americe, které v roce 1947 zesílily i ve Venezuele. Akce byla zaměřena proti dovozu zboží ze sovětského bloku, tj. i z Československa. Propaganda postupovala pod tímto heslem: *„Budete-li kupovati zboží od zemí sovětského bloku, velmi na to doplatíte, neboť vám budou činěni potíže všeho druhu a budete existenčně poškozeni.“*¹⁸³ Poškození pak měli být dovozci tak, že by se ocitli na černé listině USA a ty by s nimi přestaly obchodovat. Tato propaganda byla neveřejná a pracovala spíše potají, i tak ale sklízela úspěch. Bylo to celkem pochopitelné, pro mnoho firem nebylo čs. obchod tak významný, naproti tomu obchodování s USA znamenalo holou existenci. Čs. strana se na tuto akci rozhodla reagovat nakonec právě zřízením obchodního zastoupení, i když v počátku to byl důvod, proč bylo jeho vybudování odsunuto. Faktem ovšem bylo, že Československo obchodní zastoupení potřebovalo, chtělo-li s Venezuelou vůbec obchodovat. Venezuela všeobecně byla nedostatečně využívána čs. výrobci, i přesto, že vzájemný obchod se rozvíjel, stále mnoho firem nemělo v zemi své zástupce. Obchodní zástupce také mohl pomoci stabilizovat situaci okolo protičeskoslovenské kampani. Obchodní zástupci byli také důležitý pro rychlejší zorientování se na trhu, venezuelské obchody byly zaplavovány v poměrně krátkých časových intervalech stále novými kolekcemi a vzory, aniž by se stihlo prodat všechno předchozí zboží s jiným vzorem. To mělo za následek, že staré zboží bylo tím novým znehodnoceno a odsunuto do skladu. Při komplikované dopravě zboží z ČSR do

¹⁸³ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, nepřátelská hospodářská propaganda, ze dne 12.11.1947, 1917/47, s. 1

Venezuely to mnohokrát znamenalo, že zboží bylo považováno za “staré“ a to nebylo ještě ani vyloženo.¹⁸⁴

4.3. Politické události v Československu a jejich vliv na vzájemné obchodní vztahy

V únoru 1948 se moci v Československu zmocnili komunisté, únor 1948 také pojmenovaný jako Vítězný únor znamenal přechod z demokracie k totalismu a připojení k sovětskému mocenskému bloku. Tato politická událost samozřejmě ovlivnila vzájemné vztahy mezi ČSR a Venezuelou, kdy například Venezuelská banka odmítla otevřít akreditiv v Praze, jako důvod uvedla, že nebude podporovat Stalinovo hospodářství.¹⁸⁵ Tato banka ovšem nebyla jediná, kdo odmítal spolupracovat s ČSR kvůli politické situaci. Také obchodníci odmítali otevření akreditivů při koupi zboží, ti ovšem tvrdili, že si nejsou jisti tím, že bude zboží skutečně odesláno. Obchodníci se navíc obávali, že pokud budou kupovat zboží z Východního bloku, přestanou s nimi obchodovat Spojené státy. Protičeskoslovenská propaganda ustala již v druhé polovině roku a naopak se začal projevovat zvýšený zájem o čs. zboží. Bylo zhodnoceno, že nyní by přítomnost obchodní zástupce nebyla vhodná, protože by to mohlo vyvolat další akci proti Československu. „*Propagaci čs. zboží nutno nyní prováděti bez okázalostí, naprosto nenápadně, ježto příslušné orgány USA sledují velmi bedlivě čs. expanzi na venezuelském trhu. USA kladou velkou váhu na svůj vývoz do Venezuely a povolují dle informací pro dodávky do Venezuely mnohem kratší lhůty dodací a poskytují lepší prodejní podmínky než-li jiným státům Latinské Ameriky.*“¹⁸⁶ K většímu prodeji čs. zboží by tak mohlo spíše více pomoci, kdyby čs. vývozci začali nabízet zboží, které by vyhovovalo jakostí, cenou a dodací lhůtou. To, že Venezuela hodlala pokračovat v rozvoji hospodářských vztahů, nasvědčovala i nová dohoda o nejvyšších celních výhodách, která byla podepsána na začátku roku.

¹⁸⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Platební podmínky pro zboží vyvážené do Lat. Am., ze dne 29.7.1947, 1276/47, s. 1

¹⁸⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: Nepřímé důsledky štvání proti ČSR, ze dne 23.3.1948, 462/48, s. 1

¹⁸⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Sledování čsl. zboží, ze dne 26.3.1947, 26329/47-II/3. S. 1

Protičeskoslovenské kampani se účastnili i Němci (viz předchozí kapitola), kteří nyní začali navazovat obchodní styky s Československem. Jejich zájem byl hlavně na společném vývozu do Venezuely. Jak upozorňoval vyslanec Khek, tato spolupráce by mohla být pro ČSR výhodná: „*německé firmy, nebo exponenti něm. firem v Latinské Americe t.č. oplývající vůči našim zástupcům ochotou a prokazující jim všemožné pozornosti a úsluhy, aby se mohli zapojiti do našeho vývozu. Díky své odborné znalosti, často velkým finančním prostředkům a dobré organizaci, jsou prakticky schopni sjednati dobré a výnosné obchody a ušetří našim zástupcům apod. starosti s hledáním nových zástupců a odbytišť.*“¹⁸⁷ Německé obchodní styky se státy Latinské Ameriky byly více než tradiční a jejich intenzita nabrala na síle především během 2. Světové války, konkrétněji pak k jejímu konci, kdy se Němci snažili zachránit německé hodnoty v cizině. Tato praxe se netýkala jen Venezuely, ale i ostatních latinskoamerických států a to především Argentiny.

4.4. Obchodní smlouva

Čs. zboží bylo kvalitní ale drahé, z tohoto důvodu si jeho koupit mohla dovolit jen omezená skupina obyvatel. Na “řešení“ přišli čs. emigranti, kteří za spolupráci svých rodin, dováželi a dále prodávali čs. zboží pod cenou. Jednalo se především o křišťálové sklo, jabloneckou bižuterii a textilie, které byli do Venezuely dováženy přes Rotterdam.¹⁸⁸ Tento ilegální obchod samozřejmě zneklidňoval legální čs. obchodníky, protože Venezuelci raději kupovali zboží za nižší ceny od emigrantů a legální obchodníci tak přicházeli o zisk. Navíc to ovlivňovalo i obchodní bilanci mezi státy.

Obchodní zájmy ČSR měla chránit obchodní smlouva, která byla sjednána v Caracasu v listopadu roku 1947, ale byla ratifikována až 20. června 1948, byla platná na rok a možností automatického prodloužení o 3 měsíce. Obchodní smlouva měla také pomoci rozšířit obchodní vztahy mezi zeměmi, až doposud tyto vztahy postrádaly pevné základy, bez nichž bylo obtížné hájit s úspěchem čs. zájmy. Obě strany se v ní shodly, že si navzájem budou poskytovat takové výhody, které věnují třetím zemím, to se týkalo

¹⁸⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Obchodování s Němci, ze dne 15.6.1947, 1009/47, s. 1

¹⁸⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: podezřelé dovozy čsl. Zboží, ze dne 29.7.1949, 130018/49, s. 1

především cel a ostatních poplatků. Tímto dodatkem se mělo ochránit zboží a průmyslové výrobky od vyšších cel než byly stejné výrobky pocházející ze třetího státu. Obchodní smlouva dále upravovala devízy pro obchodní transakce, stanovila kvantitativní kvóty a určila podmínky reklamace. Mělo být také stanoveno, které zboží se bude dovážet a vyvážet, což se v obou případech ukázalo jako problémové. ČSR žádné venezuelské produkty nepotřebovala a i dovoz byl značně omezen. Venezuela nestála o dovoz zboží, které sama vyrábí, tj. obuv a textil. Zboží, které Venezuela nutně potřebovala, byla sice široká škála, ale bylo potřeba ho rozdělit do dvou skupin a to: zboží, které mohla nakoupit jinde, obzvláště v USA a zboží, které nelze nakoupit jinde nebo alespoň ne v nejbližší době. ČSR mohlo nabídnout také zboží zbytné a luxusní, otázkou ovšem bylo, zda byli Venezuelci schopni vůbec takové zboží koupit.¹⁸⁹ S kvalitou zboží ČSR problém nemělo, ten ji činilo splnění dodacích lhůt. Ceněny byly ve Venezuele hlavně čs. stroje, které ovšem v případě poškození nebyli Venezuelci schopni opravit.¹⁹⁰ Jako chybná se ukázala předchozí praxe, kdy nebyly známy ceny na trhu a zboží bylo pro jistotu nadhodnoceno, to vedlo ke snižování cen a vytvoření dojmu, že zboží ztrácí na kvalitě. Jedním z zásadních bodů, které bylo nutno vyřešit, bylo proplácení provizí obchodním zástupcům. Ti od jiných států dostávali provize hned po zaplacení zboží, v případě ČSR to trvalo i půl roku. Obchodní zástupci pak raději nabízeli zboží od jiného státu. Obchodní smlouva nebyla jen zárukou bezproblémového vývozu a dovozu zboží, ale měla také politický význam, neboť „v nynější situaci zdůrazňuje vůli Venezuely naše vzájemné hospodářské styky rozšířiti, což bude působiti velmi uklidňujícím způsobem na naše zdejší odběratele, které velmi houževnatě zpracovává konkurence a kteří v podepsání dohody budou spatřovati doklad o neodůvodněném štvání proti nám.“¹⁹¹

¹⁸⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, úprava výměny, ze dne 14.7.1948, 144014/48, s. 1

¹⁹⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, úprava výměny, ze dne 14.7.1948, 144014/48, s. 2

¹⁹¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, bez názvu, ze dne 6.4.1948, 67214/IV-4/48, s. 1

4.5. Hospodářská krize ve Venezuele a její vliv na vzájemný obchod

Do roku 1949 vzájemná obchodní bilance rostla, avšak začaly se objevovat první problémy. Bilance čs. hospodářských styků s Venezuelou v roce 1949 tak zaznamenala trvalý cenový pokles.¹⁹² Celková hospodářská situace ve Venezuele by se dala označit jako počátek krize. Poklesla těžba petroleje, celá řada průmyslového odvětví upadala. Dolarový trh pak jen podpořil takové obchodní praktiky, kdy hlavním cílem obchodníků bylo, co nejrychleji a nejdraž prodát jakékoliv zboží. Obchody tak často vypadaly tak, že vedle chleba byly nabízeny hřebíky. Celý venezuelský trh se nacházel v jakémisi chaosu.¹⁹³ Za této situace se snažilo Československo nabízet na něm své zboží. Problémem bylo, že čs. nesplňovalo požadavky místních obchodníků a to o rychlém prodeji a vysokém výdělku. Bylo to z toho důvodu, že čs. bylo kvalitní, tedy jeho nákup byl dražší. Na argument o kvalitě zboží, obchodníci reagovali stejně a to: „*nevadí, prodám častěji*“¹⁹⁴. Všeobecně lze tedy říci, že obchodníci vyhledávali zboží, které se prodávalo „samo“ a na kterém bez námahy mohli vydělat až 500% jeho hodnoty.¹⁹⁵ O chmel z Československa pak logicky nemohl být zájem. Místní trh celkem rychle zaplavilo levné zboží z USA, bylo nabízeno vše od strojů, ledniček, až po oblečení a hudbu ale také potravin. Právě dovoz potravin byl poněkud paradoxní, protože Venezuela měla dostatek kvalitní půdy vhodné k pěstování a dovozem potravin, tak jen pokračoval úpadek zemědělské produkce. Dalším paradoxem byl dovoz mléka, másla, sýrů, masa a kůží z Kolumbie, který ostatně trvá dodnes, protože Venezuela bývala dobytkařskou velmocí. Situace čs. výrobků pak byla následující: Ti, co čs. zboží znali, ho i nadále vyhledávali a kupovali, zájem byl především o sklo a kov, tyto artikly se také velmi dobře prodávaly. Nebylo ovšem jednoduché najít nové zákazníky. Vzájemné obchody se také snažily překazit Spojené Státy, jejichž vliv v zemi sílil. Příkladem byl nákup zápalek, kdy mělo být z ČSR nakoupeno více jak 300 000 veletuctů krabiček. Nakonec byl však nákup zamítnut, protože „*prý americké velvyslanectví dalo jasně najevo, že by nákup sirek z ČSR považovalo na nepřívětivý čin. Proto byla největší část*

¹⁹² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: hospodářské styky s ČSR 1949 – 1950, ze dne 25.5.1951, 120.185/51-A/V-2, s. 1

¹⁹³ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, hosp. zpráva č. VII. září 1949, ze dne 10.10.1949, 1387/1949, s. 1

¹⁹⁴ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, hosp. zpráva č. VII. září 1949, ze dne 10.10.1949, 1387/1949, s. 2

¹⁹⁵ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, hosp. zpráva č. VII. září 1949, ze dne 10.10.1949, 1387/1949, s. 2

*sirek zakoupena v USA, ač jsou prý kvalitou nejhorší a zbytek byl zakoupen ve Švédsku.*¹⁹⁶

V důsledku sjednání Atlantického paktu¹⁹⁷ se opět začalo mluvit o vypuknutí války, což vedlo k nové vlně propagandy vůči ČSR. Propaganda měla vliv na prodej čs. zboží, kdy obchodní zástupci byli odmítáni v případě jednání o prodeji našeho zboží a byli hlídáni konkurencí. O tom svědčil již zmiňovaný neuskutečněný prodej zápalek. Delegát čs. keramického průmyslu Bayer byl zatčen a vyslýchán, stejně jako zástupce kovodělného průmyslu Makovička. To že „*veškerým štváním proti nám, a v jádře vlastně jen proti obchodování s námi, stojí USA konkurence a propaganda, není snad ani třeba zdůrazňovati.*“¹⁹⁸ Uzavírá svoji zprávu vyslanec Khek.

Vzhledem k této situaci Československo uvažovalo, zda je vůbec ochotno prodloužit s Venezuelou obchodní smlouvu. Ač by rádo i nadále nabízelo své zboží na venezuelském trhu, pravda byla, že ČSR nebyla vůbec na něj nijak závislá a o hlavní venezuelskou vývozní komoditu – ropu, neměla zájem. „*Přesto však mělo MZO zájem na položení základů k rozšíření vzájemných obchodních styků, a to hlavně z hlediska čs. vývozu a vyprodukování US dolarů.*“¹⁹⁹ Plánem ČSR bylo obchodovat, i v malém množství, s celým světem. Jen v Latinské Americe měla rozjednané smlouvy s Kolumbií, Ecuadorem a Chile, v budoucnu pak chtěla jednat i s Bolívií a s Peru. Bylo by proto neuvážené obchodní smlouvu s Venezuelou neprodloužit, mohlo by to totiž ovlivnit budoucí obchodní vztahy s dalšími zeměmi Latinské Ameriky. Nakonec byl upřednostněn širší zájem a obchodní smlouva byla prodloužena. Výměna nót se ovšem zkomplikovala kvůli vnitropolitické situace ve Venezuele, nejdříve příslušná jednání nebylo možno zahájit pro politické události ve Venezuele a k dalšímu průtahu došlo

¹⁹⁶ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela hosp. zpráva, ze dne 25.5.1949, 9332j/1949, s. 7

¹⁹⁷ Je považován za předchůdce NATO a měl členskými státy v případě napadení zajistit kolektivní obranu, Atlantický pakt vznikl podepsáním Severoamerické smlouvy 4. 4. 1949 a omezoval svoji působnost po obratník Raka (proto NATO nezasáhlo ve válce o Falklandy). Členskými státy byly: Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Francie, Spojené království, Spojené státy americké, Kanada, Portugalsko, Itálie, Norsko, Dánsko a Island.

¹⁹⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Případný zájezd čsl. Delegace do Venezuely, ze dne 26.3.1949, 430/49, s. 3

¹⁹⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Jednání o prodloužení obchodní dohody čs. venezuelské, ze dne 16.2.1949, 204.354-49-VI/5, s. 1

kvůli jednání o uznání nové vlády.²⁰⁰ Nová vláda měla mj. v plánu revizi obchodních smluv, což se samozřejmě týkalo i té s Československem, jejíž platnost měla vypršet v červnu 1949. Nynější smlouva nadále poskytovala nejvyšší výhody podle znění obchodní smlouvy z 22. června 1948, venezuelská vláda se je rozhodla zachovat jako důkaz, že chce nadále zachovat přátelské vztahy s Československem. V mezidobí pak měla studovat nové podmínky obchodní smlouvy, které by byly výhodné pro obě strany.²⁰¹

4.6. Kritický rok 1950

Do roku 1949 vzájemný obchod rostl, nikdy nebylo tolik reklamací, ztrát a nepřijemností jako v roce 1950. Československem nebyla prodloužena obchodní smlouva, čímž se vzájemný obchod značně omezil.²⁰² Také klesl zájem o tradiční zboží, jakým byl chmel, slad, sklo, bižuterie, v nichž dříve mělo ČSR monopolní postavení. Venezuelští obchodníci raději koupili levnější konkurenční zboží, na kterém pak mohli více vydělat.

Bilance vzájemných obchodních styků s Venezuelou během roku 1950, měla tedy klesající tendenci. Jednalo se nejen o trvalý cenový pokles vývozu v době, kdy ostatní konkurenční státy dokázaly svůj vývoz zněkolikanásobit, nýbrž i o zhoršení našich hospodářských styků vůbec. Ač svou roli jistě sehrála i politická situace, nelze pokles vývozu dávat za vinu jenom jí. Pokles byl také zapříčiněn vlastními chybami ze strany ČSR. Hlavním problémem mohl být přesun obchodní politiky z ministerstva zahraničních věcí na ministerstvo zahraničního obchodu, které zvolilo jiné obchodní postupy než ministerstvo zahraničních věcí.²⁰³ ČSR navíc nedokázala přizpůsobit své ceny konkurenci, která dokázala reagovat ihned na jakékoliv změny na mezinárodním trhu. ČSR to trvalo týdny. Dalším nepříznivou okolností bylo, že obchodní zástupci nezastupovali jenom čs. zájmy, jednalo se především o zástupce vlivných firem

²⁰⁰ V listopadu 1948 se k moci dostala vojenská junta a novým prezidentem se stal Carlos Delgado Chalbaud

²⁰¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: hospodářské styky s RČS 1949 – 1950, ze dne 26.3.1949, 357/1949, s. 1

²⁰² Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, hospodářské styky s RČS 1949 – 1950, ze dne 26.4.1951, 989/51, s. 1

²⁰³ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, hospodářské styky s RČS 1949 – 1950, ze dne 26.4.1951, 989/51, s. 5

s dobrou organizací a potřebnými styky. Zástupci těchto firem často považovali obchod s ČSR jen jako vedlejší zaměstnání a jejich hlavními partnery byli Američané. Tato situace byla využívána USA, protože tito zástupci je informovali o prodeji čs. zboží a Američané pak hrozili těmto zástupcům, že pokud budou nadále čs. zboží propagovat, přestanou s nimi oni obchodovat. Což si obchodní zástupci nemohli dovolit, protože to byl především příjem od Američanů, který je živil.²⁰⁴ Ač politická situace nebyla pro ČSR příznivá, obchodníci se o tuto skutečnost až moc nezajímali, kdo činil problémy, byly právě Spojené Státy. Kvůli nim se například obchodní delegace scházela na Trinidadu²⁰⁵, aby zbytečně neprovokovala.²⁰⁶

Obchodní smlouva byla prodloužena naposled na konci března a v červenci měla její platnosti vypršet. I přesto, že její prodloužení bylo automatické na 3 měsíce, nyní ale strany jednaly o její prodloužení na dobu neurčitou. Z toho důvodu bylo potřeba smlouvu zrevidovat. Venezuelská strana ovšem neměla zájem smlouvu měnit na dobu neurčitou a vlastně si ani nebyla jistá, zda smlouvu prodlouží vůbec o ty 3 měsíce. Hodlala totiž podrobit své zahraniční obchodní styky, především s evropskými zeměmi, důkladné revizi. Venezuela byla důležitá vyrovnaná obchodní bilance, tj. export musel kvantitativně odpovídat importu, což v případě ČSR neodpovídalo. ČSR do Venezuely mnohem více dovážela než-li vyvážela. Že dojde v nové smlouvě ke změně v tomto ohledu, bylo naznačeno již v předchozích jednáních. Venezuelská strana považovala za nutné, aby Československo odebíralo alespoň nějaké venezuelské produkty. Doposud platná obchodní smlouva nijak nezavazovala ČSR k odběru venezuelského zboží, ovšem nyní by to Venezuela ocenila jako projev dobré vůle. Otázkou pak bylo, zdali by se odběr venezuelského zboží ČSR vyplatil. Venezuela jediné, co mohla nabídnout, byla káva a kakao, tyto komodity byly však velmi drahé, nebo ropu, kterou ČSR nepotřebovalo. Na druhou stranu taková to obchodní smlouva by mohla pomoci utužit diplomatické styky, které v roce 1950 se zhoršovaly. Podle prvních návrhů nových smluv chtěla Venezuela zvýhodnit ty země, které od ní kupovaly ropu. ČSR však nemělo o venezuelskou ropu zájem, na druhou stranu byla Venezuela dobrým odbytištěm pro čs. výrobky, jako bylo kovové zboží, automobily, motocykly, bižuterie

²⁰⁴ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, hospodářské styky s RČS 1949 – 1950, ze dne 26.4.1951, 989/51, s. 6

²⁰⁵ Jednalo se ještě o Kubě a Jamajce, ale Trinidad byl vyhodnocen jako nejvíce neutrální území.

²⁰⁶ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Venezuela, hospodářské styky s RČS 1949 – 1950, ze dne 26.4.1951, 989/51, s. 7

apod.²⁰⁷ Čs. ministerstvo zahraničních věcí se nakonec rozhodlo navrhnout venezuelské straně, že se ČSR zaváže odebírat zboží odpovídající nejméně 15% hodnoty jejího dovozu.²⁰⁸ Mimo to ČSR ještě požadovala snížení cel na pivo, protože váha obalu byla vyšší než váha obsahu. Vláda ale obě dvě tyto klauzule odmítla, což bylo překvapující hlavně vzhledem k tomu, že ČSR nemusela nadále kupovat žádné venezuelské zboží. Vyslanec Khek se snažil zanalyzovat důvody odmítnutí, podle něj „*Jedna možnost je zásah zvenku, to znamená zásah USA. Jak známo, Venezuela je ve skutečnosti téměř americkou kolonií, poněvadž Američané vlastní hlavní zdroj bohatství Venezuely – petrolej... mimo to ještě před příjezdem delegace tisk otiskl článek, velmi ostře namířený proti čs. delegaci. Z toho je vidno, že USA měly zájem, aby Československo s Venezuelou smlouvu neuzavřelo.*“²⁰⁹ Dalším důvodem mohlo být navrhované procento odkupu, Venezuela chtěla mít vyrovnaný vývoz a dovoz, 15% bylo tedy velmi málo. Československo by mělo navíc zájem hlavně o petrolej, jehož prodej byl nyní více hlídán, rok předtím se totiž Venezuela zavázala, že nebude prodávat petrolej státům, u nichž je nebezpečí zvyšování vojenského potenciálu.²¹⁰

Než byla nový obchodní smlouva vyhotovena, mělo se i nadále obchodovat podle dohody z roku 1947, nicméně musela býti každé 3 měsíce prodloužena. Jednání o prodloužení obchodní smlouvy byla přerušena Khekovou dovolenou. Jelikož vyslanec přijel do Prahy a venezuelská vláda do té doby nezasedala, byla obchodní dohoda prodloužena mlčky až do jeho návratu. Protože venezuelská vláda chtěla všechny smlouvy zrevidovat, předpokládalo se, že nová smlouva nebude pro ČSR tak výhodná, jako byla dosud. Venezuelská vláda dala Khekovi najevo, že „*by uvítala nákup petroleje. Tímto způsobem se snažila čeliti politického a hospodářského nátlaku ze strany USA, které byly hlavním odběratelem ven. ropy.*“²¹¹ Nicméně Khek musel nákup petroleje odmítnout, protože přednosta latinsko amerického oddělení MZO dr. Hermann

²⁰⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela, prodloužení obchodní smlouvy (modu vivendi) mezi Československou republikou a Spojenými státy venezuelskými, bez datumu, 121.769/50/V-2, s. 6

²⁰⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Jednání ve Venezuela, ze dne 20.1.1950, 103.958, s. 1

²⁰⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Jednání ve Venezuele, ze dne 20.1.1950, 103.958, s. 2

²¹⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, hospodářská zpráva, bez data, 142/50, s. 3

²¹¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, modus vivendi s RČS, ze dne 4.6.1950, 146.731, s. 1

si jeho nákup nepřál, ale byl ochoten kupovat kávu a kakao. Když se vyslanec Khek vrátil ze své dovolené zpět do Caracasu, bylo mu oznámeno, že obchodní smlouva nebude prodloužena. Khek zjišťoval důvody, protože mu před jeho odjezdem vyslanec Monsanto slíbil, že po jeho návratu bude obchodní smlouva prodloužena, a že v tomto směru nemusí mít žádných starostí.²¹² Khek ihned po svém návratu zahájil rozhovory s přednostou národohospodářské sekce De Reynou. Podle Kheka De Reyna vyřízení jakékoliv žádosti vědomě protahoval. Nakonec de Reyna navrhl, že ČSR může dovážet do Venezuely i beze smlouvy, jak to činila řada jiných států. A také dodal, že v rámci ochrany průmyslu nehodlá Venezuela obchodovat s jinými průmyslovými státy. Khek se domníval, že neprodloužení obchodní smlouvy mezi zeměmi byl osobní “kousek“ de Reyny, a že ven. vláda o neprodloužení smlouvy neví. Tak usuzoval, protože de Reyna se ve své notě nikde o rozhodnutí vlády nezmiňoval. Navíc při rozhovorech, které vedl Khek s vysokými činiteli ministerstva zahraničních věcí, nabyl dojmu, že postup de Reyny neschvalují.²¹³

Khek pokračoval ve vyjednávání o nové obchodní smlouvě, obrátil se přímo na ministra zahraničních věcí, aby mu sdělil svoje stanovisko. Ten potvrdil jeho domněnku, že de Reyna jednal sám za sebe, protože ministr zahraničních věcí se vyjádřil takto: „*Ministerstvo zahraničních věcí se nikterak neuzavírá jednání o novou úpravu obchodních styků s námi a jest ochotno sjednati dohodu na podkladě nových směrnic v rámci svého zmocnění a vždy s platností 1 roku. Napříště bude uzavíratí jen takové smlouvy, kterou jsou obapolně výhodné a zaručují též Venezuele možnosti odbytu svého zboží.*“²¹⁴ Platná obchodní smlouva opravdu byla výhodná jenom pro ČSR a Venezuele žádné výhody nepřinášela. Ministr zahraničí Gomez Ruíz byl nyní na zahraniční cestě v Costa Rice a Panamě, očekával, ale že po jeho návratu mu Khek předloží návrh na novou obchodní smlouvu, výhodnou i pro Venezuelu. Aby smlouva byla výhodná i pro Venezuelu, bylo za potřebí, předložit seznam zboží, které bylo Československo ochotno kupovat. Tím se musel znovu řešit stejný problém, protože Československo stále žádný produkt z Venezuely nepotřebovalo. A jak říkal de Reyna

²¹² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, modus vivendi s RČS, ze dne 4.6.1950, 146.731, s. 1

²¹³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela, modus vivendi s RČS, ze dne 4.6.1950, 146.731, s. 2

²¹⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: úprava obchodních a hosp. styků s RČS, ze dne 9.9.1950, 140.800, s. 1

„petrolej pro vás nemáme a v kakau s kávou jsme téměř vyprodáni.“²¹⁵ Podle informací Kheka by si ministr zahraničních věcí přál, aby ČSR kupovalo sardinky. ČSR měla podepsat dohodu o dovozu zboží v hodnotě 20 000 000 Bolívarů, takže bylo jen těžko představitelné, že by jsme nakupovali takové množství sardinek, které by odpovídalo této částce.²¹⁶ A protože předchozí nabídka zahrnující jen 15% vývozu byla odmítnuta, bylo pravděpodobné, že nic jiného než 100% by Venezuela opět nepřijala. Což potvrdil i ministr, který řekl, že nic než vyrovnaný vývoz a dovoz nebude pro Venezuelu zajímavý. Otázkou také bylo, kde by se jednání o nové obchodní smlouvě měla uskutečnit. Pokud by byl vybrán Caracas, mohl by zde být patrný negativní vliv de Reyny, pokud Praha muselo by ČSR předložit návrh nové smlouvy jako první, což by mohlo být nevýhodné, a navíc by jednání bylo zdlouhavé. Aby se tomuto rozhodnutí předešlo, byl Khek pověřen, aby se pokusil nejdříve vyjednat obnovení obchodní smlouvy z roku 1947.²¹⁷ Pokud by neuspěl, bylo by jednání zahájeno v Praze. Přednosta latinsko amerického oddělení dr. Hermann doufal, že venezuelský vyslanec v Praze, který byl nový, se bude chtít zavděčit a udělá vše proto, aby nová smlouva byla sjednána, co nejrychleji.²¹⁸

4.7. Neprodloužení obchodní smlouvy v roce 1951

Od 2. světové války se venezuelské hospodářství značně proměnilo, Venezuela již nebyla jen kávovou a kakaovou velmocí, ale také petrolejářskou a byla chystána těžba železná rudy. To, že Venezuela mohla plně využívat svá bohatá ložiska k těžbě, bylo díky investicím USA. Spojené státy investovaly do Venezuely nejen finančně, ale také jí poskytovaly organizační a administrativní personál. Díky tomu byla průměrná denní těžba opravdu nebývalá a pro Venezuelu, která by bez pomoci USA nebyla schopná takové to těžby, to znamenalo vysoké finanční příjmy. Nicméně ostatní produkce téměř vymizela a Venezuela se tak stala závislá na dovozu základních

²¹⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: úprava obchodních a hosp. styků s RČS, ze dne 9.9.1950, 140.800, s. 2

²¹⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: úprava obchodních a hosp. styků s RČS, ze dne 9.9.1950, 140.800, s. 2

²¹⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: jednání o nové obchodní smlouvě, ze dne 8.10.1950, 154.350/50, s. 1

²¹⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: jednání o nové obchodní smlouvě, ze dne 8.10.1950, 154.350/50, s. 2

produktů, jako byly potraviny. Zásobování Venezuely potravinami bylo také v režii USA, tím se země stala na Spojených státech ekonomicky závislou a od této závislosti byl už jen krůček vyvíjení politického nátlaku. Tento ‘‘nový vztah‘‘ mezi zeměmi měl samozřejmě vliv vztahy se třetími zeměmi a to včetně Československa.

Z čs. strany přesto byly učiněny pokusy o sjednání nové obchodní smlouvy. Venezuelu navštívila obchodně politická delegace. Čs. vyslanectví v Caracasu vypracovalo po dohodě s venezuelskými činiteli návrh na novou úpravu vzájemné výměny zboží, venezuelská vláda ho však zamítla a to bez udání důvodu. Zároveň ale projevila ochotu pokračovat v jednání s čs. zastupitelským úřadem v Caracasu. Návrh pro obnovení dřívější obchodní smlouvy na období jednoho roku zamítnut nebyl, ale venezuelská strana ho chtěla vypracovat sama. Tímto návrhem se Československo dostalo do situace, kdy nemohlo nic dělat a jen čekat, až nebo jestli vůbec bude obchodní smlouva vypracována. Bylo zřejmé, že bez odběru nějakého venezuelského zboží se smlouva v nejbližší době nezreviduje. Ministr čs. zahraničního obchodu Bošek proto rozhodl, že pokud jde o nákup venezuelských výrobků, Československo by mělo zájem o asfalt, který byl velmi dobré kvality, dále železnou rudu a minerální oleje.²¹⁹ Byl také ochoten v případě uzavření nové obchodní smlouvy se zavázat ČSR k odběru 15% ven. produktů.²²⁰ Jako projev dobré vůle by pak mohly být přiznány oboustranně nejvyšší celní výhody. Vyslanec Khek tyto návrhy předložil Gallegosovi Medinovi, který byl zástupcem ministra zahraničních věcí. Ten ovšem Khekovi sdělil, že obchodní smlouva s ČSR se bude projednávat až po konferenci ve Washingtonu.²²¹ To znamenalo, až se vrátí přednosta národohospodářské sekce de Reyna, který se netajil tím, že jeho ‘‘ ideologické zaměření ‘‘ mu brání, aby podporoval sjednání smlouvy s Československem.²²² Khek s touto variantou počítal již od posledního setkání s de Reynou, kdy měli společně projednat obsah nové obchodní smlouvy. Reyna hned v úvodu jednání prohlásil, že nemá sebemenší zájem na tom s Khekem jednat, natož aby

²¹⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: obchodně politická jednání, ze dne 11.5.1951, 120.779/51-A/V-2

²²⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: obchodně politická jednání, ze dne 3.5.1951, 118.653/51, s. 1

²²¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: modus vivendi, ze dne 20.4.1951, 116,868/51-A/V-2, s. 1

²²² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Jednání o modu vivendi mezi RČS a Venezuelou, bez data, 114.909/51-A/V-2, s. 1

byla uzavřena s námi obchodní smlouva.²²³ Když mu Khek sdělil, že „*bude sjednána mezi námi a Venezuelou obchodní dohoda na podkladě klausule o nejvyšších výhodách, a že neodvisle od toho budou vyměněny nóty o našich nákupech ve Venezuele, počal konkrétněji mluvit, ledacos překrucovati a lháti.*“²²⁴ De Reyna měl zřejmě příkaz o smlouvě s Khekem mluvit, evidentně se asi snažil její realizaci posunout až po konferenci ve Washingtonu. Ať už to bylo výmluvami, že nyní se nemůže smlouvou zabývat, protože má hodně práce, ale že se vynasnaží, nebo že měl Khek přijít dříve.

4.8. Vývoj vzájemných obchodních vztahů v roce 1952

V prvních 3 měsících roku 1952 klesl vývoz do Venezuely o 50%²²⁵, což byl menší vývoz, než například za stejné období vyvezlo do Venezuely Lucembursko. Kromě politických důvodů zapříčinilo pokles vývozu také čs. obchodní zástupci, kteří neměli potřebné styky a kapitál. Vlastními chybami navíc docházelo k nedodržování pevných smluvních závazků, včetně špatných dodávek. To vše vedlo k poškození pověsti ČSR jako dobré obchodního partnera. Byla sice provedena reorganizace, ta však vedla k tomu, že díky radikálním změnám, přestali obchodovat s ČSR i do té doby stálí klienti. Navíc se zvýšila i konkurence a to ze strany Německa a především pak USA. Čs. zboží, které bylo dražší než to americké, se tak stalo neprodejně.

Po novém roce vzrostla iniciativa řady států, které si přály jednat s Venezuelou o úpravě obchodně politických styků a to ještě před revizí obchodní smlouvy venezuelské s USA. Předpokládalo se totiž, že tato smlouva zásadně ovlivní obchod mezi Venezuelou a dalšími státy. I ČSR se pokusilo iniciovat revizi smlouvy, nicméně Československu bylo odpovězeno, že se s ním bude jednat až po revizi smlouvy americké a nebyla projevena žádná ochota k jednání v nejbližší době. Důvod k odkládání jednání byl podle všeho nátlak ze strany USA a jejich žádost, aby byla sjednána u příležitosti revize zvláštní tajná nóta o stycích Venezuely se zeměmi

²²³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: modus vivendi, bez data, 116.550/51-A/V-2, s. 1

²²⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: modus vivendi, bez data, 116.550/51-A/V-2, s. 1

²²⁵ Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945 – 1952, 1972 – 1974, Československý vývoz do Venezuely, bez data, 1456/52, s.1

Východní bloku.²²⁶ ČSR muselo tedy vyčkat až bude hotova smlouva s Američany, jejíž revize měla trvat až 4 měsíce. Vyslanec Khek popsal situaci takto: „*Dokud bude zde přítomen náš nepřítel a USA přísluhovač de Reyna, šéf národohospodářské sekce, nelze na úspěšná jednání pomýšleti. Možnost o věci jednati by nastala, odjede-li na delší dobu a to v lednu do USA jednati o revizi obchodní smlouvy s USA. Bylo by pak ještě výhodnější, bude-li i ministr zahraničních věcí nepřítomen.*“²²⁷ Navíc při nové obchodní politice Venezuely bylo nutné, aby byl návrh na zahájení revize smluv nějak odůvodněn. Důležité byly především výhody pro Venezuelu, které by z nové smlouvy pro ni vyplývaly. Nejjednodušší by bylo předpokládat statistická data, ty ovšem ČSR neměla, protože obchod bez smlouvy značně stagnoval a navíc fakt, že ČSR ve Venezuele nenakupovala, nasvědčoval spíše tomu, že k jednáním vůbec nedojde. Ač ještě nebyly známy požadavky Venezuely v nové obchodní smlouvě, bylo předpokládáno, že se opět bude řešit otázka dovozu do ČSR, který prakticky neexistoval. Čs. ministerstvo zahraničních věcí již v tomto směru učinilo rozhodnutí, jenž zaslal přednosta oddělení Jansa vyslanci Khekovi do Caracasu telegraficky. „*Ministerstvo zahraničního obchodu Vám sděluje na Váš dotaz, že by nesouhlasilo s uzavřením modu vivendi s Venezuelou v případě, že by nás měla tato dohoda zavazovati k jakémukoliv dovozu. Venezuela je pro ČSR velmi zajímavým trhem z hlediska produkce volných dolarů, ale na dovozu z Venezuely nemáme sebemenší zájem.*“²²⁸ Vyslanec Khek se totiž sešel se svým protějškem vyslancem Marturetem, kdy hovořili neoficiálně o obchodních vztazích mezi jejich zeměmi a vyslanec Marturet se zmínil o tom, že Venezuela bude požadovat v nové smlouvě, aby zde ČSR nakupovalo nějaké venezuelské produkty. Jedinou možností tak zůstalo vypracování budoucí plánu obchodu, kde by se ČSR zavázala k odběru venezuelské zboží. Jako vhodné zboží by pak mohly posloužit rybí konzervy, respektive sardinky v olivovém oleji, které ČSR nepotřebovalo, avšak Venezuele se dlouhodobě potýkala s problémem vysoké produkce a nízkým odbytem této komodity.

²²⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: obchodně politická jednání, ze dne 12.3.1952, 652/52, s. 1

²²⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Venezuela: obchodně politická jednání, bez data, 2946/51, s. 1

²²⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 3, Jednání o modus vivendi mezi RČS a Venezuelou, ze dne 28.2.1952, 63.143/taj./52

Ke zlepšení vzájemných obchodních vztahů měla pomoci plánovaná mezinárodní hospodářská konference v Moskvě. Konference se měly účastnit jak země západu, tak i východu, tj. včetně Československa a Venezuely. Venezuelský tisk se nedokázal shodnout, zda by účast Venezuely byla ku jejímu prospěchu. Jedni v ní viděli možnost komunistické propagandy, jiní si uvědomovali možnost spolupráce a také to, že studená válka nemůže pokračovat do nekonečna. Byly zde také obavy, že v případě odmítnutí účasti by se mohla rozpoutat atomová válka.²²⁹ Ovšem tisk se dokázal shodnout na tom, že Venezuela by tak mohla rozšířit obchodní styky s Československem, hlavně co se týkalo vývozu kávy, kakaa a sardinek a dovozu strojního zařízení. Konference se zúčastnili delegáti ze 47 zemí včetně Venezuely, jejímž závěrem bylo, že konference „splnila svůj účel, tj. přispět k rozvoji svobodných obchodních vztahů, neboť zvýšení objemu mezinárodního obchodu je závažným činitelem v udržení mírového soužití různých politických systémů.“²³⁰ Dále byly přehodnoceny resoluce o odstranění uměle vytvořených překážek z politických hledisek. I přes tyto slibně vyhlízející resoluce, pro Venezuelu konference neznamenal žádná změny. Důvodem byl celkový charakter venezuelského zahraničního obchodu, který byl soustředěn především na Spojené státy. Procentuální podíl byl tak vysoký, že Venezuela jim byla natolik svázána, že nemohla už ani sama rozhodovat o tom, s kým bude obchodovat.

4.9. Přerušování diplomatických styků a jeho vliv na vzájemný obchod

Dne 20. června 1952 byly přerušeny diplomatické styky mezi Venezuelou a ČSR. V důsledku této události MZO přistoupilo k opatřením, která měla za účel zabezpečit a zaručit inkaso čs. pohledávek u venezuelských obchodníků. Bylo potřeba, co nejdříve vyinkasovat všechny pohledávky. Zboží, které bylo na již na cestě do Venezuely, mělo být dodáno a firmy jej měly, co nejrychleji zaplatit, všechny sporné případy pak mělo řešit právní oddělení MZO. U potvrzených objednávek bylo nutno

²²⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela a mezinárodní hospodářská konference v Moskvě, ze dne 24.5.1952, 116.534/52, s. 1 Je ovšem otázkou, zdali by neúčast Venezuely skutečně mohla rozpoutat atomovou válku. Dle mého názoru si Venezuela v tomto směru přisuzovala příliš velký význam.

²³⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela a mezinárodní hospodářská konference v Moskvě, ze dne 24.5.1952, 116.534/52, s. 4

změnit způsob placení, a to na placení předem. Tyto podmínky byly ustanoveny na základě domněnky, že by snad venezuelská vláda obstavila pohledávky čs. firem.²³¹ Československo mělo v den přerušení diplomatických vztahů ve Venezuele pohledávky v hodnotě 40 000 000 Kč.²³² Situace po přerušení styků vypadala tak, že se společnostem hromadily objednávky, které nemohly vyřizovat, jelikož naši obchodní zástupci ani ven. obchodníci nechtěli přistoupit na platbu předem. Několik zástupců se k tomuto opatření vyjádřili následovně: „ *Pokud budete chtít obchodovat za těchto podmínek, znamená to prakticky zastavení československého vývozu do této země.*“²³³ Podobným způsobem se také vyjádřil obchodní přidělenec Mizera, zároveň ale upozornil na to, že všechny platby probíhají bez potíží, a že platba předem by nemusela být nutná. Na podkladě poznatku, že by platba předem znamenala zákaz vývozu a tím ztrátu venezuelského trhu, byla učiněna další opatření. Obchodování měla sledovat SBČS a obchod by byl povolen jen tehdy nepřesahovaly by okamžité pohledávky částku 25 miliónů Kčs, taktéž bylo nakázáno obchodovat jen se spolehlivými firmami.²³⁴

²³¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: přerušení diplomatických vztahů, ze dne 24.5.1952, 131.686/52, s. 1

²³² Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: přerušení diplomatických vztahů, ze dne 3.6.1952, 70.939/52, s. 1

²³³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: přerušení diplomatických vztahů, ze dne 24.5.1952, 131.686/52, s. 1

²³⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945-1959, karton 1, Venezuela: přerušení diplomatických vztahů, ze dne 24.5.1952, 131.686/52, s. 2

5. OBCHODNÍ VZTAHY V OBDOBÍ 1952 – 1968

V roce 1952 byly z iniciativy venezuelské strany přerušeny diplomatické styky. Toto přerušení mělo přirozeně dopad i na vzájemné obchodní vztahy, které až do roku 1958 téměř neexistovaly. Poté, co byla v lednu 1958 svržena vláda Peréze Jiméneze, se začalo s velkou opatrností jednat o obnově diplomatických vztahů. Politická situace ve Venezuele nebyla stabilní, byla navíc stále pod vlivem Spojených států a Československo nechtělo být iniciátorem jejich obnovení. Obnovení kontaktů bylo poněkud váhavé a omezené na neoficiální návštěvy. Způsob jak překonat vzájemnou nedůvěru bylo právě přes vzájemné obchodní vztahy, kdy bylo Československu povoleno zřídit v Caracasu obchodní zastoupení.

Přesto, že vzájemné obchodní styky byly značně omezeny, existovaly. Příkladem může být prodej československých zbraní v roce 1956 venezuelskému velvyslanci v Quitu. Ten si objednal dvouhlavou brokovnice kal. 16 a pistoli kal 32 7.65 mm. Prodej se měl podle jeho uskutečnit tak, že zbraně mu měl dovést čs. vyslanec v Quitu Ludvík Horák, který byl právě v ČSR na dovolené.²³⁵ Horák čs. MZO objednávku potvrdil a také je ujistil, že s venezuelským diplomatem udržuje přátelské vztahy a ten, že doufá v brzké obnovení diplomatických vztahů. Čs. ministerstvo zahraničního obchodu objednávku potvrdilo a zbraně do Quita přes vyslance Horáka zaslalo.²³⁶

5.1. První jednání o možnosti rozvoje vzájemných obchodních styků

Vzhledem k určitému uvolnění a demokratizaci poměrů ve Venezuele, začaly se projevovat jisté náznaky možnosti dalšího rozvoje vzájemných obchodních styků. První jednání týkající se obnovy vzájemného obchodu proběhla již v březnu roku 1958, kdy se sešel vedoucí odboru Maruška s venezuelským obchodním zástupcem Gonzálem Estariolem. Společně pak projednávali možnosti vzájemného obchodu. Byla projednána možnost výměny kakao za traktory nebo čerpadla. González se zajímal především o to,

²³⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam 1955 – 1959, karton 1, Venezuela, objednání zbraní, ze dne 16.7.1956, 014.081/56-ABO/2

²³⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam 1955 – 1959, karton 1, Venezuela, objednání zbraní, ze dne 18.7.1956, 014192

zda by Československo mělo zájem o venezuelskou ropu.²³⁷ Maruška se pak hlavně zajímal o možnost nákupu železné rudy, kterou ČSR potřebovalo k výrobě strojních zařízení. Bylo také potřeba vyřešit nastavení obchodních podmínek, kdy například Němci dováželi výrobky Ferrometu československého původu do Venezuely za nižší cenu než za kterou by Ferromet dovážel přímo. Maruška také požadoval zřízení obchodní firmy v Caracasu, která by zastupovala většinu čs. výrobců, především těch strojařských, a byla orientována pouze na obchodní styk s ČSR. Maruška se o tuto možnost zajímal především proto, že se předpokládalo, že se venezuelská vláda zaměří na stavbu domácího průmyslu a USA nebudou chtít do Venezuely dovážet strojní zařízení, která by jeho výstavbě pomohla. A Venezuela by mohla stroje nakupovat právě od ČSR. Po projednání těchto obchodní záležitostí se González zmínil, že „*podle jeho názoru by nyní byla vhodná příležitost k řešení otázky navázání diplomatických styků.*“²³⁸ A nabídl se, že „*v případě našeho zájmu, by mohl využít svých vlivných známostí k projednání této otázky.*“²³⁹ González měl přátele především v politické straně Acción Democrática. Co se týkalo politické situace, u moci byla civilní junta, ve kterou byly zastoupeny prakticky všechny opoziční strany. Pro Československo bylo pozitivní, že jedním z členů civilní junty byl de Sola, který byl dříve právním zástupcem čs. vyslanectví v Caracasu a jeho vztah k Československu byl velmi kladný. Dalším členem byl Mendoza, který byl největší československý zákazník ve Venezuele, a taktéž jeho vztah k Československu byl velmi kladný. A také neméně důležitý Edgar Sanabria, který byl držitelem řádu Bílého lva II. stupně a jako sekretář vládní junty byl velmi vlivnou osobností.²⁴⁰ Tito členové civilní junty mohli pomoci k navázání vzájemných vztahů, především těch obchodních. Nicméně vláda byla jen přechodná a měla fungovat jen do doby voleb parlamentu a prezidenta, dalo se tedy předpokládat, že nebude chtít činit tak důležitá rozhodnutí, jako byla obnova diplomatických vztahů, což se ostatně později potvrdilo.²⁴¹

²³⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945 – 1959, karton 1, bez názvu, ze dne 27.3.1958, 107727, s. 1

²³⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945 – 1959, karton 1, bez názvu, ze dne 27.3.1958, 107727, s. 2

²³⁹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945 – 1959, karton 1, bez názvu, ze dne 27.3.1958, 107727, s. 2

²⁴⁰ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945 – 1959, karton 1, bez názvu, ze dne 27.3.1958, 107727, s. 3

²⁴¹ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945 – 1959, karton 1, Vztahy ČSR – Venezuela ve II. čtvrtletí 1958, ze dne 15.7.1958, s. 28

Na základě jednání, které proběhlo mezi čs. obchodním přidělcem v Montevideu a venezuelským bankéřem Rafaelem Pizanim, obdrželi 2 obchodní zástupci PZO vstupní víza do Venezuely, jednalo se o obchodní zástupce PZO Jablonex a PZO Strojexport. Během svého pobytu ve Venezuele měli zjistit možnosti dalšího rozvoje obchodních vztahů. Nebylo ovšem dosaženo uspokojivých výsledků, bylo ale vyhodnoceno, že celková tendence vzájemného obchodu s Venezuelou nepatrně vzestupná.²⁴²

O tom, že se by mohlo dojít brzkému znovunavázání diplomatických a obchodních vztahů nasvědčovala i první oficiální návštěva venezuelské delegace Československa ve dnech 22.8. – 26.8.1958. Vedoucí delegace byl gen. komisař Gorge Ollavaria de Tozanos – Pinto, který měl známosti v diplomatických kruzích a mohl k znovunavázání vzájemných vztahů výrazně pomoci. Cílem jejich cesty bylo postupně prostudovat možnosti rozvinutí vzájemného obchodu, proto delegace navštívila četné významné čs. podniky jako byla Keramika, Skloexport, Koospol a a Centrotrex, ale také všechny strojírenské podniky. Výsledkem návštěvy bylo pozvání do Caracasu, kde by se prohovořila možnost podstatného zvýšení vývozu ČSR do Venezuely, a to především dřevoobráběček, kovoobráběček, traktorů, automobilů, chmele a sladu. Ač byl vývoj znovunavázání diplomatických vztahů příznivý, definitivní vývoj se dal očekávat až po prezidentských volbách.

5.2. Jednání o zřízení obchodního zastoupení

Vzájemný obchod mezi Venezuelou a ČSR byl v roce 1959 omezen pouze na spotřební zboží. ČSR by rádo vyváželo do Venezuely také stroje, ty ovšem vyžadovaly přítomnost techniků a obchodních zástupců. ČSR by pak, co se dovozu týkalo, měla zájem o kakaové boby, případně kávu, o olejnatá semena a železnou rudu. I přes to rok 1959 byl rokem, kdy vzájemné obchodní bilance mezi ČSR a Venezuelou rostla, což bylo pochopitelné vzhledem k tomu, že období předtím byly vzájemné vztahy přerušeny. Podle statistiky vzájemného obchodu z let 1958 – 1959 se předpokládalo, že v roce 1960 bude mít vzájemný obchod i nadále stoupající tendenci, a to především

²⁴² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, Karton 1, Vztahy ČSR – Venezuela ve II. čtvrtletí 1958, bez data, s. 28

vývoz do Venezuely. Z toho důvodu hodlala MZO co nejrychleji zřídit v Caracasu obchodní zastoupení. Dosud zpracovávali venezuelský trh krátkodobí obchodní delegáti, kteří s někdy s velkými obtížemi získávali víza. Venezuelská strana souhlasila se zřízením úřadu 7. dubna 1959 konkrétně během rozhovoru ministra zahraničí Arcayi s vedoucím delegace Československé obchodní komory Nebeským. K provedení nebylo přistoupeno proto, že KSČ měla informace ze sondáží o možnosti znovunavázání diplomatických styků. Předpokládala proto, že bude otevřeno velvyslanectví a obchodní zastoupení tak nebude potřeba. Jejich domněnky vycházely ze schválení normalizace diplomatických styků politickým orgánem ze dne 23.6.1959 v rámci koncepce vztahů mezi ČSR a Latinskou Americkou.²⁴³ Navíc v programu venezuelské vlády bylo navázání styků se všemi členy OSN (k čemuž nedocházelo prý z důvodu zaneprázdnění vlády, která připravovala novou ústavu). Vedoucí hospodářského odboru venezuelského MZV při rozhovoru s delegátem PZO Burdou, který koncem roku 1959 navštívil Venezuelu, nerozuměl tomu: *„, proč jsme zastoupené doposud nezřídili / Jugoslávie má prý připraveno zřízení na leden 1960 / a vyjádřil se v tom smyslu, že cesta k znovunavázání diplomatických styků, vzhledem k obtížnému postavení Venezuely, vede jen přes obchodní zastoupení.“*²⁴⁴ Předtím než se plně rozhodlo o zřízení obchodního zastoupení, muselo být zjištěno, v jaké situaci se ČSR vůči Venezuele nachází. Tím to úkolem byl pověřen Stanislav Svoboda, který působil jako generální konzul v Bogotě. Ten, měl zjistit jaké je stanovisko Venezuely k znovunavázání diplomatických styků a postoj ke zřízení obchodního zastupitelství, dále proč Kongres nereagoval na pozvání do ČSR a proč nepřijal československou delegaci. Nejdůležitějším bodem jednání ovšem zůstávalo zřízení obchodního zastupitelství, které mělo být zřízeno, co nejdříve. Svoboda měl při svém vyjednávání podotknout, že jeho zřízení je zcela jinou otázkou a s normalizací vzájemných vztahů nemá nic společného a zastoupení nebude náhražkou za velvyslanectví. Československu na obchodu záleželo, jen od ledna do listopadu roku 1959 byl vývoz 28.811.000 Kčs a dovoz 857.000 Kčs – pouze kakaové boby. V roce 1960 se předpokládalo s nárůstem

²⁴³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Normalizace styků s Venezuelou – příkaz sondáží s. Svobody, bez data, 020.309/60/6/2, s. 1

²⁴⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Normalizace styků s Venezuelou – příkaz sondáží s. Svobody, bez data, 020.309/60/6/2, s. 1

vývozu na 38.325.000 Kčs a dovozu na 2.440.000 Kčs.²⁴⁵ Kromě zisků byly dalším důvodem spěchu blížící se volby. Čs. strana předpokládala, že v případě udržení ministerstva zahraničí stranou URD by se pro ni mohly vzájemné vztahy vyvíjet příznivě,²⁴⁶ avšak nebylo vyloučeno, že toto ministerstvo získá jiná strana, což by pro ČSR znamenalo podstatné zhoršení situace. Jednání o zřízení obchodní zastupitelství před volbami se nakonec ukázalo jako správné řešení, protože prezidentské volby vyhrál Betancourt, který se netajil svým nepřátelským postojem k Československu. Bylo proto nepravděpodobné, že by diplomatické vztahy byly navázány. V obchodních vztazích byla ale situace jiná, zde vláda schválila zřízení čs. obchodního zastupitelství, jehož vedoucí získá diplomatický pas a diplomatické vízum. V první polovině roku 1959 ČSR do Venezuely dováželo nejrůznější průmyslové, farmaceutické a chemické výrobky, vyváželo ale pouze kakaové boby, přičemž dovoz byl výrazně nižší než vývoz.²⁴⁷ Dovoz do Venezuely byl v zásadě volný, byly sice ustanoveny dovozní kvóty na jedlé oleje, umělé hedvábí a obuv, ale žádný z těchto artiklů Československo nedováželo. Vývoz byl taktéž volný, venezuelská vláda si vyhradila zákaz pouze na vývoz potravin, které sloužily ke krytí domácí potřeby. Ani v tomto případě se omezení Československa netýkalo, protože o toto zboží nemělo zájem. Jediným nedostatkem ovlivňující rozvoj vzájemného obchodu tak byl počet exportních artiklů, kdy Venezuela vyvážela téměř výhradně surovou naftu, která byla ovládána především americkými společnostmi.

Dne 17.7.1959 navštívil neoficiálně MZO venezuelský vyslanec u OSN v Ženevě Alfredo Farre Murzi, kde jednal s vedoucím odboru Maruškou. Bylo vzájemně konstatováno, že k dalšímu rozvoji obchodních styků vadí neexistence diplomatických vztahů. Podle vyjádření Farre Murziho nebyly diplomatické vztahy navázány proto, že vnitřní situace ve Venezuele není stabilní, ke které se přidalo napětí mezi Venezuelou a Dominikánskou republikou.²⁴⁸ Domníval se ovšem, že zřízení

²⁴⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Normalizace styků s Venezuelou – příkaz sondáží s. Svobody, bez data, 020.309/60/6/2, s. 3

²⁴⁶ Ministr zahraničí Arcaya členem strany URD, nicméně KSČ ho nepovažovala za nepřiliš nakloněného ke vzájemné spolupráci.

²⁴⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, Karton 1, Venezuela, bez data, s. 51

²⁴⁸ Prezident Betancourt vypracoval doktrínu, která přímo reagovala a existenci autoritářských režimů. Základním principem tzv. Betancourovy doktríny byla spolupráce demokratických vlád, které měly mj. společně svrhnout autoritářské režimy. Jedním z takových režimů byla i vláda Trujilla v Dominikánské

obchodního zastupitelství bude více než pravděpodobné.²⁴⁹ Farro Murzi dále uvedl, že: „venezuelští představitelé vidí nebezpečí v tom, že je Venezuela monoproducentem (nafta), proto je vyvíjena snaha na diversifikaci produkce a kromě toho na diversifikaci zahraniční produkce.“²⁵⁰ Jeho slova potvrzoval fakt, že Venezuela vypověděla smlouvu se Spojenými státy, která pro ni byla velmi nevýhodná a připravovala řadu nařízení, kterými měly být postupně odbourávány výhody USA společností. To, že Venezuela měnila svoji zahraniční a hospodářskou politiku potvrzoval i Farreův projev v Ženevě, kde hovořil negativně o hospodářské politice USA v latinskoamerických zemích.²⁵¹

5.3. Hospodářská krize ve Venezuele a její vliv na vzájemné obchodní vztahy

V roce 1960 bylo vybudováno obchodní zastupitelství, které mělo pomoci k rozvoji vzájemných obchodních vztahů mezi Československem a Venezuelou. Předmětem jednání bylo postavení čs. obchodního úřadu. Zaměstnanci sice získali visa a osobní průkazy vydané ministerstvem zahraničních věcí, čímž do jisté míry uznalo dlouhodobý charakter úřadu. Nicméně odmítal uznat diplomatický statut celého úřadu a byl ochoten poskytnout diplomatický status pouze vedoucímu čs. zastupitelskému úřadu. Čs. obchodní zastupitelství ovšem zatím plně nepracovalo, navazování obchodních styků znemožnila hospodářská krize, ve které se Venezuela nacházela. Hodně času zabralo také vymáhání starých pohledávek, kdy vzhledem k hospodářské krizi docházelo k situacím, že zákazník zaplatil bance v místní měně, ale banka neměla příslušný finanční obnos v dolarech, které požadoval čs. úřad.²⁵²

Krize zasáhla všechny hospodářská odvětví. Krize samozřejmě ovlivnila i vzájemný obchod s Československem, protože zákazníci čs. zboží nenakupovali. Podle

republiky. Nepřátelské vztahy mezi oběma prezidenty měly pak mít dokonce za svědomí pokus o atentát na Betancourta, z jehož inscenování byl podezříván právě Trujillo.

²⁴⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, Karton 1, Zápis o jednání s Farro Murzim venezuelským stálým delegátem v Ženevě u Marušky, ze dne 22.7.1959, s. 20

²⁵⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, Karton 1, Zápis o jednání s Farro Murzim venezuelským stálým delegátem v Ženevě u Marušky, ze dne 22.7.1959, s. 20

²⁵¹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, Karton 1, Zápis o jednání s Farro Murzim venezuelským stálým delegátem v Ženevě u Marušky, ze dne 22.7.1959, s. 20

²⁵² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, Karton 3, Instrukční dopisy a odpovědi ZÚ, ze dne 17.12.1960, s. 4 - 5

vedoucího obchodního zastupitelství Davídka stála za krizí neuvážená politika Peréze Jimeneze, za jehož vlády se čerpaly prostředky ze státní pokladny, aniž by se myslelo na budoucí pohledávky. Venezuelská vláda nalézala řešení krize v nových zákonech a nařízeních, které ovšem podle Davídka neodpovídaly současné ekonomické situaci.²⁵³ Venezuelská vláda například projednávala zákon o zvýšení cel na luxusní zboží. Mezi toto zboží byly zahrnuty automobily, radiopřijímače, gramofony, televizory, zlatnické a bižuterní zboží. Z tohoto výčtu zboží je patrné, že zákon měl mít vliv i na československé zboží, především pak na dovoz automobilů a bižuterie. Co se týkalo automobilů, byl jejich dovoz snížen na 40 kusů měsíčně.²⁵⁴ Nicméně toto omezení se vztahovalo pro všechny automobilové značky, nejednalo se tedy o diskriminaci Československa. Čs. dovoz a nejen ten, měla také ovlivnit politika prezidenta Betancourta, která byla zaměřena na podporu domácího průmyslu a byl jedním z nejdůležitějších bodů programu koaliční vlády. Podle Davídka se prezident tímto bodem zabýval velmi důkladně a za účelem jeho splnění byly budovány továrny na výrobu nejrůznějších artiklů. Tyto továrny jsou podle Davídka budovány proto, že „že *Národní kongres počítá se snížením úrovně současných dovozů, poněvadž prý existuje možnost, náhrady dovozu národními výrobky až do výše 47% současných dovozů.*“²⁵⁵ Tato možnost měla být využívána především v hutnickém, kováckém, chemickém a papírnickém průmyslu. To by znamenalo pokles dovozu i čs. výrobků. Podle Davídka ovšem se změny mohly týkat prakticky jakéhokoliv zboží, protože „*jakákoliv intervence domácích producentů nebo investorů, včetně neodůvodněných, mohou mít za následek příslušnou úpravu celních tarifů.*“²⁵⁶ Venezuelská vláda tedy praktikovala ochranářskou politiku, aby zamezila nežádoucím dovozům.

I přes tyto komplikace lze celkově vyhodnotit vzájemné hospodářské vztahy jako dobré s rostoucí bilancí. Československo od svržení vojenské diktatury v roce 1958 dosud neprojednalo novou obchodní smlouvu. Nicméně podle ústavního ujednání byla považována za platnou smlouva, která byla uzavřena v roce 1947, a která byla

²⁵³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Venezuela, první situační zpráva (květen 1960), ze dne 8.6.1960, s. 33

²⁵⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1960 – 1964m karton 1, Venezuela – obchod a ČSR, ze dne 15.3.1960, 107710, s. 2

²⁵⁵ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Venezuela, první situační zpráva (květen 1960), ze dne 8.6.1960, s. 34

²⁵⁶ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Venezuela, první situační zpráva (květen 1960), ze dne 8.6.1960, s. 34

naposledy prodloužena v roce 1950. Smlouva byla sice zastaralá a její obsah neodpovídal politické a hospodářské situaci v roce 1960, nicméně pro Československo byla velmi výhodná, protože se zde nezavazovalo k odběru venezuelského zboží. Toto byl také jeden z bodů, které venezuelská vláda chtěla ve smlouvě změnit. Přestože zatím neprobíhala jednání o nové smlouvě, bylo Československo vyzváno, aby jako projev dobré vůle začalo odebírat venezuelského zboží, a to především kakao a kávu. Venezuelský trh byl pro ČSSR důležitý jako zdroj tvrdých valut. A i z výčtu dovážených artiklů - textilie, požívatin, kovové zboží, motocykly, stroje, přístroje, papírové výrobky a výrobky dalších průmyslových odvětví je patrné, že ani dovoz nebyl zanedbatelný. V zájmu dosažení normalizace vzájemných diplomatických styků, ale jen v případě, že by Venezuela naléhala na zhotovení nové obchodní smlouvy, bylo Československo ochotné učinit jisté ústupky, co se týkalo odběru venezuelského zboží.²⁵⁷

5.4. Nové předpisy a jejich vliv na vzájemný obchod

Obchodní zastoupení díky dobré společenské a politické práci jeho vedoucího Davídka získalo respekt a vážnost venezuelských úřadů, včetně venezuelského MZV.²⁵⁸ Davídkovi se tak podařilo zajistit diplomatický status, který mu udělil na začátku ledna roku 1961 bývalý ministr zahraničních věcí Arcaya.²⁵⁹ Díky dobré práci obchodního zastoupení byly i v roce 1961 získány celkem uspokojivé obchodní nabídky, kdy se dařilo prodávat zejména smalt a nářadí. Dosažení lepších výsledků zabránily nové devizové předpisy. Ty rozdělovaly zboží do dvou skupin – zboží volné a zboží kontrolované. Tyto skupiny existovaly již dříve a jen byly některé artikly přesuty z jedné skupiny do druhé. Problémem bylo, že nebyl zveřejněn nový seznam kontrolovaného zboží a zákazníci tak nevěděli, které zboží je volné a které kontrolované. Důsledkem toho bylo, že zboží, u kterého byla nejistota, ve které skupině se nachází, tak zákazníci nenakupovali. Zásadní rozdíl mezi volným a kontrolovaným

²⁵⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Vzájemné styky čs. – venezuelské, ze dne 9.8.1960, s. 38

²⁵⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Věc: zprávy z Venezuely, ze dne 6.6.1961, s. 109

²⁵⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Diplomatický status pro čs. obchodní zastoupení v Caracasu / Venezuela /, 6.1.1961, s. 184

zboží byl v tom, že za volné zboží museli zákazníci platit v dolarech, „což znamenalo zvýšení cen v detailu o 40%.²⁶⁰ Důsledkem pak byl zmenšený prodej spotřebitelům a v důsledku toho též snížení dovozu. Ten postihl velkou část prodejů PZO Pragoexport, řadu položek PZO Kova a Motokovu, Skloexport, Keramiky atd. Co se týkalo kontrolovaného zboží, zde bylo rozhodnuto, že musí být placeno v místní měně. Což znamenalo revizi již uzavřených obchodních kontaktů. Davídek předpokládal, že důsledkem toho bude ztráta zákazníků. Zkomplikoval se i dovoz, kdy bylo po uvedení nových předpisů, třeba vyplňovat množství různých žádostí, jako žádost o licenci, žádost o devizy atd. Za těchto okolností podle Davídka řada obchodníků ztrácela zájem o přímé dovozy a snažila se přejít na obchodování se zbožím, které se ve Venezuele vyrábělo.²⁶¹ Celkově pak Davídek vyhodnotil nové předpisy jako opatření na snížení dovozu, což vzhledem k Betancourtově programu na obnovu domácího průmyslu, není překvapující. Nové předpisy neovlivňovaly jenom dovoz ale také vývoz, což znamenalo nesplnění požadovaného objemu vývozu. Jehož splnění bylo důležité proto, že Venezuela trvala na tom, aby Československo, jako projev dobré vůle, dováželo a dokázalo tak, že o normalizaci diplomatických vztahů stojí.

5.5. Vliv politické situace ve Venezuele na rozvoj vzájemných obchodních styků

S rozvojem obchodních vztahů bylo zapotřebí vyřešit další postup v činnosti čs. obchodního zastupitelství v Caracasu. Návrh požadavků o další činnosti, které předložil jeho vedoucí Davídek, vycházel především ze zásady dalšího rozšiřování styků s představiteli politických a obchodních kruhů Venezuely. Což podle Davídka mělo přispět k udržení a upevnění pozice čs. obchodního zastupitelství a to i v nepříznivé politické situaci, ve které se Československo ve Venezuele nacházelo.²⁶² Nicméně

²⁶⁰ Kurz dolaru k bolívaru byl v březnu 1961 4,63 bolívarů za dolar. Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Měsíční zpráva za duben 1961, ze dne 15.5.1961, s. 150

²⁶¹ Kurz dolaru k bolívaru byl v březnu 1961 4,63 bolívarů za dolar. Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Měsíční zpráva za duben 1961, ze dne 15.5.1961, s. 151

²⁶² Prezidentem Venezuely byl Betancourt, který se nijak netajil tím, že nechce navazovat diplomatické ani obchodní vztahy s Československem. Začátkem roku 1962 byl postoj vlády, co se týkalo hospodářských styků, nepříznivý až diskriminační. Venezuelské ministerstvo zahraničních věcí nechalo

rozvoj činnosti čs. obchodního zastupitelství ovlivňovalo také MZV, které odmítlo žádost Davídka o poskytnutí reprezentačního fondu. Davídek tak nemohl dostatečně propagovat čs. výrobky.²⁶³

Podle vedoucího čs. obchodního zastupitelství Davídka, došlo ke zhoršení vnitropolitické situace, které vyvrcholilo ve dvou vojenských povstání a to v Carúpanu a v Puerto Cabello, v zákaz činnosti venezuelské komunistické strany, jakožto strany MIR – Levicové revoluční hnutí a v nárůst partyzánské činnosti. Po masakru v Puerto Cabello pak podle Davídka došlo ke zdánlivému uklidnění situace a pozornost veřejnosti se zaměřila na předvolební kampaň. Čs. obchodní zastupitelství muselo na tyto události reagovat. Davídek ve své zprávě MZV informuje o tom, že „*naše činnost od počátku roku až do posledního povstání v Puerto Cabello na úseku politicko-kulturním byla minimální a odpovídala plně linii odsouhlasené naším ministerstvem zahraničních věcí. Počátkem druhého pololetí vznikla však nová situace, která si vyžádala, abychom v zajištění další existence obchodního zastupitelství s největším urychlením vytvořili vztahy k nejrůznějším představitelům pravicové, jakož i umírněné buržoazie.*“²⁶⁴ Davídek svůj postup vysvětluje tím, že mělo-li obchodní zastupitelství plnit své úkoly, muselo existovat. „*Hlavním úkolem, který mi byl dán za mého pobytu v Praze, je udržení našeho obchodního zastupitelství a v rámci možností prosazování obnovy diplomatických styků. Jak vyplývá z politické situace a z mých jednání na ministerstvu, změnila se podmínka natolik, že zatím nejen nepřichází v úvahu obnovení diplomatických eventuálně konsulárních styků, nýbrž je dokonce ohrožena existence našeho obchodního zastupitelství.*“²⁶⁵ Poukazoval také na to, že bez jeho existence by podstatně poklesl vývoz, neboť by neexistovala instituce, která by vyvíjela nátlak na zástupce a zákazníky s cílem neustálého zvyšování objemu obchodu. Navíc Československo jakožto obchodní partner byl pro Venezuelu zcela bezvýznamný. Nemělo zájem kupovat hlavní venezuelské artikly – naftu, železnou rudu a kakao, a

dokonce prošetřit činnost čs. obchodního zastupitelství a přes kladné výsledky, byla jeho pozice velmi vratká.

²⁶³ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, Venezuela – návrh na další postup v činnosti čs. obchodního zastupitelství v Caracasu, ze dne 10.5.1962, 031.178/68, s. 1

²⁶⁴ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, 5, Venezuela – návrh na další postup v činnosti čs. obchodního zastupitelství v Caracasu, ze dne 10.5.1962, 031.178/68, s. 2

²⁶⁵ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, bez názvu, 6.2.1962, s. 214

rozvoji styků navíc bránil prezident Betancourt a také fakt, že venezuelské hospodářství bylo ovládáno severoamerickými společnostmi. Davídek navíc přiznává, že postup zaměstnanců čs. obchodního zastupitelství vůči venezuelským úřadům, tj. nekomunikovat,²⁶⁶ byl venezuelskými úřady vykládán jako skrývání podvratné činnosti a ilegálních styků s KSV a MIR. Strategie nekomunikace byla přitom nastolena, aby čs. obchodní zastupitelství omezilo provokaci ze strany vládnoucích kruhů na minimum. Nicméně rozhodly by se vládnoucí kruhy k nějaké provokaci nebo k uzavření zastupitelství, jeho zaměstnanci by tomu stejně nezabránili, proto se rozhodl nejen strategií mlčení přehodnotit.²⁶⁷ Výsledkem Davídkova počínání byly úspěšné jednání s ministrem zahraničních věcí Oto de Solou, se zástupcem ředitele průmyslu Forrasem Otoňou a ministrem financí Añezem. Davídkovi se podařilo vyjednat, že již zaměstnanci čs. zastupitelství nebudou muset žádat o víza, opustí-li Venezuelu. Posílil pozici zastupitelství, protože se mu podařilo navázat společenské styky, což mohlo přispět k navazování styků v diplomatických kruzích. Za velký úspěch považoval, když předseda zahraniční komise poslanecké sněmovny Cesar Rondon Lovera předložil řediteli sekce zahraničního obchodu Rafaelu Riverovi návrh týkající se zřízení venezuelského konsulátu v Praze. Lovera byl odhodlán na říjnovém zasedání parlamentu navrhnout a prosadit obnovení konsulárních styků mezi ČSSR a Venezuelou.²⁶⁸ Postoj ředitel sekce zahraničního obchodu Rivery byl ovšem zcela jiný než Loverův. Například Davídkovi tvrdil, že nemůže poskytnout čs. obchodnímu zastupitelství diplomatický statut, protože to neumožňují venezuelské zákony. Zcela otevřeně také řekl, že *„na zřízení obchodního zastupitelství nemá zájem, protože nemá zájem o rozvoj obchodních styků s Československem.“*²⁶⁹ Dalším důkazem nezájmu či negativním postojem k rozvoji či udržení obchodních vztahů, byla intervence ministerstva zemědělství, které odmítlo dát souhlas k vylodění mraženého masa na

²⁶⁶ Tento postup Davídkovi doporučil zástupce ekonomicko-politického odboru venezuelského ministerstva zahraničních věcí Jimmy Hernandez, protože podle něj byly nyní vztahy ministerstva zahraničních věcí k Československu poněkud nepříznivé. A doporučil se všemi žádostmi vyčkat.

²⁶⁷ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, 5, Venezuela – návrh na další postup v činnosti čs. obchodní zastupitelství v Caracasu, ze dne 10.5.1962, 031.178/68, s. 2-3

²⁶⁸ Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné Venezuela Vietnam, 1960 – 1964, karton 5, 5, Venezuela – návrh na další postup v činnosti čs. obchodní zastupitelství v Caracasu, ze dne 10.5.1962, 031.178/68, s. 4 - 5

²⁶⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Stručný záznam z jednání na MZV s Manuelem Rivero, Director de comercio exterior y consulados, ze dne 26.1.1962, s. 253

výrobu šunky. Jako důvod byl uveden výskyt slintavky a kulhavky v Československu, které nebyly v Latinské Americe rozšířeny a znamenaly tak velké nebezpečí pro Venezuelu. To, že akce byla mířena jenom proti Československu, podporoval i fakt, že Venezuela zcela bez problému přijímala maso z Dánska nebo Polska, kde se slintavka a kulhavka taktéž vyskytovala a to za zcela stejných přepravních balících podmínek.²⁷⁰

5.5.1. Podpora domácího průmyslu a nové předpisy

Venezuelská vláda ve snaze podporovat domácí průmysl, pokračovala v omezování dovozu všeho zboží a to i toho, jehož výroba již byla zahájena. V květnu 1962 byly zavedeny další dovozní licence na celou řadu výrobků, což se týkalo především těchto čs. firem PZO Centrotex, Kovo a Motokov. Z výrobků to pak byly především šicí stroje, gumové hadice, dodávkové a nákladní automobily a jejich náhradní díly a některé elektro potřeby. Dovozní licence se dále zavedly na chemické výrobky pro zemědělství, řezivo, ovoce v konzervách, sýry atd.²⁷¹ I když tato opatření znamenala pokles dovozu některých komodit, firmy, kterých se omezení týkala, ale neznamenaly výraznější pokles prodeje. Ten zaznamenala firma, které se omezení vůbec netýkala a to konkrétně PZO Koospol, která dovážela do Venezuely slad. Spotřeba piva ve Venezuele klesala a s ním samozřejmě i jeho výroba. ČS. dovoz ovlivňovaly i jiné faktory, např. PZO Motokov měla tolik zakázek, že dodací lhůta byla velmi dlouhá a to zpříčiňovalo přechod zákazníků k jiným firmám. PZO Strojimport a Strojexport zaznamenaly pokles zájmu o své výrobky kvůli hospodářské krizi, která měla za následek, že se změnil devizový kurz. V důsledku změny devizového kurzu pak byly zrušeny objednávky stavebních strojů nebo byly reexportovány.²⁷²

Nejzávažnějším obchodně politickým problémem byla podle Davídka otázka dovozu. Podle Davídka došlo k tomu, *„co jsme již dávno očekávali, že nynější sekce zahraničního obchodu při ministerstvu zahraničních věcí začíná nám stále útočněji předhazovat skutečnost, že po řadu let do Venezuely vyvážíme, avšak nic z Venezuely*

²⁷⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Stručný záznam z jednání s Miguelem Villegas, Sub-director de Ganadería, ministerio de agricultura y cría, ze dne 19.1.1962, s. 258

²⁷¹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Obchodně politická situace, 10.8.1962, s. 310

²⁷² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Obchodně politická situace, 10.8.1962, s. 313

nedovázíme.“²⁷³ Což byl podstatný rozdíl proti dřívějšímu stavu, kdy byl ministrem zahraničních věcí Arcaya. Ne že by se tato otázka neřešila, nicméně Arcaya si uvědomoval, že Venezuela nemá dostatečný vývozní sortiment, takže se vždy nakonec od povinnosti pro Československo nakupovat venezuelské zboží upustilo. Davídek se proto problémem zabýval a hledal, které zboží by mohlo Československo nakupovat. Jako vhodné artikly k nákupu považoval kávu, kakao a konzervované ryby, nicméně prozatímní jednání byla s ohledem na nezájem dodavatelů neúspěšná. Davídek uvažoval i o dalším zboží, které by bylo pro Československo nepotřebné, ale mohlo by jej reexportovat na Kubu.²⁷⁴ Což by ale vzhledem k napjatým vztahům mezi Venezuelou a Kubou mohlo negativně ovlivnit vývoj normalizace vzájemných vztahů mezi Venezuelou a Československem. Situaci pak ještě zkomplikovala tím, že na konci roku 1962 Betancourtova vláda znemožnila čs. zahraničnímu obchodu uplatnit se ve státním a veřejném sektoru, když zavedla diskriminativní vízovou politiku vůči čs. státním příslušníkům, čímž zabránila obchodním jednáním.²⁷⁵

5.6. Jednání s venezuelským ministrem zahraničních věcí Jimmy Hernandezem

V druhé polovině ledna roku 1963 navštívil Československo zástupce ekonomicko-politického odboru venezuelského ministra zahraničních věcí Jimmy Hernandez, který přijel do Prahy se sekretářem Národní rady pro zahraniční obchod Morrisem Currielem Baízem. Hernandez i Curriel navštívili některé čs. závody a Hernandez jednal nezávazně s několika podniky zahraničního obchodu, kde obdržel potřebné informace o našich možnostech, a to jak ve vývozu, tak i dovozu. Pohovořilo se také o budoucím vývoji diplomatických a obchodních vztahů, kdy podle vyjádření Hernandezem měla Venezuela zájem o obchod s Československem jako s jedinou zemí socialistického tábora.²⁷⁶ Toto tvrzení měla potvrzovat i jeho krátká návštěva Polska,

²⁷³ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Obchodně politické problémy, bez datumu, s. 331

²⁷⁴ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962, karton 3, Obchodně politické problémy, bez data, s. 331

²⁷⁵ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Informace pro sekretariát ÚV KSČ, bez data, s. 51

²⁷⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Instrukční dopis, ze dne 1.3.1963, s. 2

kde se Hernandez údajně vyhnul všem obchodním jednáním, zatímco v Praze obchodní jednání činila hlavní náplň jeho rozhovorů a zájmů. Hernandez také upozornil na problematiku nevyrovnanosti vzájemného vývozu a dovozu a z toho vyplývající nepříznivý rozvoj vzájemných obchodních styků. Na Hernandezovo také doporučil, aby se obě strany zaměřily na podrobnější studium možností, které by vedly k rozšíření výměně zboží. I přes tato upozornění nakonec, na základě osobních poznatků a uskutečněných jednání, došel Hernandez k závěru, že „jsou dány konkrétní předpoklady pro rozšíření vzájemných obchodních styků.“²⁷⁷

Čs. MZV již před Hernandezovou návštěvou uvažovalo o možnostech nákupu železné eventuálně manganové rudy. Nicméně chtělo tak učinit pouze za předpokladu, že by tyto nákupy znamenaly zvýšený dovoz čs. výrobků, především strojírenských.²⁷⁸ Což by ale v konečném důsledku neznamenal snížení nerovnosti mezi vzájemným obchodem, jak požadovalo venezuelské MZV. Bylo také uvažováno nad možností odběru diamantů pro průmyslové účely či venezuelského tabáku. Nicméně MZV se především soustředilo na prodej čs. strojů a strojírenských zařízení, kde existovaly možnosti využití pro stavbu mostů, v továrnách pro destilaci a výrobu alkoholu, hydroelektrárnách, tepelných elektrárnách, mlékárnách, v lehkém průmyslu všeobecně, zařízení pro doly, železnice, přístavy, laboratoře, nemocnice, technické instituty atd.²⁷⁹ Z toho výčtu je zřejmé, proč prodej strojů a strojních zařízení byl pro čs. MZV prioritou – možnosti prodeje zde byly opravdu rozsáhlé.

5.7. Prezidentské volby v roce 1964 a jejich vliv na budoucí vývoj vzájemných obchodních vztahů

Důležitou událostí, které měla mít vliv na rozvoj vzájemných vztahů, byly prezidentské volby. Novým prezidentem byl zvolen Raúl Leoni, který zamýšlel pokračovat v politice Betancourta. Což v případě Československa znamenalo, udržování chladných vztahů. Leonihovo vlada se nakonec přeci jenom od té předchozí lišila. Co se

²⁷⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4. Instrukční dopis, ze dne 9.4.1963, s. 13

²⁷⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Aide memoire MZV, ze dne 8.1.1963, s. 17

²⁷⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Aide memoire MZV, ze dne 8.1.1963, s. 19

týkalo obchodních vztahů, ty se rozvíjely celkem příznivě, objem obchodovaného zboží sice nebyl nijak velký, ale měl vzestupnou tendenci. Čs. obchodní zastupitelství v Caracasu tak vykazovalo dobré výsledky. Jeho činnost však mohla být ovlivněna událostí, kdy jeho zaměstnankyně, ovšem venezuelské národnosti, byla zatčena a obviněna z účasti na únosech fotbalisty a amerického vojenského funkcionáře.²⁸⁰ Čs. obchodní zastupitelství vydalo ve svém prohlášení o této situaci, kde uvedlo, že o činnostech této ženy mu není nic známo. Venezuelská strana na toto prohlášení odpověděla, aby „*si čs. zastupitelství lépe vybíralo své zaměstnance, a že kdyby se to mělo opakovat, že by to mohlo mít vážné následky.*“²⁸¹ Nicméně postavení čs. obchodní reprezentace se vzhledem k Leoniho liberálnější politice oproti minulému roku, tj. 1963, zlepšila. Zejména se podařilo úplně odstranit diskriminační vízovou politiku ministerstva vnitra vůči čs. obchodním delegátům.²⁸²

V roce 1964 nedošlo k výraznějším změnám v obchodní politice. Bylo to z toho důvodu, že nový prezident se zaměřil na řešení vnitřních záležitostí. Československo se tak nadále řídilo předpisy z dob funkčního období prezidenta Betancourta a obchodní zastupitelství plnilo své úkoly spíše v tichosti a vyčkávalo na postoj nové vlády vůči obchodním vztahům se zeměmi Východního bloku. Z těchto důvodů se vzájemné obchodní vztahy rozvíjely rychleji. Dalším důvodem bylo jistě to, že Venezuela stále nezřídila své obchodní zastupitelství v Praze. Obchodní zastupitelství v Praze by podstatně usnadnilo průběh obchodů, neboť by mohly být vyřízeny vývozní dokumenty přímo v Praze.

Co se týkalo obchodovaného zboží, hlavními dovozními artikly bylo spotřební zboží, stroje, přístroje a nástroje. Československo pak z Venezuely vyváželo kakao a sardinky. Obchod s Venezuelou byl tak pro ČSSR výhodný hlavně proto, že stále nemuselo tolik nakupovat, kolik dováželo a pak především zde získávalo volné dolary.²⁸³

²⁸⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Republika Venezuela – vztahová zpráva ze IV. čtvrtletí 1964, bez data, s. 131

²⁸¹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Republika Venezuela – vztahová zpráva ze IV. čtvrtletí 1964, bez data, s. 131

²⁸² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Vývoj vnitropolitické situace Venezuely v roce 1964, bez data, s. 147

²⁸³ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Obchod ČSSR – Venezuela, bez data, s. 211

5.8. Počátek normalizace diplomatických styků

V roce 1965 se venezuelská vláda začala zabývat možností normalizací diplomatických vtaů. Jednání byla zatím neoficiálního charakteru, a proto nebylo dosaženo žádných pokroků v normalizaci. Nicméně jen to, že se vláda touto možností zabývala, mělo příznivý dopad na rozvoj obchodních styků. Čs. obchodní komora tak mohla pozvat na návštěvu Československa Ignacia Silvu Sucre, který byl ředitelem ekonomické konsulární sekce venezuelské MZV a Salvadora Valeru, jenž byl ředitelem Venezuelského sdružení pro rozvoj obchodu. Za svého pobytu v ČSSR se jmenovaní setkali s náměstkem ministra zahraničního obchodu Kohoutem. Z rozhovorů vyplynulo, že jejich posláním je zjistit možnosti dalšího rozvoje čs. – venezuelských obchodních styků.²⁸⁴ Za ty považoval Ignacio Silva Sucre například zřízení montovny telefonu ve Venezuele a postupně (asi do 5 let) vybudovat kompletní závod na výrobu telefonů. Dále pak možnost dodávek úpravny rud, úpravny uhlí a zpracování derivátů, závodů na zpracování křemičitých písků, na těžbu a zpracování magnésitu a na výrobu kyseliny fosforečné. Silva Sucre také navrhoval vybudovat továrnu na výrobu traktoru a to s monopolním postavením. Vybudování továrny na výrobu traktorů by byl oboustranně velmi výhodný, nicméně Kohout pochyboval o jeho realizaci, protože se domníval, že Spojené státy této výstavbě zabrání.²⁸⁵ Venezuela by také měla zájem o dodávky textilu. Vzájemný obchod by pak probíhal na základě dosud stanovených obchodních podmínek, tj. bezesmluvně na bázi volných měn (dolarů). Ač došlo během této návštěvy jistě k zajímavým návrhům, jejich realizace zdála se poněkud nereálná, možná až na dovoz textilu.²⁸⁶ Což potvrzuje i zpráva obchodního přidělence v Caracasu Majera, ve které uvádí: „*Musím, bohužel, upozornit, že většina z těchto návrhů má jen velmi malou reálnou bázi. Naše šance rozhodně nejsou vyloučeny. Na druhé straně však je třeba brát s rezervou příliš optimistická vyjádření především p. Valery.*“²⁸⁷ Návštěva tedy nepřispěla k dosažení nějakých konkrétních výsledků, přesto ji lze považovat za

²⁸⁴ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Informace pro PIS, ze dne 20.9.1965, s. 233

²⁸⁵ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Informace pro PIS, ze dne 20.9.1965, s. 234

²⁸⁶ Tato domněnka se potvrdila v roce 1966, kdy se zpracování konkrétního plánu týkalo pouze výroby telefonu. Dále se už nejednalo ani o dovozu textilu, jehož uskutečnění se zdálo nejpravděpodobnější.

²⁸⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, zprávy obchodního přidělence, ze dne 13.10.1965, s. 276

přínosnou, protože po ní i další politici²⁸⁸ vyjádřili ochotu Československo navštívit, což by mohlo domoci k normalizaci diplomatických styků.

5.8.1. Leoniho vláda a její postoj k normalizaci vzájemných styků

Ve vztahu k socialistickým zemím zaujala nakonec Leoniho vláda postoj postupného rozvíjení vzájemných styků. Kromě již za Betancourta existujících diplomatických styků s Jugoslávií normalizovala Leoniho vláda své styky na úrovni velvyslanectví s Polskem. Co se týkalo Československa, zjišťovala možnost rozšíření obchodních styků a postupnou normalizaci styků diplomatických. V tomto směru ovšem nebyla vyvíjena žádná iniciativa, což se ukazovalo jako výhodné pro čs. obchodní zastupitelství. Činnost zastupitelského úřadu Polska a Jugoslávie byla sledována a omezena na nejnižší možnou míru. Zatímco pracovníci čs. obchodního zastupitelství, nejenže nebyli ve své činnosti nijak omezováni a to i přesto, že značně překračovali statut obchodního zastupitelství, ale navíc požívali fakticky řady výhod diplomatických misí.²⁸⁹ Tento přístup venezuelské vlády zajistil, že čs. obchodní zastupitelství plnilo své úkoly nad rámec svých plánů, kterých mělo dosahovat podle instrukcí z čs. MZV. Kromě toho, že obchodní bilance byla vyšší, než jaký byl plán, se věnovalo obchodní zastupitelství také diplomatickým a kulturním záležitostem. Nicméně se předpokládalo, že vzájemný obchod začne stagnovat, protože Venezuela nemohla nabídnout žádné vhodné zboží, které by Československo mohlo kupovat. Předpoklad vycházel ze zkušeností Polska a Jugoslávie, jejichž obchody již stagnovaly a dokonce nedosáhly dohromady ani takového obratu, které mělo Československo bez existence diplomatických nebo konsulárních styků.²⁹⁰ Další fakt, který ovlivňoval bilanci vzájemného obchodu, bylo zvýšení hrubé domácí produkce, což znamenalo, že Venezuela nepotřebovala již tolik dovážet. Od roku 1959 se vláda zabývala budováním a rozvojem domácí hospodářství. Díky tomuto vládnímu programu se zvýšila zemědělská produkce, stejně tak jako výroba průmyslová. Nárůst domácí produkce byl

²⁸⁸ Zájem navštívit ČSSR nezávisle na sobě projeví např. José Vicente Rangel - poslanec a člen vedení politické strany VPN (Vanguardia Popular Nacionalista), José Herrera Oropeza - poslanec a generální tajemník VPN, Pedro Torres - poslanec z vládní strany AD (Acción Democrática), politický tajemník a člen agrárního byra AD, Elpidio La Riva Mata – poslanec, politický tajemník a člen vedení opoziční strany PRN (Partido Republicano Nacional) nebo César Rondon Lovera – nezávislý poslanec a politik.

²⁸⁹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Instruktažní dopisy a odpovědi ZÚ, ze dne 6. 10. 1966, s. 9

²⁹⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968 karton 5,, Instruktažní dopisy a odpovědi ZÚ, ze dne 6. 10. 1966, s. 9

tak obrovský,²⁹¹ že se dokonce odhadovalo, že Venezuela brzy dosáhne samostatnosti v zásobování, ale mohla by dokonce začít i vyvážet.²⁹² Z těchto důvodů nemělo ministerstvo zahraničního obchodu zájem o normalizaci diplomatických styků, v nichž kromě politického aspektu existence konzulárních nebo diplomatických styků nevidělo žádnou efektivitu.²⁹³

5.8.2. Hledání nových možností v rozšíření vzájemných obchodních styků

I v roce 1967 byla hlavním tématem možnost rozšíření vzájemných obchodních styků. Za tímto účelem obdržel velvyslanec Kocman²⁹⁴ instrukce, aby navázal osobní styk s venezuelským ministrem zahraničních věcí. Kocman měl také navštívit venezuelského ministra dolů a nafty Mayobreho a podle vhodnosti navázat osobní styky i s ostatními ministry venezuelských hospodářských rezortů, resp. představiteli ústředních hospodářských institucí Venezuely.²⁹⁵

V předchozím roce, tj. v 1966, vzrostla ve Venezuele domácí výroba, venezuelský trh byl tak stále více zásobován spotřebním zbožím domácí výroby. Vláda navíc přijímala řadu opatření k ochraně domácího průmyslu, což se pochopitelně odráželo na čs. dovozu, jehož zboží nemohlo tomu venezuelského konkurovat. Protože obdobný vývoj byl předpokládán i do budoucna, bylo potřeba změnit strukturu čs. zboží. Na druhé straně bylo nutné zvýšit nákup venezuelského zboží, aby tak byl odstraněn téměř jednostranný charakter vzájemného obchodu. Jak ale upozorňoval vyslanec Kocman „*venezuelská strana projevuje velmi malou aktivitu při nabídkách zboží vhodného pro import do ČSSR a celý dovoz je téměř výlučně výsledkem iniciativy čs. obchodní reprezentace.*“²⁹⁶ Jako příklad pak uvádí neuskutečněný nákup kávy a rýže v roce 1966, který měl podstatně zlepšit poměr mezi vývozem a dovozem. Obchod se

²⁹¹ V některých odvětví byl zaznamenán nárůst domácí produkce až o 30%, průměrně se pak nárůst pohyboval mezi 10 - 15% za rok.

²⁹² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Venezuela 1966, hospodářství, bez data, s. 38

²⁹³ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Instruktažní dopisy a odpovědi ZÚ, ze dne 6. 10. 1966, s. 9

²⁹⁴ Kocman byl sice vyslancem v Riu de Janeiru, nicméně do Caracasu často cestoval a věnoval se zde diplomatickým povinnostem.

²⁹⁵ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Instrukční dopisy a odpovědi ZÚ, ze dne 23.5.1967, s. 118

²⁹⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Instrukční dopisy a odpovědi ZÚ, ze dne 23.5.1967, s. 120

ale nakonec neuskutečnil a to z toho důvodu, že venezuelská strana neměla toto zboží k dispozici. Vyslanec Kocman na základě tohoto neuskutečněného obchodu se domníval, že „zvýšení čs. dovozů není tedy jenom naší záležitostí, ale hlavně obchodních kruhů Venezuely, které nevyvíjejí žádnou iniciativu při vývozu svých výrobků.“²⁹⁷ Od kávy a rýže se tedy z důvodů nedostatku zboží upustilo a byla studována možnost nákupu venezuelské železné rudy, která by mohla umožnit zvýšení dovozu čs. strojů.

Jednou z možností, jak rozšířit vzájemných obchod byly navazování styků s různými představiteli z hospodářských sekcí. Právě tyto styky v roce 1967 byly mnohem intenzivnější než v předchozích letech. Vedoucí obchodní zastupitelství Křivda se například sešel s ministrem zahraničních věcí Ignáciem Irribaren Borgesem, aby si spolu pohovořili o zásadách čs. zahraniční politiky ale také o právě o rozvoji obchodních styků. V tomto směru Borges potvrdil Křivdovi, že se vzájemné obchodní styky vyvíjejí velmi dobře a že vláda má zájem o jejich rozšiřování. Borges také vyslovil názor, že „*nic nestojí v cestě v rozvíjení jeho iniciativy, v čemž můžeme počítat s podporou a porozuměním ze strany MZV. Venezuelská vláda je seznámena s úspěchy čs. hospodářství, s jeho potenciálem a kvalitou výrobků a nemá žádné výhrady vůči čs. zahraniční politice.*“²⁹⁸ Borgesova slova se ovšem neshodovala s názory vyslance Kocmana, který naopak tvrdil, že neexistuje žádná iniciativa z venezuelské strany, co se týkalo prohlubování obchodních styků. Ani Borgesovo tvrzení, že nemá žádné výhrady vůči čs. zahraniční politice, neodpovídalo realitě. Venezuela v 60. letech neměla nijak přátelské vztahy s Kubou na rozdíl od Československa a byla to právě rozdílná politika vůči Kubě, která do značné míry ovlivňovala diplomatické vztahy obou zemí.²⁹⁹ Za velmi účelné jednání se dá považovat setkání s vedoucími činiteli vládnoucí strany AD, protože ti prezentovali oficiální názory vlády. Stejně tak jako Borges, zhodnotil viceprezident stran Paz Galarraga vzájemné obchodní styky pozitivně. Uvedl, že má zájem na jejich rozšíření ke vzájemnému prospěchu obou stran. Také chápal, že obchodní styky se socialistickými zeměmi mohou pozitivně přispět k hospodářskému

²⁹⁷ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Instrukční dopisy a odpovědi ZÚ, ze dne 23.5.1967, s. 120

²⁹⁸ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, s. 162

²⁹⁹ Více se této problematice věnuji v druhé části diplomatických vztahů, tj. od roku 1952 – 1968.

vývoji země, která se nacházela v procesu industrializace.³⁰⁰ Nicméně také uvedl, že hlavní překážkou v rozvoji vzájemných styků a to především těch diplomatických byla spolupráce mezi Československem a Kubou. Tato skutečnost tak byla zcela v rozporu s tím, co uvedl Borges o zahraniční politice Československa a navíc odpovídala situaci. Podle Paze Galarragy sice kubánská partyzánská činnost ve Venezuely nemohla ohrozit politickou stabilitu země nebo vlády. Nicméně měla nepříznivý vliv na hospodářský život země, neboť vytvářela ovzduší relativní nejistoty, které negativně ovlivňovalo příliv cizího kapitálu a tím i rozvoj hospodářských programů.³⁰¹

Podle vedoucího obchodního zastupitelství Křivdy z rozhovorů vyplynulo, že *„ČSSR je ve Venezuele známa jako země s velkým průmyslovým potenciálem, rozsáhlým vnitřním trhem a vysokou životní úrovní, což je rozhodujícím faktorem pro další rozvíjení užitečných a výhodných hospodářsko-obchodních styků mezi oběma zeměmi. Z tohoto důvodu má čs. obchodní zastupitelství dobré postavení, má dobrý styk se státní administrativou a neoficiálně jsou mu ze strany MZV přiznána práva odpovídající konzulátu.“*³⁰² Také se domníval, že zahraniční politika ČSSR nemá vliv na jeho činnost obchodního zastupitelství a to ani jeho zahraniční politika vůči Kubě. Spolupráce s Kubou sice neměla vliv na vzájemné obchodní vztahy s Venezuelou, ale ovlivňovala negativně styky diplomatické. Čs. strana proto usoudila, že nejvíce vhodné bude postupovat aktivně v rozvíjení čs. – venezuelských obchodních vztazích. Dobré postavení obchodní zastupitelství umožňovalo i aktivní činnost i v politické a kulturní oblasti, samozřejmě s ohledem na vývoj mezi Venezuelou a Kubou.³⁰³

³⁰⁰ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, s. 165

³⁰¹ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, s. 166

³⁰² Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, s. 170

³⁰³ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Zpráva o styku s politickými a hospodářskými činiteli Venezuely, ze dne 26.5.1967, s. 173

5.9. Normalizace diplomatických styků a její vliv na vzájemný obchod

Rok 1968 byl významným rokem především pro to, že byly normalizovány vzájemné diplomatické vztahy, což se samozřejmě projevilo i na vztazích obchodních. Na začátku roku 1968 navštívila Venezuelu čs. obchodní delegace vedená Babáčkem, náměstkem ministra zahraničního obchodu, aby prověřila možnosti rozšíření obchodních styků a hospodářské spolupráce mezi oběma zeměmi. Na závěr návštěvy bylo oboustranně zkonstatováno, že jsou další možnosti vzájemné spolupráce a to nejen, co se týkalo výměny zboží, ale i účast na budování venezuelského průmyslu, zejména petrochemického, stavebního, na výstavbě rudných dolů, na geologickém průzkumu aj.³⁰⁴ Právě investiční činnost byla hlavním tématem v první polovině roku 1968. V květnu navštívil zástupce vedoucího odboru MZV zmocněnec venezuelské vlády vyslanec Demetrio Boersner, aby jej informoval, že v červnu přijede do ČSSR asi 25 členná venezuelská delegace, složená z představitelů venezuelských státních podniků a soukromého sektoru. Vedoucím delegace měl být náměstek ministra zahraničních věcí Nash a v Praze měl jednat především o již zmíněné investiční činnosti.³⁰⁵ Návštěva venezuelské obchodní delegace se uskutečnila ve 3. – 5. května 1968, poté co proběhla jednání s představiteli čs. průmyslu a zahraničního obchodu možnosti další vzájemné hospodářské spolupráce, bylo podepsáno společné memorandum obsahující náměty pro další rozvoj vzájemných hospodářských styků, kdy ČSSR měla dodávat do Venezuely strojní zařízení a účastnit se investiční výstavbě venezuelského průmyslu.³⁰⁶

³⁰⁴ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Podklad pro s. ministra dr. Hájka k návrhu do vlády o znovunavázání čs. – venezuelských diplomatických styků, ze dne 21.6.1968, s. 290

³⁰⁵ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Záznam pro denní Bulletin PIS, ze dne 3.5.1968, s. 294

³⁰⁶ Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Republika Venezuela, bez data, s. 281

6. ZÁVĚR

Československo a Venezuela, dvě země ležící na rozdílných kontinentech, s rozdílným historickým a politickým vývojem, spadající v období 1945 – 1968 každá pod jiný mocenský vliv. Zatímco Československo byla malá průmyslová země ležící ve střední Evropě s levicovou vládou a její zahraniční politika byla orientována na Sovětský svaz. Venezuela byla zemí rozlehlou a agrární, kde tvořilo ropné bohatství základ ekonomiky země. Tato země nacházející se na severu jihoamerického kontinentu, pravicově orientovaná, spadala pod vliv Spojených států amerických. I přes politickou rozdílnost a vzdálenost obě země navázaly diplomatické vztahy a především hospodářské styky.

Co se týkalo diplomatických vztahů, ty ovlivňovaly především dva faktory, a to zahraniční politika obou zemí, tak i vnitropolitická situace. Obě dvě země prošly politickým vývojem, který se zcela lišil, ať už se jednalo o nástup komunismu v Československu nebo o diktaturu Peréze Jiméneze. V období 1945 – 1952 se vzájemné diplomatické vztahy, které byly přerušeny 2. světovou válkou, postupně navazovaly. Vývoj diplomatických vztahů byl poněkud neintenzivní a opatrný, tomu svědčí i fakt, že až do roku 1947 byla diplomacie řešena z Bogoty, než bylo zřízeno vyslanectví v Caracasu. Zde se ovšem domnívám, že tomu tak nebylo kvůli neochotě navázat diplomatické vztahy, ale proto, že se Československo stále vyrovnávalo s následky 2. světové války a jeho zájem byl tak soustředěn na jiné oblasti, než bylo budování vyslanectví v Caracasu. Venezuela se pro změnu potýkala s nestabilní vnitropolitickou situací, která samozřejmě měla vliv na zahraniční politiku země. V období po skončení 2. světové války do listopadu 1948 byla vládnoucí stranou Acción Democrática pod vedením prezidenta Rómula Betancourta, kdy se jim podařilo prosadit v roce 1947 demokratickou ústavu. Demokratický režim byl ovšem svržen 22. listopadu svržen vojenským pučem za podpory amerických společností. Vlády se tak ujala tříčlenná vojenská junta v čele s prezidentem Rómulem Gallegosem, který byl nahrazen Carlosem Delgadem Chalbaudem. Ten byl ovšem svržen plukovníkem Marcusem Pérezem Jiménezem, který zavedl vojenskou diktaturu ve prospěch amerických společností, kterou legalizoval “volbami“, které se konaly 30. listopadu 1952. Tyto vnitropolitické události měly vliv na navazování diplomatických vztahů

s Československem, které, až do vojenské diktatury, nebyly sice nijak zvlášť intenzivní, ale vyvíjely se celkem korektně. Vláda diktátora Peréze Jiméneze pak přerušila jednostranně vzájemné styky v červnu 1952 pod záminkou vměšování se do vnitropolitických záležitostí země.

O normalizaci vzájemných diplomatických styků se začalo uvažovat po svržení diktatury Peréze Jiméneze v roce 1958, nicméně byly obnoveny až o 10 let později. Venezuelským prezidentem byl až do roku 1964 Rómulo Betancourt, který se netajil svým nepřátelským postojem k Československu, za jeho vlády tedy bylo zcela vyloučeno, že by k znovunavázání diplomatických styků došlo. Očekávanou událostí, která mohla pozitivně ovlivnit vzájemné vztahy, byly tak prezidentské volby, které se konaly na konci roku 1963. Volby nedopadly pro Československo příznivě, protože nově zvolený prezident Raúl Leoni, chtěl pokračovat v politice svého předchůdce, a to včetně té zahraniční. Leoni sice nakonec svůj postoj přehodnotil, ale znovunavázání diplomatických vztahů negativně ovlivnily zahraniční politika obou států. Vzájemné vztahy tak byly navázány až v červnu 1968.

Jak již bylo zmíněno, vliv na vzájemné vztahy neměla jenom vnitropolitická situace v obou zemích, ale také její zahraniční politika. Venezuela byla orientována na Spojené státy, tedy největšího rivala Sovětského svazu. Američané měli ve Venezuele velký vliv, protože ovládaly ropné společnosti. Přes které si postupně prosazovali i své politické zájmy. Prezident Rómulo Betancourt, který byl v úřadu v letech 1945 – 1948, byl svržen vojenskou juntou, které byla podporována Spojenými státy, čemuž nasvědčuje i fakt, že USA jako první stát vládu vojenské junty uznaly. Vojenská junta pak během své vlády byla podporována Spojenými státy, Venezuela se tak postupně dostávala do područí USA. Postupně se tak prohlubovala negativní kampaň proti Československu a poté, co čs. diplomatický úřad v Caracasu zprostředkoval odjezd sovětského diplomata z Venezuely, byly 21.6.1952 přerušeny. Venezuela neuvedla oficiální důvody přerušování diplomatických styků, nicméně ČSR se domnívalo, že za nimi stály právě Spojené státy.

Zahraniční politika ovlivňovala i normalizaci vzájemných vztahů po svržení diktatury ve Venezuele. Za funkčního období Rómula Betancourta to byl sice právě on, kdo znemožňoval znovunavázání diplomatických styků, ale je zde i patrný sice klesající, ale stále velký vliv USA v regionu. Novým faktorem ovlivňující vzájemné

vztahy byla nyní také Kuba. Venezuelci sice podporovali kubánskou revoluci, nicméně USA tlačily na Venezuelu, aby podepsala protikubánskou revoluci a přerušila tak veškeré styky s Kubou. Situace mezi zeměmi se pak vyhroutil natolik, že Kuba dokonce začala posílat do Venezuely partyzány. Československo, jakožto spojenec, Kubu finančně, hospodářsky, technicky a vojensky podporovalo. Venezuela se domnívala, že kdyby tak Československo nekonalo, Kuba by nemohla partyzánsky operovat na jejím území. Spolupráce ČSSR a Kuby pak měla negativní vliv normalizaci vzájemných vztahů až do roku 1967, kdy se stále otázka Kuby řešila.

Tomu, že Československo spadalo do politického vlivu Moskvy, Venezuela nepřikládala až takový důraz. V tomto směru spíše fungoval vliv Spojených států a orientace jednotlivých vlád na ně. Což potvrzují neoficiální i oficiální návštěvy SSSR a také uvažování o hlubší hospodářské spolupráci v 60. letech, kdy si Venezuela stále více uvědomovala svoji závislost na Spojených státech a snažila se jí bránit tím, že chtěla rozšířit své styky se všemi zeměmi, a to včetně těch socialistických. Domnívám se tedy, že Venezuela začala vnímat Sovětský svaz jako překážku v normalizaci diplomatických vztahů mezi ní a ČSSR až po podepsání nót obnovující diplomatické styky a byla spojena s Pražským jarem a následnou sovětskou intervencí do Československa. Venezuela se o tuto situaci v Československu velmi zajímala, protože se obávala, že tato intervence sváže čs. vládě ruce natolik, že nebude moci realizovat náplň normalizace diplomatických styků.

Co se týkalo obchodních styků, zde byl vývoj obdobný jako u diplomatických. První čs. venezuelská dohoda byla sjednána teprve po 2. světové válce, a to v listopadu 1947. Venezuelský trh se vyznačoval liberálností v dovozních předpisech a Československo mělo stejné obchodní a celní podmínky jako ostatní země. Jedinou překážkou, tak byla vzdálenost a doprava. Vnitropolitická situace na přelomu 40/50. let neměla přílišný vliv na obchodní vztahy, na rozdíl od vztahů diplomatických. Samozřejmě, že klesl prodej čs. výrobků během negativních kampaní proti ČSSR, ale ten nebyl nikdy nijak markantní, protože čs. zboží bylo kvalitní a zákazníci jej proto stále odebírali. Dalším důvodem, proč poklesl prodej čs. zboží, byla hospodářská krize v roce 1949 ve Venezuele. Zde se tedy nejednalo o záměrné nenakupování čs. výrobků, ale o to, že v době krize komodity jako auta, chmel či bižuterie, není prostě žádaným zbožím. Problémem, který přetrvával celé období, tj. od 1945 do 1968, byl nedostatek

komodit, které by mohlo Československo ve Venezuele nakupovat. Venezuele disponovala především ropou, kakaem a kávou. Kakao a kávu Československo nepotřebovalo a ropa byla ovládána americkými společnostmi, bylo proto nepravděpodobné, že by byla ropa do Československa prodávána. Otázka nerovnoměrného obchodu, protože Československo vyváželo vše od potravinářského, přes chemický až po strojní průmysl, se řešila proto neustále. Na základě vlivu Spojených států nebyla s Československem prodloužena v roce 1950 obchodní smlouva. Jako důvod byl uveden revize smluv, nicméně jedinou obchodní smlouvou, kterou se v této době Venezuela zabývala, byla smlouva americká. Na jejichž základě Američané dodávali na venezuelský trh levné zboží ve velkém množství, v roce 1950 tak byla proto poprvé zaznamenána klesající bilance vzájemného obchodu. Tento trend pokračoval až do roku 1952, kdy byly přerušeny diplomatické vztahy. Vzájemný obchod byl během diktatury omezen na minimum, to ale neznamenalo, že by neexistoval.

Svržení vojenské diktatury, kdy se začalo uvažovat o znovunavázání diplomatických vztahů, měla přirozeně pozitivní vliv i na vzájemný obchod. Ač obnova diplomatických vztahů byla odkládána, situace v těch obchodních byla jiná. V roce 1960 byla zřízena stálá obchodní kancelář v Caracasu, která zahájila svoji činnost o rok později. Toto zastoupení získalo postupem času pevné pozice s právy, která překračovala jeho úroveň, např. vedoucí pracovníci československého zahraničního obchodu získali diplomatické pasy, přístup na nejvyšší místa v ústředních úřadech a institucí, zvaní na diplomatické akce a v neposlední řadě udělování viz všem pracovníkům československého zahraničního obchodu bez jakýchkoliv potíží. Důležitým ukazatelem zájmu venezuelské vlády o udržení dobrých styků, byl vzájemný obchod a jeho vzestupný trend, který probíhal na bez smluvní bázi. Dovoz do Venezuely byl v zásadě volný, byly sice ustanoveny dovozní kvóty na jedlé oleje, umělé hedvábí a obuv, ale žádný z těchto artiklů Československo nedováželo. Vývoz byl taktéž volný, venezuelská vláda si vyhradila zákaz pouze na vývoz potravin, které sloužily ke krytí domácí potřeby. Ani v tomto případě se omezení Československa netýkalo, protože o toto zboží nemělo zájem. Venezuelský trh byl pro ČSSR důležitý jako zdroj tvrdých valut. A i z výčtu vyvážených artiklů - textilie, požívatiny, kovové zboží, motocykly, stroje, přístroje, papírové výrobky a výrobky dalších průmyslových odvětví je patrné, že ani dovoz nebyl zanedbatelný.

Jedním z hlavních bodů v programu, jak prezidenta Betancourta, tak i prezidenta Leoniho byla podpora domácí průmyslu. Postupně tak byly zavedeny opatření na omezení dovozu zboží, který se Venezuele vyráběl. Tato opatření byla stejná pro všechny státy, které do Venezuely dovážely, nejednalo se tedy o diskriminační opatření proti Československu. Zde je tedy patrné, že postoj Betancourta v diplomatických a v obchodních stycích se značně lišil. Nicméně opatření se Československa týkala, protože na jejich základě se nesmělo dovážet chemické a strojírenské komodity, které tvořilo jedno z nejdůležitějších prodejů ve Venezuele. Venezuela se díky podpoře domácího průmyslu stávala v některých oblastech skoro soběstačnou a vzájemný obchod byl tak především výsledkem iniciativy Československa. ČSSR ovšem neodebíralo dostatek venezuelského zboží, na čem vláda stále více trvala. V 60. letech tak bilance vzájemného obchodu nevyvíjela pro Československo uspokojivě. Zde je ale potřeba zdůraznit, že na rozvoj obchodních vztahů neměla vliv zahraniční politika států vůči Kubě, či rivalita mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými.

7. Prameny a literatura

Archivní dokumenty

Archív ministerstva zahraničních věcí České republiky

Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945 - 1959, karton 1

Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1945 - 1959, karton 3

Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné Venezuela 1960 - 1964, karton 1

Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1955 – 1959, karton 1

Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, Vietnam 1960 – 1964, karton 5

Archiv MZV, f. Teritoriální odbory – tajné, Venezuela, 1965 - 1969, karton 1

Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1

Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1960, 1961, 1962,
karton 3

Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965,
karton 4

Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968,
karton 5

Archiv MZV, Zprávy ZÚ, Caracas, 1945-1952, 1972-1974

Archiv MZV, Porady kolegia 1954, 1956, 1959–1969

Národní archiv (NA)

f. Komunistická strana Československa - Ústřední výbor. Kancelář 1. tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného - II. část (1261/0/44 KSČ-ÚV-AN II)

f. Komunistická strana Československa - Ústřední výbor. Politické byro ÚV KSČ 1954–1962 (1261/0/11 KSČ-ÚV-PB 1954–1962)

f. Komunistická strana Československa, Ústřední výbor. Předsednictvo ÚV KSČ 1962–1966 (1261/0/4 KSČ-ÚV-P 1962–1966)

f. Komunistická strana Československa, Ústřední výbor. Předsednictvo ÚV KSČ 1966–1971 (1261/0/5 KSČ-ÚV-P 1966–1971)

f. Komunistická strana Československa, Ústřední výbor. Sekretariát ÚV KSČ 1954–1962 (1261/0/14 KSČ-ÚV-02/4)

Literatura

BETHEL, L., (ed.), The Cambridge history of Latin America volume 6: 1930 to the present, part 1: Economy and society, Cambridge university press, 1995, ISBN 9781139055222

BETHEL, L., (ed.), The Cambridge history of Latin America volume 6: 1930 to the present, part 2: Politics and society, Cambridge university press, 1995, ISBN 9781139055215

DEJMEK, J., Diplomacie Československa, díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí i diplomacie (1918 – 1992), Praha: Academia, 2012, ISBN 978 – 80- 200 – 2210 - 3

DEJMEK, J., Diplomacie Československa, díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918 – 1992), Praha: Academia, 2013, ISBN 978 – 80 – 200 – 2285 – 1

NÁLEVKA, Vladimír. Československo a Latinská Amerika v letech druhé světové války. Praha: Univerzita Karlova, 1972.

ŠTĚPÁNEK, Pavel, Cruces de la cultura venezolana y la checa en el curso de la historia, Relaciones histórico-artísticas entre Venezuela y la República checa (Czechoslovaquia)/Artes plásticas, literatura, música (siglos XVII. – XX.), Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2004, ISBN 80-244-0902-X

ZOUREK, M., Checoslovaquia y el Cono Sur 1945-1989 -- Relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría, Karolinum, Praha, 2015, ISBN 9788024627304

Studie

OPATRŇY, J., Czechoslovak-Latin American Relations 1945-1989: The Broader Context: in: Central European Journal of International and Security Studies, eISSN 7805-482x 1802-548x, str. 12-37

OPATRŇY, J., Las relaciones checo-argentinas, (coord.) (=Ibero-Americana Pragensia, Supplementum 37), Praha, Vydavatelství Karolinum 2014, ISBN 978-80-246-2183-8, str. 268 edice a úvodní poznámka na str. 7-9

ŠOUŠA, J., NOVOTNÝ J., El intercambio comercial entre Checoslovaquia y Chile, el Uruguay, Perú, Colombia, Venezuela, Bolivia, Ecuador y el Paraguay en el período entreguerras: análisis de los índices estadísticos checoslovacos, 1998, s. 219 – 238

Sborník

Československo a Latinská Amerika po druhé světové válce, Československo a Latinská Amerika 4, Orientální ústav ČSAV, Praha 1977

8. PŘÍLOHY

Obchod Československa a Venezuely

Obchodní styky Československa a Venezuely před 2. světovou válkou³⁰⁷

Údaje v Kčs

Rok	Dovoz	Vývoz
1925	209.000	12.089.000
1926	284.000	16.086.000
1927	1.238.000	10.764.000
1928	382.000	14.704.000
1929	1.259.000	27.844.000
1930	746.000	13.593.000
1931	1.763.000	7.579.000
1936	2.214.000	11.984.000
1937	4.250.000	24.151.000
1938	3.778.000	23.553.000

Zdroj: Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Obchodní styky čs. – venezuelské před druhou světovou válkou, bez data, s. 185 – 186

³⁰⁷ Do roku 1925 nelze uvést data o vývozu či dovozu, jelikož statistiky byly vedené společně s Kolumbií.

Obchodní styky Československa a Venezuely po 2. světové válce

Údaje v Kčs

Rok	Dovoz	Vývoz
1946	-	17.723.000
1947	39.158.000	113.368.000
1948	29.292.000	73.698.000
1949	-	77.900.000
1950	10.500.000	95.400.000
1951	12.400.000	90.700.000
1952	4.000.000	24.700.000

Zdroj: Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Celoroční přehled o čs. zahraničním obchodu, bez data, s. 115

Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1952 – 1959, karton 1, Obchod Československo - Venezuela, bez data, s. 190

V červnu roku 1952 byly přerušeny diplomatické styky, údaje o dovozu a vývozu jsou tedy pouze za první pololetí roku 1952.

Obchodní styky Československa a Venezuely v době přerušování diplomatických styků

Údaje v Kčs

Rok	Dovoz	Vývoz
1953	-	6.729.000
1954	-	7.596.000
1955	394.000	9.833.000
1956	-	11.839.000
1957	-	14.333.000

Zdroj: Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Obchod ČSSR – Venezuela, bez data, s. 211

Obchodní styky Československa a Venezuely v době normalizace diplomatických styků

Údaje v Kčs

Rok	Dovoz	Vývoz
1958	479.000	15.414.000
1959	857.000	31.197.000
1960	1.034.000	18.786.000
1961	978.000	20.717.000
1962	1.631.000	24.895.000
1963	3.543.000	28.561.000
1964	2.669.000	28.993.000
1965	4.870.000	31.031.000
1966	1.150.000	36.425.000

Zdroj: Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1963, 1964, 1965, karton 4, Obchod ČSSR – Venezuela, bez data, s. 211

Archiv MZV, f. Dokumentace teritoriálních odborů, Venezuela, 1966, 1967, 1968, karton 5, Venezuela, bez data, s. 31